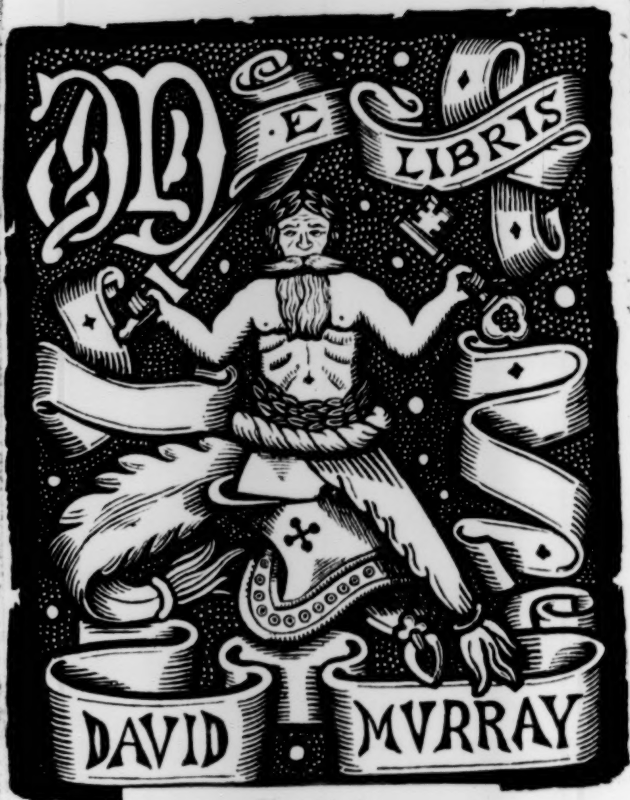

E
LIBRIS
DAVID MVRRAY

E
LIBRIS
DAVID
MVRRAY

42 **Logic**—ADITUS AD LOGICAM. In vsum eorum qui primo Academiam Salutant. AUTORE SAMVELE SMITH ARTIUM MAGISTRO. Editio quarta. . . . *Oxoniæ, Excudebant Johannes Lichfield & Jacobus Short, propter Simonem Jackson*, 1618—ELEMENTA LOGICÆ. In gratiam studiosæ Iuuentutis in Academia Oxoniensi. AUTHORE EDOVARDO BREREWOOD, olim Collegii Eneanasensis alumno dignissimo, *Londini, Ex officina Stationariorum*, 1621, two works in 1 vol, 12mo, FINE COPIES, *contemp. limp vellum*, 35s

Two rare popular elementary manuals of Logic. Wood (Athenæ Oxon. II,283) says the auther, Samuel Smith, was accounted the most accurate disputant and profound philosopher of his time in the University. Brerewood, the author of the second work, is best known by his "Enquiries touching the Diversities of Languages and Religions."

David Murra
Glasgow.

ADITVS AD *LOGICAM.*

In vſum eorum qui primò ACADEMIAM Salutant.

Autore SAMVELE SMITH *Artium Magiſtro.*

Editio quarta à multis mendis quæ per incuriam Typographi irrepſerunt, repurgata.

OXONIÆ,

Excudebant IOHANNES LICHFIELD & IACOBVS SHORT, propter SIMONEM IACKSON.

1618.

ADITVS AD LOGICAM.

LIB. I.

CAP. I.

De definitione & divisione Logicæ.

OGICA est scientia de quovis themate probabiliter, & anguste disserendi. *Vel vt planius dicam*; Logica est artificiosa & methodica præceptorum comprehésio, quâ cognoscimus succinctè ratione vti ad fidem faciendam in qualibet re probabili. *Logicæ definitio.*

Differt à *Grammaticâ*, quia hęc cõgruè dicere, illa secundum veritatem differere; à *Rhetorica*, quia hæc palmâ expansa, id est, fusè & ornatè, illa pugno contracto, id est, strictè & angustè *Quomodo differt à Grammatica & Rhetorica.*

argumentari docet.

Argumentari verò dicitur, non quod tota Logicæ vis in argumentatione est sita;

Tria enim sunt Logicæ munera	{	Definire obscura, Devidere vniversa, Ratiocinari de verisimilibus:

sed cum inter ista & plura alia Logicæ munera, quæ istis superaddat hujus artis studiosus primas semper obtinuit Argumentatio, ejus solùm in definitione mentionem fecimus, reliqua minoris precij officia reticentes magis quàm rejicientes.

Quare logica de probabilibus dicitur argumētari.

Atq; vt quælibet Logicę pars non docet argumentari, sed sola vltima, ita vltima nō docet de qualibet re argumentari, sed solum de probabili; vel quod probabilium argumentorū major est copia, quàm necessariorum, & proinde à parte vberiori sumitur definitio, vel quia necessaria non sunt omninò Logicæ cōsiderationis. Quatuor enim sunt teste Aristotele de quibus non est differendum. 1. Ea quę pœnam merentur, vt An Deus sit colendus. 2. Quæ sensui sunt obvia, vt An nix sit alba. 3. Quæ à nobis longè sunt amota, vt An sit aliquid supra

cœlum

cœlum vltimum. 4. Quæ possunt demonstrari, vt An homo sit risibilis: quum igitur manifestè vera & manifestè falsa aut demonstratione probari, aut sensu parcipi possunt; restat, vt res solæ probabiles sint Logicæ considerationis, aut necessariȩ, quatenus speciem præ se ferunt probabilitatis, & pro nostri conceptus imbecillitate nobis videntur probabiles.

Generalis divisio Logicæ.

Tota Logica in tres partes dividitur; prima agit de vocibus simplicibus; secunda de complexis; tertia de discursu: vt enim pueruli abcedarij: primò literas & syllabas noscere, inde notas conjungere, vltimò conjunctas legere sunt erudiendi: ita tyrones logici primò edocédi sunt, quid est vox, quomodo formetur, & quos vsus in Logica habet; secundò quomodo ex vocibus simplicibus fiat propositio. & quæ sunt ejus affectiones; vltimò ex quibus propositionibus extruendus est syllogismus: quæ omnia dum nos (annuente Deo) tribus libris ostendere auspicamur, constructionis ordinem sequemur, & à voce simplici exorsi, indeq; ad propositionem progressi, in discursu demùm consistemus.

CAP. II.

De definitione & divisione Vocis.

VT vocis natura, quæ primi & secũdi libri subjectum est, meliùs dignoscatur, ab ejus definitione & divisione exordium sumemus, vt quid sit de quo agitur omnibus innotescat.

Vocis definitio. Vox est signum rei & conceptuum ex instituto divino aut humano, certa literarum aut syllabarum conformatione scriptum, aut pronunciatum.

Tria ad vocẽ requisita. Ad vocem Logicam tria præcipuè requiruntur. Primò, vt sit significans, vnde infantium voces propriè non sunt voces, quia non sunt signa rerũ. Secundò, vt nõ significet naturaliter, *sicut risus apud omnes lætitiam, fletus mæstitiam designat,* sed ex instituto vel divino, *vt lingua Hebræa;* vel humano, *vt reliquæ omnes à Babelis eversione exortæ.* Tertiò, vt conformetur literis & syllabis sive scribatur, sive pronũtietur, Vnde differt à sono, quod Sonus est collisio duorum corporum solidorũ, sed vox non nisi naturalibus instrumentis

Quomodo vox differt à sono.

mentis

mentis formetur his versibus comprehensis.

Instrumenta novem sunt, guttur, lingua, palatum,
Quatuor & dentes, ac duo labra simul.

Multifariam dividitur vox; primò in Simplicem & Complexam. *Prima vocis divisio.*

Vox simplex est cujus nulla pars quicquam seperatim significat, vt *veritas, domus*; licet enim *Do* & *mus* seperatim sumpta vt sunt per se vocabula aliquid significant, provt tamen sunt partes illius vocabuli *Domus* nihil seperatim designant.

Vox complexa est quæ ex duabus aut pluribus simplicibus conflatur, *vt Armata veritas?* de hac voce fusiùs in sequentibus agemus. *Lib. 2.*

Vox simplex rursus subdividitur in Concretam & Abstractam.

Vox concreta est quæ res conjunctim significat; vt album, *parietem, hominem, aut tale aliquod subiectum consignificat cum albedine eidem inhærente*. Abstracta est quæ rem seperatim significat, vt albedo *qualitatem notat nulli subiecto inhærentem.*

Secundò dividitur in vocem	primæ / secundæ	notionis, seu impositionis.	*Divisio secunda.*

Vox primæ intentionis est, quæ aliquid extra animum significat, & rei primò est imposita; vt *Aurum, Virtus.*

Vox secundæ notionis est, quę nō immediatè rem, sed modum aliquem seu instrumentum, quo mediante res intelligitur, denotat; *vt Genus, Species, omnesq; voces artis.* Sic in Grāmatica *lapis* est *vox* primæ notionis: sed quādo dicim⁹ lapis est nomē [*nomē*] erit vox secundæ notionis; sic in logica *animal* est vox primæ notionis naturam realem animalis significans, sed vt est *Genus* est vox secundæ intentionis.

Vltimò vox dividitur in Communem, & Singularem.

Vox singularis est quę vni tantum rei attribuitur, vt *Oxonium vnius Academiæ, Socrates vnius hominis nomen est.* Hæc vox apud Logicos vulgò appellatur Individuum: & quadrifariam dividitur in { Vagum, Signatum, Demonstrativum, Ex hypothesi.

Individuum Quadruplex

1 Individuum vagum est vox cōmunis, quæ aliquo quidem modo sed imperfectè ad rem singularē restringitur: sic si dicam *quidam homo*, verbum illud *quidam* hominem restringit, ita tamen vt quis intelligatur nobis sit incognitum.

2 De-

2 Determinatum eſt quod ad determinatam & certam rem ſingularẽ ſignificandam ex arbitrio imponentium eſt inſtitutum; ſuntque propria rerum nomina, vt *Gabriel, Alexander, Bucephalus.*

3 Individuum demonſtrativum eſt quando terminum communem cum pronomine demonſtrativo ſumimus, ad vnum aliquod particulare deſignandum; vt *Hic homo.*

4 Individuum ex hypotheſi ſeu ſuppoſitione eſt, quando vniverſale & commune nomen facta ſuppoſitione aliqua, non niſi de vno prædicatur, vt *Sophroniſci filius.* Qui ex ſe quidem eſt terminus communis, ſed quia juxta veritatem vni ſolum nimirum *Socrati* competit, ſecundum hanc ſuppoſitionem, quod Sophroniſcus Socratem ſolum genuerit, Individuum dicitur, & rem ſingularem deſignat.

Alia apud alios Authores recenſentur Individua, vt *Individua* κατ᾽ ἐξοχὴν, vt poeta pro Virgilio, *aut* περιφραστικῶς, vt fluvius ſeptemfluus pro Nilo; quæ ad aliquod dictorum individuorum nullo cum negotio reduci poſſunt.

Vox communis eſt quæ multis cõ-

municatur, *sic homo de hoc & illo homine prædicatur, & animal huic & illi animali attribuitur.*

De voce singulari nulla tractat disciplina, & proinde Plato nos acquiescere jubet, cum semel ad ipsam deventum sit. Communis verò est hujus primi libri subjectum, quem ol inde in duos tractatus partiti sumus, quorum primus aget de Prædicabilibus, posterior de Prædicamentis. Prædicabile enim à Prædicamento differt, primò quia Prædicabilia sunt recepta & res contentæ, at Prædicamentorum gradus sunt receptacula, & res continentes: secundò, Prædicamenta sunt primæ notiones & Prædicabilia secundæ: vltimò quoniam Prædicamenta sunt res quæ prædicantur, Prædicabilia ostendunt, quomodo prædicantur; de vtrisq; suo loco agemus, & primo de Prædicabilibus.

Quomodo Prædicabile à prædicamēto differt.

CAP. III.

De Prædicabilibus.

Prædicabile quid?

PRędicabile est vox communis quę de pluribus aptè nata est dici, *vt Animal de homine & bruto.* Dicim⁹ quòd hæc

hæc vox *aptè nata est dici*, *seu* quod idē sonat, *habet potentiam prædicandi de pluribus*, quia licet actu quandoq; de vno tantum prædicatur, *vt animal de Socrate in hac propositione, Socrates est animal*, potentiam tamen habet de pluribus prædicandi, *Platone* scilicet, *Aristotele, aut quovislibet alio animali.*

Prædicabile vero differt ab Vniversali, quòd Prædicabile dicitur de multis & Vniversale est in multis, sic *natura humana dicitur vniversalis*, quia est in quolibet particulari homine, sed *homo dicitur Species*, quia de singulis hominibus prædicatur; imò ob eam causam prædicabile dicitur de multis quoniam vniversale est in multis; *vt homo de Socrate & Platone ideo prædicatur, quia humana natura vtrisq; inest.* *Quomodo differt ab vniversali.*

Quinque enumerantur prædibilia { 1. Genus, 2. Species, 3. Differentia, 4. Proprium, 5. Accidens. *Quinarius prædicabiliũ numerus.*

Genus est prædicabile quod prædicatur de pluribus specie differentibus in Quid. *Specie verò ea dicuntur differre*, quę sunt diversę species ejusdem generis, *Sic homo & brutum specie differunt*, & de iis animal vt Genus prędicatur. *Prædicari autem in Quid*, est respon- *Quid Genus*

ſpondere ad quæſtionem factam per Quid; interroganti enim *quid eſt homo?* ritè reſpondetur *Animal.*

Prima diviſio generis.

Genus trifariam dividitur primò in { Summum. Subalternum.

Genus ſummum eſt quod nunquam poteſt eſſe ſpecies, ſeu quo nullum datur aliud ſuperius genus, vt *Subſtantia, Quantitas, &c.* totidem enim ſunt ſumma genera quot ſunt prædicamēta.

Subalternum eſt quod aliquando eſt genus aliquando ſpecies; & ideo dicitur ſubalternum quod alternis vicibus genus eſt & ſpecies; Genus reſpectu inferiorum, & ſpecies reſpectu ſuperiorum; *ſic Subſtantia eſt Genus ſummum, Corpus ſubalternum*; genus enim eſt reſpectu corporis ſimplicis & compoſiti, & ſpecies reſpectu Subſtantiæ.

Diviſio ſecunda.

Secundò dividitur Genus in { Proximum, Remotum.

Proximum eſt quod proximè ſpeciei adjacet.

Remotum longiùs à ſpecie diſtat, *ſic corpus eſt remotum, animal eſt proximū hominis genus.*

Tertio

Tertiò Genus eſt vel	Perfe-ctum Imper-fectũ,	ſive	Vnivo-cum. Analo-gum.

Diviſio tertia.

Genus perfectum eſt, quod æqualiter communicat naturam ſuis inferioribus, *ſic animal dicitur genus perfectum*, quia æquè primò homini convenit, & bruto: brutum enim eſt æquè corpus animatum ac homo.

Imperfectum genus eſt quod vtriſque ſpeciebus communicatur, ſed alteri magis, alteri minus; ita *ſubſtantia de natura entis magis participat, quàm accidens*; accidens enim omnino non eſſet, niſi ſubſtantiæ ineſſet.

Species eſt prædicabile quod prædicatur de pluribus numero differentibus in Quid, *Vt homo, fortitudo. Numero vero dicuntur differre*, quæ ſunt individua & numerando ſolum ſunt diuerſa, *vt Plato & Socrates*, qui in humana natura ſimul conveniunt, ſed numerando *hunc Platonem ab illo Socrate* diverſum eſſe dicimus.

Quid ſpecies.

Bifariam dividitur Species: primò in { Perfectam. Imperfectam.

Prima eius diviſio.

Perfectæ dicuntur ſpecies, quæ ſub perfecto genere continentur; *vt homo & brutum ſub animali*,

Im-

Divisio secunda. Imperfectæ sunt, quarum vna perfectam, altera imperfectam generis participationem habet, *sic Substantia plus habet de natura entis quàm accidens.*

Secundò species partitur in { Subalternam. Imam.

Species subalterna cum genere subalterno in omnibus consentit.

Ima species semper est species & nunquam Genus, ut *Homo*, & hæc sola in præsentiarum consideratur.

Quid differentia. Differentia est prædicabile quod prædicatur de pluribus specie vel numero differentibus in Quale quid. Dicitur prædicari *De pluribus specie differentibus* propter differentiam genericam, de *pluribus numero differentibus* propter differentiam specificam; *Et in Quale Quid*, quia essentialem qualitatem notat, *vt rationale.*

Prima eius diuisio. Tribus modis dividitur, primò in { Communem, Propriam, Maxime propriam.

Communem voco quæ sumitur ab accidente communi *sic idem à seipso potest differre*, Socrates enim puer à seipso jam grandævo differt. Propriam, quæ sumitur ab accid[en]te inseperabili, *sic oculatus Oedipus à seipso oculis capto distinguitur.* Maximè propriam (quæ

maximè

maximè ad propositum nostrum spe-
ctat) eam voco quam jamjam defini-
vimus, duæ enim priores differentiæ
solummodò ἀλλοῖον qualitate diversum
aliud ab alio facit, hæc ἄλλο seu essen-
tialem quandam discrepantiam con-
stituit, vt *rationale inter hominem & bru-
tum.*

Divisio secunda.

Secundò differentia, illa scilicet quam nos maximè propriã vocauimus in { Genericam & Specificam } dividitur

Generica est quæ de pluribus spe-
cie differentibus dicitur, *vt sensile de
homine & bruto.*

Specifica est quæ de pluribus nu-
mero differentibus prædicatur, *vt ra-
tionale de Socrate & Platone.*

Divisio tertia.

Tertiò dividitur in differentiam { Divisivam quæ dividit genus. Constitutivã quæ speciem cõstituit.

Notandum verò est quod eadem
differentia differenti ratione & divi-
siva esse potest & constitutiva: Divi-
siva scilicet ratione sui superioris ge-
neris, sed constitutiva respectu speci-
ei; vt *rationale dividit animal, & consti-
tuit hominem.*

Tria

Tria hæc prædicabilia clarius elucescent si arborem illam quam vocant Porphyrianam istis subiunxero.

Arbor Porphiriana.

Substantia.

Incorporea	Corporea
Spiritus.	*Corpus.*

Corpus.

Compositum	Simplex
Cōpositum.	*Elemētum.*

Compositum.

Animatum	Inanimatum
Animatū.	*Lapides.*

Animatum

Sensile	Insensile
Animal.	*Planta.*

Animal

Rationale	Irrationale
Homo.	*Brutum.*

Homo.

SOCRATES. PLATO. CÆSAR.

In hac serie *Substantia* est summum genus, *Homo* est species infima, *corpus Compositum, Animatum, Animal,* sunt genera subalterna. *Incorporea, Corporea, Compositum, Simplex, Animatum, Inanimatum,*

matum, *Sensile*, *Insensile*, sunt omnes differentiæ genericæ, *Rationale & irraticnale* specificæ, vtræq; verò pro diversa ratione & divisivæ esse possunt & constitutivæ, *Socrates*, *Plato*, *Cæsar*, sunt individua sic dicta quod vlterius dividi nequeunt.

Proprium est quod omni soli semper & convertibiliter accidit subjecto, *vt risibile homini*: Accidit omni, id est omni individuo, & soli hoc est soli speciei, & semper scilicet quoad potentiam; licet enim homo semper actu non ridet, potest tamen ridere, si aliquod lepidum objiciatur; denique necessario & convertibiliter accidit, quia fluit à principiis essentialibus speciei, materia scilicet & forma totius compositi, vt *risibilitas ab anima rationali cum corpore humana vnita*. *Quid Proprium.*

Accidés est quod potest adesse & abesse sine subiecti interitu, *vt albor à pariete*. *Quid Accidens.*

Duplex est:
- Separabile quod actu potest separari, *vt calor ab aqua*.
- Inseparabile, quod non reipsa sed intellectu solùm separatur, *vt candor à cygno*. *Divisiones eius.*

Aliàs etiam dividitur Accidens in Prædicabile & Prædicamentale.

Accidens

Accidens prædicabile est quod cõtra distinguitur Proprio, *sic risibile est proprium sed non accidens* Prædicamẽtale est quod opponitur Substantiæ, sic omnia prædicamenta, Substantiâ sola exceptâ, sunt accidentia, & in in hoc sensu proprium dicatur Accidens, id est, non substantia.

Finita jam de prædicabilibus tractatione, ipsa prædicamenta sequuntur enucleanda, prælibatis solùm quibusdam ad cognitionem prædicamẽtorum necessariis, quæ obinde ab Aristotele vocantur Antepraedicamenta, & proximo in loco intercedunt pertractanda.

CAP. IIII.

De tribus definitionibus.

TRactatus de prædicamentis in tres partes dividitur, quarum prima agit de Antepraedicamẽntis, secunda de Prædicamentis ipsis, vltima *De postprædicamentis* : de singulis suo ordine.

Antepradicamentum quid. Antepredicamentum est proœmiale documentum valens ad cognitionem prædicamentorum à priori.

Tria

Tria in genere, sep tem in speci e sunt antepædicaměta	Definitiones tres Divisiones duæ. Regulæ duæ.	*Quot sunt antepredicamenta.*

Prima definitio est Æquivocorũ quæ hunc in modum ab Aristotele definiuntur. Æquivoca seu Homonyma sunt, quorũ nomen solũ est cõmune, sed ad illud nomen accõmodata definitio alia est atq; alia, *quemadmodũ Canis, latrabilis, cœlestis, & marinus.* *Æquinocorũ denominatio.*

Æquivoca sunt duplicia.	Æquivocantia, nomina scilicet cõmunia, vt *Canis.* Æquivocata, quæ sunt res per illa nomina significatæ, vt *Canis, marinus, cœlestis, domesticus.*	*Æquinoca duplicia.*

Æquivoca verò hoc in loco definita sunt æquivocata, quæ ab vno æquivoco æquivocante, vt a nomine communi dependent.

Ad æquivoca sicut ex definitione colligitur, tres requiruntur conditiones. Prima est vt vnum habeant nomen commune, id est, vt æquivoca in vno æquivoco æquivocante conveniant; Secunda vt diversa sit æquivocatorum definitio, & diuersus cõceptus; Tertia vt illa æquivocatorum definitio ad æquivocum æquivocans applicetur, & illius ratione dicatur di- *Tria ad æquinoca requiruntur.*

diversa, v.g. *Canis marinus & domesticus*, in vno communi nomine conveniunt quod ambo vocantur *Canes*: sed diversas sortiuntur definitiones & conceptus; ille enim est *Canis qui extra aquas, hic qui intra aquas degere non potest*; & licet ambo ratione alicuius tertii dicantur vniuoca, & eandem sortiantur definitionem, *vt ratione animalis vterque dicatur corpus animatum sensile*, hæc tamen definitio non est ad idem nomen accommodata, scilicet ad æquivocum æquivocans, *Canem*.

Nota.

Notandum autem est quod æquivocatio semper sumenda est respectu rerum verè existentium: nam si latiùs extendatur ad res apparentes, fictas, aut pictas quodlibet vocabulum erit ambiguum: nihil enim est quod non fingi potest aut pingi.

Definitio vniuocorum.

Secunda definitio est Vnivocorum. Vnivoca autem sunt quorum & nomen commune est & ad illud nomen accommodata definitio est eadem; sic *homo & bos in* vno communi nomine côueniunt, quod ambo appellantur *animalia*, eandemque definitioné habent ad vnivocum vnivocans applicatam, *quia brutum est corpus, animatum sensile, non aliter quam homo.*

Vni-

Vnivoca sunt duplicia { Vnivocãtia, nomina scilicet cõmunia, vt *Animal*. Vnivocata, quæ sunt res significatæ, vt *homo, brutum*. } *Vniuoca duplicia.*

Æquivoca & vnivoca in eo conveniunt, quòd ambo habent vnum nomen commune: sed differunt quod æquivocorum solum nomen commune est vnivocorum vero tum nomem tum definitio.

Inter æquivoca & vnivoca media sunt Analoga, quippe quæ nec planè eandem, vt vnivoca, nec prorsus diuersam vt æquivoca definitionẽ sortiuntur, sed naturam suam secundum prius & posterius analogatis cõmunicant: *sic Ens de Substantia dicitur & ratione Substantiæ de Accidente. sic sanitas medicinæ, vrinæ, & animali attribuitur*, cujus illa quidem causa, ista signum, hoc verò subjectum dicitur. *Analoga.*

Tertia definitio est Denominativorum. Denominativa verò dicuntur quæcunque ab aliquo ita vt casu differunt, nominis appellationẽ habent, *vt à fortitudine fortis*. *Definitio denominativorum.*

Ad denominativa duo requirũtur, primò vt ab aliquo nomine appellatio- *Duo ad denominativa requiruntur.*

tionem habeant, id est, vt ab aliquo vocabulo deriventur; secunda vt ab eodem nomine casu, hoc est vltima seu finali syllaba, differant, *unde Grammatica ars & Grammatica mulier non habentur denominativa*, quia casu non differunt, & proinde intet æquivoca sunt enumeranda.

Denominativa triplicia

Denominativa sunt triplicia
1. Re tantùm, *vt virtus & studiosus.*
2. Voce tantùm, *vt vinum & vinolentus.*
3. Re & voce simul, *vt vinum & vinosus:* quæ sola in præsentiarum definiuntur.

Tria ad denominationẽ requisita.

Ad omnem denominationem tria requiruntur, Nomen Substantivum, quod uocant denominans, Nomen Adjectivum, quod est denominativũ, Subjectum quod vocatur denominatum: vt quando dicimus *Cæsar est iustus. Cæsar* est denominatum. *Iustus* Denominativum, *Iustitia* denominans, quæ Cæsari inhærens facit vt ipse justus denominaretur.

CAP. V.

CAP. V.

De duabus divisionibus.

DVæ sunt divisiones, vna vocum, altera rerum.

Vox dividitur in
- Incomplexam quæ sine conjunctione effertur, *vt homo, vincit.*
- Complexam quæ ex simplicibus conflatur, *vt homo vincit.*

Prima divisio vocum.

Tribus modis vox Complexa & incomplexa dicitur vel
- Re tantùm.
- Voce tantùm.
- Re & voce simul.

Tribus modis vox cõplexa & incõplexa dicitur.

Vox illa quæ sub vno nomine plures significationes complectitur, est voce tantum simplex, re tantum complexa, vt *Canis* licet sit voce simplex, res tamen plures in ea voce latent.

Gum plures voces ad vnam rem simplicem exprimendam conjungũtur ob defectum proprii nominis, vox est re simplex & voce tantum complexa, *vt corpus animatum.*

Quando simplex dictio rem simplicẽ significat, vocatur vox re & voce simplex, *vt homo.* Re & voce cõplexa est, cũ plures voces ad multas res significandas destinãtur, vt *Labor omnia vincit.*

vincit. Index eſt animi ſermo. { Diſtans.
Eſtque vel { Indiſtãs.

Diſtans eſt cujus extrema copula verbali vel conjunctionali vniuntur, *vt Homo eſt animal.*

Indiſtans eſt cujus extrema componuntur, vt determinatum & determinabile; *vt Homo iuſtus.*

Nota. Ex omnibus complexis, complexũ voce tantum in prædicamentis reponitur ex omnibus incomplexis, incõplexum voce tantum excluditur.

Quadruplex diviſio rerũ.

Res omnes ſunt vel { Subſtantiæ, Accidẽtia } vtraq; vel { Vniverſalia. Particularia. }

1. Vniverſales ſubſtantiæ, dicuntur de ſubjecto, ſed non ſunt in ſubjecto; *vt homo de Socrate & Platone dicitur, ſed nulli ſubiecto inhæret.*

2 Particularis ſubſtãtia, nec dicitur de ſubjecto, nec eſt in ſubjecto, quia eſt iddividualis ſubſtãtia, *vt Socrates.*

3 Vniuerſalia accidentia dicuntur de & ſunt in ſubiecto, vt *albedo de hac, & illa albedine dicitur, & homini, parieti, aut navi ineſt.*

4 Particulare accidens, de ſubjecto nullo dicitur, ſed in aliquo eſt: *vt*

hæc

hæc albedo in Socrate.

Illud verò in ſubjecto eſſe dicitur quod cum in aliquo non quaſi pars ſit non tamen poteſt eſſe ſine eo, cui ineſt. *Ineſſe in ſubjecto.*

In qua definitione tres ordine cõtinentur ineſſendi conditiones. Prima eſt, vt in aliquo inſit, id eſt, vt inhæſivè ſit in ſubjecto, & non ratione intentionis, vt *res eſt in fine*, qui intenditur; nec ratione gubernationis, *vt rex in regno*; nec ratione locationis, *vt locatum in loco*. Secunda, vt non ſit ejus pars, vnde *nec genus in ſpecie, nec ſpecies in genere propriè ineſſe dicatur*, quia illud eſt ſpeciei pars materialis vicem materiæ ſupplens, hæc generis pars ſubjectiva & ipſi ſubordinatur. Tertia, vt non poſſit eſſe ſine eo cui ineſt; *vnde veſtes & arma propriè corpori non inſunt*, quia eſſe poſſunt corpore ſublato. *Tres ineſſẽdi conditiones.*

Octo ſunt ineſſendi modi his verſiculis comprehenſi.

Inſunt, 1 *Pars*, 2 *Totum*, 3 *Genus*, 4 *Species*, 5 *Calor igni*,
6 *Rex in regno*, 7 *Res in fine*, 8 *locoque locatum.* *Modi ineſſẽdi 8.*

Ex his omnibus modis ille ſolùm eſt intelligendus, qui eſt; *vt calor in igne*, id eſt, inhæſivè vt accidens in ſubjecto,

jecto; reliqui omnes cõtra vnam aut alteram ex dictis inessendi conditionibus offendunt.

Subiectum duplex. Prætereà operæpretium est notare quòd duplex est subjectum, vnum Prædicationis, alterum Inhæsionis. Subjectum prædicationis est quod alicui vniversali subjicitur; *sic homo, animali, animal corpori, corpus substantiæ subordinatur.* Subjectum inhæsionis est, quod accidenti alicui subjicitur, vt sustentaculum quo suffulcitur; sic *albedo est in pariete,* à pariete enim sustentatur ipsoque absumpto consumitur eadem albedo.

Nota. Vbicunq; verò in dicta rerum divisione inveniuntur hæc verba [*Dicuntur de subiecto*] intelligendum est subjectum prędicationis : vbi autem illa verba [*Sunt in subiecto*] subaudire debemus subjectum inhæsionis.

CAP. VI.

De duabus regulis.

DVę sunt regulæ, quarũ prima est.

Reg. 1. Quodcunq; dicitur de prædicato, idem dicatur de subjecto; vt *si Socrates sit homo,* & *animal, de homine dicatur,*

tur, vt etiam de Socrate prædicetur necessum est.

Multæ sunt hujus regulæ limitationes, inter quas istæ notatu dignissimæ. *Exceptiones.*

Primò vt non sit progressus à vocibus ad res, id est, à vocibus primæ ad voces secundæ intentionis; vnde non sequitur, *Animal est genus, Homo est animal*, ergo, *Homo est genus*. Secundò, vt non sit transitus ab vno latere seriei prædicamentalis ad aliud latus, vnde non sequitur; *Homo est Animal, Animal est vel rationale, vel irrationale*, ergo, *homo est vel rationalis, vel irrationalis*.

Tertiò, vt non procedatur à concreto ad abstractum; vnde non sequitur, *Homo est Iustus, Iustitia est qualitas*, ergo, *homo est qualitas*.

Secunda regula anteprædicamentalis in duas partes distrahitur. Prima est, Diversorum generum non subalternatim positorum diversæ sunt species & differentiæ: *sic species & differentiæ Qualitatis diversæ sunt à speciebus & differentiis Substantiæ aut Quantitatis*. Secunda est, Generum subalternatim positorũ, nihil prohibet, easdẽ esse species & differentias, *sic Corporea est* *Reg. 2.*

est differentia corpus constituens, quæ corpori composito, animato, sensili attribuitur, quia hæc omnia ipsi subordinantur.

CAP. VII.

De Prædicamentis in genere.

Prædicamentum Quid.

ABsolutis antepraedicamentis ad ipsorum prædicamentorum tractationem perveniendum est; perspectâ primò generali eorum naturâ, vt quid posteà de singulis sit dicendum cognitum habeamus.

Prædicamentũ est vocum res simplices exprimentium ordinata quædam series.

Quomodo res, & quomodo voces in serie prædicamentali reponuntur.

Ex hac definitione constat, quòd res & voces ad seriem prædicamentalem constituendam simul conveniunt. Res enim ut sunt res apud Logicos non considerantur, sed quatenus sunt vocum fundamenta, sic corpus naturale in Substantia ponitur, & in illius serie consideratur, sed non vt ex principiis, materia scilicet aut forma constat, nec vt affectiones habent in motu nimirùm, in loco, in tẽpore esse, sed vt est fundamentum secundæ intentionis, seu vt est Genus quod per

per differentias divisivas potest dividi. Vt enim Medico oculum curaturo necessarium est aliquam licet non exquisitam oculi cognitionem habere; ita in Logico requiritur, vt tantam eorum cognitionem haberet, quanta sufficeret ad notiones secundas super easdem fundandas & stabiliendas.

Quodcunque vero in serie prædicamentali reponitur est ens reale & positivum, simplex & per se vnum, vniversale, completum, finitum, voce distincta ac certa significatum. *Quæ collocanda sunt in serie prædicamentali.*

Hinc excluduntur.

Vox artis, consignificans, privatio, fictũ, Pars, Deus, excedens, complexum, seu polysemon. *Quæ excludenda.*

In Categoriis non possunt verba locari.

Excluditur Vox Artis, quia est notio secunda seu ens rationis, quod nobis non cogitantibus non existit, vt *Zodiacus, Genus, Prædicamentum.*

Deus, quia propter suam eminentiam sub genere non est, & differentia constituente caret, ita vt magis sit supra seriem, quàm in serie.

Consignificans, quod nihil certi significat, vt sunt adverbia, nomina partitiva, interrogativa, vniversalia, & particularia signa, *vt omnis, aliquis, quidam*

est differentia corpus constituens, quæ corpori composito, animato, sensili attribuitur, quia hæc omnia ipsi subordinantur.

CAP. VII.
De Prædicamentis in genere.

Prædicamentum Quid.

ABsolutis antepraedicamentis a ipsorum praedicamentorum tra ctationem perveniendum est; perspe cta primò generali eorum naturâ, v quid posteà de singulis sit dicendun cognitum habeamus.

Prædicamentũ est vocum res sim plices exprimentium ordinata quæ dam series.

Quomodo res, & quomodo voces in serie prædicamentali reponuntur.

Ex hac definitione constat, quò res & voces ad seriem prædicamen talem constituendam simul conveni unt. Res enim ut sunt res apud Logi cos non considerantur, sed quatenu sunt vocum fundamenta, sic corpu naturale in Substantia ponitur, & in illius serie consideratur, sed non vt ex principiis, materia scilicet aut forma constat, nec vt affectiones habent in motu nimirùm, in loco, in tépore esse, sed vt est fundamentum secundæ intentionis, seu vt est Genus quod

per

per differentias divisivas potest dividi. Vt enim Medico oculum curaturo necessarium est aliquam licet non exquisitam oculi cognitionem habere; ita in Logico requiritur, vt tantam rerum cognitionem haberet, quanta sufficeret ad notiones secundas super easdem fundandas & stabiliendas.

Quodcunque vero in serie prædicamentali reponitur est ens reale & positivum, simplex & per se vnum, vniversale, completum, finitum, voce distincta ac certa significatum. *Quæ collocanda sunt in serie prædicamentali.*

Hinc excluduntur.

Vox artis, consignificans, privatio, fictũ, *Quæ excludenda.*
Pars, Deus, excedens, complexum, seu polysemon.
Ista Categoriis non possunt verba locari.

Excluditur Vox Artis, quia est notio secunda seu ens rationis, quod nobis non cogitantibus non existit, vt *Zodiacus, Genus, Prædicamentum.*

Deus, quia propter suam eminentiam sub genere non est, & differentia constituente caret, ita vt magis sit supra seriem, quàm in serie.

Consignificans, quod nihil certi significat, vt sunt adverbia, nomina partitiva, interrogativa, vniversalia, & particularia signa, *vt omnis, aliquis,*

quidam, nullus.

Privatio quia non denotat ens poſitivum, ſed rei abſentiam, *vt tenebræ.*

Fictũ præcipuè impoſſibile, quod nihil in rerum natura ponit.

Pars præſertim eſſentialis & integralis, quia non ſunt entia completa.

Excedens ſeu tranſcendens, quia per omnia prædicamenta pervagatur, vt *Ens, aliquid, vnum, bonum, verum.*

Complexum re & voce ſimul, quia vnam rem ſimplicem non ſignificat, vt *homo albus.*

Polyſemon ſeu æquivocum ante factam diſtinctionem, vt *Canis.*

Rerum collocatio in prædicamentis.

Obſervandum eſt denique, quod ex iis quæ in ſerie prædicamentali reponuntur, quædã ſunt κατὰ βάθος, quædam κατὰ πλάτος, id eſt, quædã in ſerie directa, *vt genera & ſpecies*, quædam collateraliter, *vt differentiæ* collocantur, quædam etiam propter indiviſibilitatem naturæ in ſerie propriè nõ ſunt, ſed veluti graduum baſes & ſtatumina ſubſternuntur, vt Individua omnia quæ perfectè nec dividi poſſunt nec definiri.

Prædicamẽtorum numerus.

Decem ab Ariſtotele enumerantur prædicamenta ſeu rerum capita nec datur ens aliquod finitum & cõpletum

pletum quod ſub vno horum nõ cõprehendatur.

Horum vnum eſt ſubſtantiæ, Subſtantia vulgò dictum, novem verò accidentis, 1 Quantitas, 2 Qualitas, 3 Actio, 4 Paſſio, 5 Relatio, 6 Vbi, 7 Quando, 8 Situs, 9 Habitus.

Singulorum exempla ſunt hoc diſticho incluſa. 1 *Arbor,* 2 *Sex,* 3 *Servos,* 4 *Fervore,* 5 *Refrigerat.* 6 *Vſtos.*

7 *Ruri,* 8 *Cras,* 9 *Stabo, nec* 10 *Tunicatus ero.*

Diviſio.

Ex his quædam ſunt abſoluta prædicaměta, quæ obinde vocãtur Principalia, & ſunt tria Subſtantia, Quantitas, Qualitas; cætera ſeptem ſunt minùs Principalia, quia notant reſpectum aliquem inter duas res, vt Relatio quæ connotat reſpectum inter relatum, & correlatum; Actio & Paſſio, quæ reſultant ex vnione alicujus qualitatis cum ſubſtantia; Vbi & Quando, quæ oriuntur ex ſubſtantia conſiderata cum circumſtantiis Loci & Temporis, Situs qui fit ex reſpectu partium ad totum, Habitus, qui procedit ex applicatione integumenti ad corpus.

CAP. VIII.
De Substantia.

Substantiæ definitio.

INter prædicamenta primas ſemper obtinuit Subſtantia, quòd omnium accidentium eſt fundamentum.

Subſtantia verò definitur ens per ſe ſubſiſtens accidentibus ſubjectum: *vt homo*, quia nulla te niſus, albedinis, virtutis, & id genus aliorum acciden-tium eſt fundamentum.

Eius diviſio.

Subſtantia eſt duplex: Prima, vel Secunda.

Subſtantia prima.

Subſtantia prima, quæ maximè & propriè ſubſtantia dicitur eſt, quæ nec eſt in ſubjecto, nec dicitur de ſubjecto: non eſt in ſubjecto, quia eſt ſubſtantia, nec dicitur de ſubjecto, quia eſt individuum, vt *Socrates, hæc arbor.*

Cur ita dicta.

Individua enim primæ ſubſtantiæ dicuntur duplici de cauſa: primò, quia ſubſtant reliquis omnibus rebus, ſive ſint accidentia quæ eis inhærent, ſive ſecundæ ſubſtantiæ, quæ de ipſis prædicantur, & in ipſis exiſtunt: ſecundò, quia ſingularia primó feriunt ſenſus, priùs enim *Socratem* videmus quàm *hominem*, primariò enim & per ſe Individua agunt & ſentiuntur.

Secun-

Secundæ substantiæ sunt primarū genera & species vt *Homo, Corpus, Animal*: & ideò vocantur Secundæ, quia secundo loco vi intelligentiæ nostræ ex primis colliguntur: videndo enim *Socratem, Platonem*, & alios particulares homines, quid homo illorum species sit statim colligimus. *Substantia secunda.* *Quare sic appellata.*

Inter secundas verò eæ magis substantiæ dicuntur, quæ primis sunt viciniores, vt Species suis generibus. *Nota.*

Proprietates eius sex sunt.

Substantia non est in subjecto, nimirùm inhæsionis, sic enim duo corpora essent in eodem loco. Meliùs nullo modo hęc proprietas exprimi potest, quàm supponendo hominem per fores clausas & non cedentes penetrare potuisse, quod si fieret duo corpora in ipso transitu eodem loco comprehenderentur. 1. *Proprietas.*

Secundæ substantiæ, & earū differentiæ vnivocè de primis prædicantur. *Vnivocè verò prædicari*] est attribui primis, & secundum nomen, & nominis rationem, *sic Animal, & quod animal constituit sensile, de Socrate prædicatur, & secundum nomen, quia Socrates est animal, & nominis rationem, quia Socrates est corpus animatum sensile, quæ est animalis definitio.* 2 *Proprietas.*

finitio.

3 *Proprietas.* Omnis substantia videtur significare hoc aliquid. Hoc singularitatem, aliquid substantiam significat, ita vt sensus sit, Omnis substantia singularem & substantialem essentiam designare videtur; quod quidem reverâ cernitur in primis substantiis. Nam *Socrates singularem substantiam denotat*, & solúm videtur esse in secundis, quatenus nimirum de primis prædicantur: vt *quando dico Socrates est homo: Homo quodammodo Socratem, & ita singularem substantiam significare videtur.*

4. 5. *Proprietates.* Substantiæ nihil est contrariū. Nō recipit magis aut minus. Vtræq; hæ proprieates sunt intelligēdæ de substantia quoad ejus essentiam, & non secundum qualitates ipsi inhærentes. *Ignis enim aquæ cōtrariatur: & hæc aqua illa magis minusve calida dicatur: sed hoc accidit propter calorem & frigus in subiectis, & non ratione ipsorum subiectorum, quæ nunquam sibi invicem contrariantur.*

6 *Proprietas.* Substantia vna & eadem numero, permanens est contrariorum susceptibilis, id est, Quamvis substantia nihil habet sibi contrarium, in se tamen successivè, in gradibus intensis, aut simul in remissis, eadem recipere potest

test, quatenus est eorum fundamentum, *sic eadem aqua quæ nunc valde calida est, statim erit frigida.* Excipiendæ vero sunt illæ substantiæ, quæ vnam quantitatem naturaliter impressam. *Exceptio.*

33

* Substantiæ series prædicamentalis.

Substantiæ Series.

Substantia,

Corporea, Incorporea seu spiritus cuius duæ sunt species. { Intellig… jus ordo e… | Ani- ma { 1 … 2 …

Corpus,

Corruptibile, Incorruptibile sive orbes cælestes. { 1 Cœlu… mobile. 4 Firma… 6 Iovis. … ris. 10 M…

Corruptibile,

Animatum, Inanimatum quod est vel { Element… Minerali…

Animatum,

Sensile, Insensile seu Planta cujus tres sunt species. { Arbor, vt… Frutex, v… Herba, vt…

Animal,

Rationale Irrationale, vt Bestia quæ est vel { Volatilis… Gradien… Aquatili… Reptilis,…

Homo

Socrates— Plato— Cato— Cæsar—

finitio.

3 *Proprietas.* Omnis substantia videtur significare hoc aliquid. Hoc singularitatem, aliquid substantiam significat . ita vt

4. *Prop*

6 *Proprietas.* Substantia vna & eadem numero, permanens est contrariorum susceptibilis, id est, Quamvis substantia nihil habet sibi contrarium, in se tamen successivè, in gradibus intensis, aut simul in remissis, eadem recipere potest

test, quatenus est eorum fundamentum, *sic eadem aqua quæ nunc valde calida est, statim erit frigida.* Excipiendæ verò sunt illæ substantiæ, quæ vnam quantitatem naturaliter impressam habent : *vt ignis cum naturaliter sit calidus, nunquam frigidus esse potest.* Exceptio.

Sequitur ejus Series.

---

* Sub-

Nulla datur ſubſtantia completa, quæ non in hac ſerie continetur: Incompletæ verò ſubſtantiæ cujuſmodi ſunt partes omnes, *vt Manus, Pes, Caput, Ramus*, non directè ſed reductivè hic collocantur, quatenus ſcilicet ad ſuum totum reduci poſſunt: *vt Pes ad animal gradivum, & Ramus ad arborem vegetantem.*

CAP. IX.
De Quantitate.

Quantitatis definitio.

QVantitas eſt ſecundum quam aliquid quantum aut quotum dicitur. Res enim omnes ob magnitudinē quantæ, ob multitudinem quotæ dicuntur: *Sic ob ſuperficiem campus ampliſſimus, ob numerum ingentem exercitus copioſus appellatur.*

Prima diviſio Quantitatis.

Aliàs etiā definitur Quantitas, Accidens quod ſubſtantiæ communicat, vt in partes dividi poſſit. Quum verò partes ſunt duplices, diſcretæ, vel cōtinuæ, hinc naſcitur prima Quantitatis diviſio in Continuam & Diſcretā.

Quantitas continua eſt cujus partes communi termino copulantur. Terminus verò cōmunis eſt, qui duo con-

connectit quorum vnius extremum est, initiumq; alterius.

Quantitatis continuæ quinq; species

Quinque sunt species quãtitatis cõtinuæ,
1. Linea
2. Superficies
3. Corpus.
4. Tempus
5. Locus.

Cujus partes
Puncto
Linea
Superficie
Nunc
Superficie
tanquã termino cõmuni copulantur.

Linea. Linea est longitudo, latitudinis expers, cujus extrema sunt duo puncta.

Superficies. Superficies est quæ longitudinem & latitudinem tantùm habet, cujus extrema sunt lineæ. Vtræq; hæ species more Mathematicorum sunt intelligendæ, non de lineis pictis, sed verè existentibus, animi tantùm, non corporis oculis conspicuis.

Corpus. Corpus longitudinem, latitudinẽ, & profunditatem habet, ejusq; extrema sunt superficies.

Locus. Locus est superficies concava corporis ambientis: *sic turris locus est aer, piscis locus est aqua.*

Tempus. Tempus est spacium ex solis cœliq; hoc est, astrorum vertigine collectũ: *sic dies est spatium illud, in quo Sol ab Oriente*

ente

ente in occidentem rapitur.

Diſcretæ quantitatis ſpecies.

Diſcreta quantitas eſt, cujus partes ſeparatæ ſunt & diſiunctæ, nulloque communi termino copulantur. Ejus duæ ſunt ſpecies, Numerus, Oratio.

Numerus.

Numerus eſt unitatum multitudo, *ſic quatuor eſt multitudo quatuor vnitatũ,* quæ nulla connexione vniuntur.

Oratio.

Oratio eſt menſura literarum & ſyllabarum, ſecundum longitudinem, & brevitatem; Eſt quantitas, quia menſurat, & diſcreta, quia literæ & ſyllabæ diſtinctè pronuntiantur; ut ho-mo A-ni-mal.

Secunda diviſio Quantitatis.

Hæ duæ quãtitatis ſpecies rurſus ſubdividuntur in Quantitatem	Habentem Non habentem	Partium poſitionem.

Tria verò requiruntur vt quantitas habeat partium poſitionem; primò vt partes termino communi copulentur, *unde Numerus, & Oratio excluduntur, quia ſunt diſcretæ,* quãtitates; ſecundò vt ſint alicubi ſitæ, ita vt digito demonſtrari poſſint; tertiò vt ſimul ſint ac permaneant; *Per vtraſque conditiones* oratio, & tempus *amandantur, quod propter perpetuum ſuum fluxum, nec ſitum habeant, nec permanentiam;* Re-

Quæ requiruntur ad partium poſitionem.

ſtat

ſtat igitur quòd quatuor ſint ſpecies quantitatis partium poſitionem habenris, 1 Linea, 2 Superficies, 3 Corpus, 4 Locus; tres non habentis, 1 Nu[...]rus, 2 Oratio. 3 Tempus,

[...]alitates aliquando quantitatis [...]men ſortiuntur; ut *Platonem magnū [...]loſophum, Archimedem magnum ma[...]maticum vocamus,* ſed quantitatis [...]as priùs nominavimus ſunt per ſe, [...] ſolùm ex accidenti. *Nota.*

[...]res ſunt proprietates Quantitatis.

Nihil eſt quantitati contrari[...]. Contrarietas enim eſt ſolarum [...]litatum pugna.

Non recipit magis & minus; *Gyg[...]s licet ſit Pygmæo maior ratione [...], non tamen eſt magis Quantitas, [...] Pygmæus; æquè enim extenduntur [...] æqualem extenſionem non habent.*

Iſtæ duæ proprietates Subſtā[...] cum Quantitate ſunt communes; [...]timè verò Quantitati proprium eſt, ut exinde res dicantur, æquales aut inæquales; *ſic corpus bicubitum eſt tricubito inæquale, alteri verò bicubito æquale.*

Series

ente in occidentem rapitur.

Discretæ quantitatis species. Discreta quantitas est, cujus partes separatæ sunt & disiunctæ, nulloque communi termino copulantur. Ejus duæ sunt species, Numerus, Oratio.

Numerus. Numerus est unitatum multitudo, *sic quatuor est multitudo quatuor vnitatū* quæ nulla connexione vniuntur.

Oratio. Oratio est mensura literarum & syllabarum, secundum longitudinem & brevitatem; Est quantitas, qui mensurat, & discreta, quia literæ & syllabæ distinctè pronuntiantur; u ho-mo A-ni-mal.

Secunda divisio Quantitatis.

Hæ duæ quā-titatis speci-es rursus sub dividuntur in Quantitatem	Haben-tem Non haben-tem	Partium positio-nem.

Tria verò requiruntur vt quantitas habeat partium positionem; primò vt partes termino communi copulentur, *vnde Numerus, & Oratio excluduntur, quia sunt discretæ,* quātitates,

Quæ requiruntur ad partium positionem. secundò vt sint alicubi sitæ, ita vt digito demonstrari possint; tertiò vt simul sint ac permaneant; *Per vtrasque conditiones* oratio, & tempus *amandantur, quod propter perpetuum suum fluxum, nec situm habeant, nec permanentiam;* Re-

stas

ſtat igitur quòd quatuor ſint ſpecies quantitatis partium poſitionem habentis, 1 Linea, 2 Superficies, 3 Corpus, 4 Locus; tres non habentis, 1 Numerus, 2 Oratio. 3 Tempus,

Qualitates aliquando quantitatis nomen ſortiuntur; ut *Platonem magnū philoſophum, Archimedem magnum mathematicum vocamus,* ſed quantitatis quas priùs nominavimus ſunt per ſe, hæ ſolùm ex accidenti. *Nota.*

Tres ſunt proprietates Quantitatis,

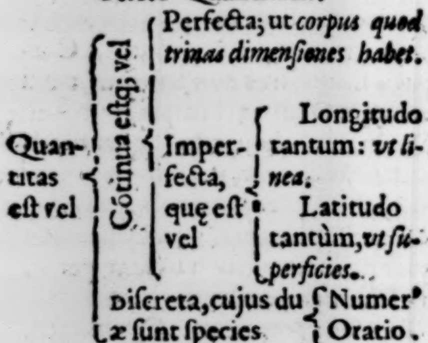
1 Nihil eſt quantitati contrarium. Contrarietas enim eſt ſolarum qualitatum pugna.

2 Non recipit magis & minus; *ita Gygas licet ſit Pygmæo maior ratione corporis, non tamen eſt magis Quantitas, quàm Pygmæus; æquè enim extenduntur licet æqualem extenſionem non habent.*

3 Iſtæ duæ proprietates Subſtātiæ cum Quantitate ſunt communes; Maximè verò Quantitati proprium eſt, ut exinde res dicantur, æquales aut inæquales; *ſic corpus bicubitum eſt tricubito inæquale, alteri verò bicubito æquale.*

Series

Series Quantitatis.

Ad hanc seriem analogicè reduci possunt extensiones graduales; *vt calor calore maior vel minor dicitur*, & extensiones gravitatis, seu ponderositatis, quæ quidem magis intensiones, quàm extensiones reverà dici debét.

CAP. X.
De qualitate.

Qualitatis definitio. QValitas est forma accidentalis, à qua subjectum denominatur Quale: *sic à gravitate lapis gravis, à velocitate equus velox appellatur.*

Eius divisio. Qualitatis quatuor sunt species, Habitus, Potentia naturalis, Qualitas patibilis, Forma. Sed quia quælibet ista

istarum specierum latitudinem habet, quatuor quasi gradus his speciebus adduntur, Habitui dispositio, Potentiæ Impotentia, Qualitati patibili Passio, Formæ Figura.

Habitus. Habitus est qualitas perfecta & consummata, multis actionibus acquisita, vel divinitùs infusa, quæ ita inhæret subjecto, ut propter firmitatem, & constantiam, non facilè permutetur contrario; *ut vera & acquisita dicendi scientia in Cicerone, aut pugnandi in Alexandro*

Prima habitus divisio. Habitus primò dividitur ratione subjecti in Habitum corporis, *cuiusmodi est sanitas firma in corpore absolute salubri, saltandi etiam & natandi experientia*, & in Habitum animi, *cuius generis sunt virtutes, & disciplinæ omnes.*

Divisio secunda. Secundò ratione adeptionis, habitus & præsertim animi dividitur in { Infusum. Acquisitum.

Infusus est, qui singulari Spiritus sancti gratiâ infunditur in hominum mentes, vel extraordinariè; *ut doctrina in Apostolis, vel ordinariè ut fides in electis*

Acquisitus est qui crebris actionibus acquiritur; *ut dicendi & differendi peritia*; & licet Spiritus Sancti gratia

ad

ad istum etiam requiritur, non tamen eo peculiari modo quo ad infusum.

Dispositio. Dispositio seu affectio est qualitas fluxa & transiens, quæ quia nondum penitùs fideliterq; est infixa, excuti non ægrè potest; sic *cum quispiam rudi Minerva literas aut syllabas depingere potest, est in inclinatione ad scribendum, qui verò artificiosè easdem queat exarare, habitum acquisivit,* unde habitus ætati virili, dispositio juvenili comparatur, quod ille est dispositio perfecta, hæc habitus inchoatus.

Quomodo differt ab habitu.

Potentia naturalis. Potentia naturalis est qualitas naturaliter subjectis insita, quæ habilitatem conciliat, ut ad prestandas certas actiones, aut acquirendos habitus magis idonea habeantur; *ut bona valetudo, memoria tenax, ingenium acutum.* Et licet hæc potentia ad habitum requiritur, tanquam prævia quædam dispositio, & naturalis inclinatio; à dispositione tamen differt, quòd Potentia est quid insitum, & vi naturæ generatur; Dispositio est quid adventitium & per aliquos actus acquiritur.

Quomodo differt à dispositione.

Divisio potentiæ. Potentia duobus modis dividitur. Primò in { Activam. Passivam.

Activa. Activa est, qua sumus ad agendum potentes; *Sic ignis potentiam activam habet*

bet ad vrendum, cultrum ad secandum.

Passiva est, quâ res aptę sunt ad aliquid patiendum; *Sic molle potentiam habet vt secetur.* Vtræq; hæ potentiæ actu perficiuntur bifariam, vel scilicet cum in opus exeunt, *vt quando ignis vrit*, vel cùm in habitum vertuntur; *vt quando puer discit literas.* *Passiva.*

Secundò potentia dividitur in { Primam. / Secundam. *Secunda divisio.*

Prima est quæ proximè emanat è forma subjecti; vt *potentia loquendi in homine, sentiendi in brutis, illa ab anima rationali, hæc a sensitiva fluit.* *Prima.*

Secunda est dispositio organi & temperamenti, per quã potentia illa prima in actum producitur, atq; hæc omnibus non æqualiter communicatur, sicut illa prima; *Luscus enim propter organi debilitatem non tam clarè videt, quàm qui magna acie est prædi tus, licet vterq; primam potentiã æqualiter sortitur.* *Secunda.*

Impotentia est imbecillitas facultatum naturalium in substantiis, sive animatæ sunt, sive inanimatæ; vt *Sterilitas in agro, stupiditas in homine.* *Impotentia.*

Qualitas patibilis est quæ infert passionẽ sensui; *Ita tactus frigore & calore, molli & duro afficitur; visus coloribus, auditus sonis, sapore gustus, odore olfactus.* *Qualitas patibilis.*

Passio

Passio. Passio est subita animi commotio ex qua oritur color sensum afficiens; *vt rubor quo vultus ex verecundia suffunditur:* Differt à patibili qualitate, quia non est stabilis & permanens, *vt candor in pariete*; sed qualitas citò amota; *vt pavor ex metu.*

Figura. Figura est terminatio quantitatis, quæ termino aut terminis clauditur; *vt Circulus, Triangulus, Quadratum.*

Forma. Forma est constitutio membrorũ, & partium in ipsa figura, sub sensum videndi cadens; membrorum quidem in animalibus, *vt in homine, aut leone*; partium in reliquis corporibus; *vt forma pyramidis, aut Amphitheatri.*

Vel vt alij planiùs definiunt. Forma est coloris totius corporis in primis verò faciei suavitas. Figura est lineamentorum seu partium corporis, optimus situs; *Sic Æthiops benè figuratus esse potest, sed non valdè formosus, Anglus etiam formosus satis, sed malè figuratus.*

Proprietates ejus sunt tres.

1 Sola qualitas propriè & per se contrarietatem recipit; *Sic calidum frigido, album nigro contrariatur.*

2 Qualia magis & minùs recipiunt, id est, Qualitates in subiectũ suũ, non in instanti, sed paulatim & per gra-

gradus ingrediuntur; *vt aqua primò tẽporem, inde colorem, vltimò feruorem recipit*: vnde non ipsa qualitas, sed

Series Qualitatis.

- Quali-tas, vel
  - Sub sensum non cadit, vt
    - Habitus qui est, vel
      - Animi, estque vel
        - Infusus
          - Ordina
          - Extraordinariè donum
        - Acquisitus qui
          - Appeti
          - vt Ethi
          - Intell
      - Corporis, estq; vel
        - Infusus, vt *Sanit*
        - Acquisitus, vt *Sa*
    - Potẽtia quæ est, vel
      - Manifesta in
        - Inanimatis,
        - Animatis.
      - Occulta quæ fit, vel per
        - Ἀντι
        - Συμπ
  - Sub sensum cadit, vt
    - Patibilis qualitas, quæ facit pati, vel
      - Auditum, vt *S*
      - Visum, vt *Colo*
      - Gustum, vt *Sa*
      - Tactum, vt *Qu*
      - Olfactum, vt *O*
    - Figura quæ est, vel
      - Naturalis à natura data.
      - Artificialis ab artifice introducta estque, vel
        - Pl
        - Sc

Passio. Passio est subita animi commotio ex qua oritur color sensum afficiens;

Figura.

Forma.

gradus ingrediuntur; *vt aqua primò tẽporem, inde colorem, vltimò fervorem recipit*; vnde non ipsa qualitas, sed potiùs qualitatis receptio dicitur esse secundum magis & minùs.

Vtræq; hæ proprietates soli, sed non omni qualitati conueniunt, Potentiæ enim naturales, & Figura, nec cõtrarietatem, nec gradus recipiunt. Patibiles qualitates etiam contrariantur, sed nõ omnes; medijs enim coloribus nihil reperitur contrarium.

3 A qualitate res dicuntur similes aut dissimiles, sicut à quantitate æquales aut inæquales; *Sic qui eodem colore imbuti sunt, similes, qui diverso, dissimiles appellantur.*

¶ Series

CAP. XI.

De Relatione.

Relatorum divisio.

Relata sunt duplicia vel { Propria, seu secũdum Esse. / Impropria, seu secundum Dici.

Relata secũdum dici. Relata secundum dici sunt, quæ ad se invicem modo quopiam sunt affecta, quorum vno existente, non necesse est alterum sequi; *Sic scientia ad scibile refertur; scibilia enim multa in primordio mundi extiterunt, priusquam creabatur homo qui ipsa sciret.*

Relata secundum esse. Relata secundum esse sunt, quorum totum esse in respectu cõsistit, & quorum vno existente & cognito, alterum necessariò existit & cognoscitur: *Sic pater sine filio, ut pater, nec existit, nec cognoscitur.*

Quomodo inter se differunt. Duobus modis relata secundum Dici differunt à relatis secundum Esse, primo quod illa habent essentiã aliquam absolutam in alio prædicamento; *Sic scientia est in qualitate, sectio in Actione, licet illa ad scibile, hæc ad secabile referatur*; hæc vero totum suum esse in relatione habent; *Pater enim nihil est, nisi ad filium referatur*: secundò rela-

relato ſecundum Dici cognito, non neceſſariò cognoſcitur ejus correlatum; *ſenſilia enim multa ſunt in terræ viſceribus, quæ ſenſum ad quem referuntur non feriunt*; exiſtente verò & cognito vno relato ſecundum Eſſe, neceſſariò cognoſcitur ejus correlatum; *neminem enim Patrem, neminem Dominum vocamus, niſi quem ſervos, aut filios, habere certò ſcimus.*

Ad relationem tria præcipuè requiruntur, 1. Fundamentum, cui relatio innititur. 2. Terminus duplex, Relatum, & Correlatum. 3. Relatio ſeu reſpectus quidam inter illos terminos; *Sic homo eſt fundamentum, pater & filius ſunt duo termini relativi; paternitas, & filiatio, ſunt relationes inter eos terminos.* *Quæ requiruntur ad relationem.*

Proprietates relatorum ſunt quatuor.

1 Relata dicuntur ad convertentiam, id eſt, Cuilibet relato ſuum correlatum ita reſpondet, ut vnum poſſit dici alterius; *vt ſcientia eſt ſcibilis ſcientia, & ſcibile eſt ſcientiæ ſcibile, pater eſt filij pater, & filius eſt patris filius.*

2 Relata recipiunt magis & minùs.

3 Relata recipiunt contraria. *Sic*

vir-

virtus, quæ ad studiosum refertur, vitio cõtrariatur, & amicitia Pyladis & Orestis minor fuit, quàm Iohannis & Petri Apostolorum. Sed istæ duæ proprietates novissimè nominatæ, neq; omnibus relatis competunt; nihil enim cõtrariatur *duplo & dimidio:* nec solis, quia conveniunt etiam Qualitati; nec relatis vt sunt relata, sed vt qualitate fundantur *Sic enim sciuntia ignorantiæ contrariatur, vt est habitus, sed non vt ad scibile refertur.*

4 Relata simul sunt naturâ. *Simul verò natura dicuntur,* quæ posita se ponunt, & perempta se perimunt invicem, & quorum alterum non est alterius causa; sic *Posito patre ponitur filius, nec pater vt pater est filij causa, sed vt homo.*

Prima proprietas vtrisque relatis convenit; secunda, & tertia solùm relatis secundum dici; quarta solùm relatis secundum esse.

Series

Series relationis.

- Relata sunt vel secundum
  - Dici, quæ propriè ad hoc prędicamentum non spectant.
  - Esse quæ dividuntur vel
    - Secundum fundamentum, & ita quædam fundantur vel in
      - Quãtitate; vt *æquale & inæquale.*
      - Qualitate; vt *Simile & dissimile.*
      - Substantia; vt *Pater & Filius.*
    - Secundũ terminos & sic sunt vel relata
      - Æquiparantiæ quorum termini sunt ejusdẽ dignitatis; ut *Simile, Æquale.*
      - Disquiparãtiæ, quorum vnum alterum superat; vt *Pater & Filius, Dominus & Servus.*

CAP. XII.

De Actione & Passione.

ACtio est vis agentis in passum, secundum quam in id, quod subij- *Actio.*

C citur

citur agere dicatur, vt *calefactio, frigefactio.*

Quæ ad actionem requiruntur. Quatuor ad omnem actionem requiruntur. Primo agens, vt *ignis*, secundò qualitas secundum quam agit, ut *calor*, tertiò patiens, vt *aqua*, quartò actionis receptio, vt *ingressus caloris in aquam.*

Actio duplex Actio est duplex vel

- Transiens, quæ immutationem extrinsecus adfert, & est propriè hujus considerationis; vt *cum ignis aquã calefacit*
- Immanens, quę in eodem subiecto, quo excitata est terminatur; vt *volitio, intellectio, sensatio.*

Proprietates ejus sunt tres.

1 Actio omnis passionem infert.

2 Actio recipit magis & minus.

3 Actio recipit contraria.

Sed istæ duæ posteriores proprietates actioni per se non insunt, sed per & propter Qualitates; *Calefactio enim & frigefactio contrariantur, quia calor & frigus sunt contrariæ qualitates, & aliud alio magis minúsve calefacit, prout magis miniúsve calet.*

Series

Series actionis.

Series Actionis.

Actio dividitur vel ratione

- Modi secundum quem agit, & ita est vel
  - Immanens.
  - Transiens.
- Causæ & est vel
  - Naturalis, & hujus tot sunt species, quot sunt potentiarum naturalium.
  - Volũtaria
    - Corporis, vt *saltatio, natatio, &c.*
    - Animi quę est vel
      - Intellectus.
      - Volũtatis.

Passio. Passio est actionis receptio; vt *calefieri, frigefieri*.

Passionis divisio.

Est duplex vel

- Transmutativa, cum realis aliqua mutatio fit in patiente; vt *cum aqua calefit*; hæc *transeunti* actioni respondet.
- Intentionalis cum nulla fiat evidens mutatio, vt *visio*; hæc *immanenti* respondet.

Quomodo à passione in Qualitate differt.

Hæc passio ab illa in qualitate differt, quia hæc est receptio & introductio Qualitatis, illa est qualitas recepta & introducta, licet non permanens.

In vtroq; prædicamento notandũ quod quædam vobabula, & figurâ vo-

Nota. cis, & terminatione, vim habent actionem aut passionem significandi, ut *docere, & doceri, scribere & scribi*; quædam terminatione sunt activa, & significatione passiva, vt *timere, intelligere, videre, & omnia verba sensus*; quædam denique sunt terminatione passiva, & significatione activa, vt *insidiari, proficisci.*

1. 2, 3. Proprietates ejus tres sunt. Passio præsupponit actionem. Recipit contraria. Intenditur & remittitur.

Series passionis.

Series passionis.

Passio est	Naturalis,	Animi,	Intellectus
			Voluntatis
	Voluntaria,	Corporis.	

CAP. XIII.

De quatuor vltimis Prædicamentis.

Vbi. VBi est loci notatio, rei, personæ, aut facto accommodata. Vt *in foro esse.*

Quando. Quando est temporis notatio, rei, personæ, aut facto accommodata, vt *nudiustertius.*

Quomodo hic sumũtur. Vbi & Quando nec interrogativè hic

hìc ſumuntur, vt *quando redijt herus? ubi illic ſcelus qui me perdidit?* nec indefinitè, vt *quando venit plenitudo temporis Deus miſit filium ſuum*; ſed relativè; Quando enim idem ſignificat quod Aliquãdo, vel eſſe in tempore, & indicat affectionem rei, quæ eſt, fuit, vel erit in tempore: & vbi ponitur pro Alicubi eſſe, ſeu eſſe in loco, habitudinem notans rei locatæ ad locum, quo circũſcribitur, & in quo continetur.

Situs eſt rei ejuſq; partium poſitio, vt *Seſſio, Statio*. *Situs.*

Habitus eſt integumenti ad corpus applicatio, vt *togatum eſſe, ocreatum eſſe*. *Habitus.*

Proprietates ſingulorum tres ſunt.

1 Non intenduntur & remittuntur.

2 Non habent contraria.

3 Rebus competunt, præſertim corporeis.

Series quatuor prædicamentorum minus principalium.

Series Vbi.

Vbi eſt vel
- Naturale,
- Fortuitũ,
  - Vtrũq; vel
    - Commune, vt *in foro eſſe*.
    - Proprium, *quando aliquid in proprio loco continetur*.

Series Quando.

- Quando est vel
  - Præteritũ, vt *in præterito*
  - Futurum, vt *in futuro*
  - Præsens, vt *in præsenti,*
  - *Seculo. Mense, vel Anno esse.*

Series Situs.

- Situs est vel
  - Naturalis
    - Animatorum, vt *capitis vel pedis sursum & deorsum.*
    - Inanimatorum, vt *hoc vel illo modo situm suum habeant.*
  - Voluntarius vel fortuitus, vt vt *pro libito sedeamus, stemus, accumbamus,*

Series Habitus.

- Habitus est vel
  - Naturalis in bruto, vt *calcar in gallo, promuscis in Elephāte*
  - Voluntarius in homine, estq; rursus vel
    - Indumenti.
    - Ornamenti
    - Pœnæ.

CAP. XIIII.

De oppositione, & ante oppositionem primò de Identitate & Diversitate.

TErtia pars tractationis de Categoriis sequitur, quæ agit de distinctione quorundam vocabulorum, quæ ad pleniorem prædicamen torũ cog-

cognitionem conducunt à Posteriori, & obinde appellantur Postprædicamenta.

Postprædicamentum vero definitur supplementum quoddam traditũ immediatè post prædicamenta, valẽs ad eorum cognitionem à posteriori. *Postprædicamentũ quid.*

Quot sunt.

Quinq; sunt postprędicamenta	1. Oppositio, 2 Modi priorum, 3 Modi simul 4 Motus,	5. Modi habendi.

Quæ omnia his versiculis comprehenduntur.

1 *Op.* 2 *pri.* 3 *mo.* 4 *simul.* 5 *ha. tot sunt postprædicamenta.*

Primum igitur postprædicamentũ est Oppositio, sed quia ex rerum convenientia meliùs cognoscatur earum oppositio, pauca præmittemus de rerum Identitate & Diversitate, posteà ad oppositionem descendemus.

Quęcũq, sunt in prædicamentis vel	Conveniunt, & fiunt idẽ aut	Genere. Specie. Numero.
	Differunt, & sunt res, vel	Diversæ. Oppositæ.

Conveniunt quibus aliquid est commune. *Quæ conveniunt genere.*

Ea Genere conveniunt quę eidem

 ge-

generi, vel proximo, vel remoto subjiciuntur, *sic homo & brutum in animali vt in proximo, in substantia vt in remoto genere conveniunt.*

Specie. Conveniunt specie quæ sunt ejusdem speciei individua, vt *Socrates, & Plato.*

Numero seu individuo conveniunt, quę eandem rem singularem designant, sive sint
- 1 Plura nomina ejusdem rei, vt *gladius & ensis.*
- 2 Definitum & definitio, vt *hic homo, hoc animal rationale.*
- 3 Proprium & eius subjectum, vt *Socrates & hoc risibile.*
- 4 Accidens & subjectum, vt *Rex, & hic purpuratus.*

Regulæ. Quæcunq; individuo conveniunt, etiam specie, & quæ specie genere conveniunt, non contrà. Sic *Socrates & Sophronisci filius individuo conveniunt, scilicet in vno particulari homine, & proinde in homine, proinde in animali conueniunt; homo autem & brutum in genere conveniunt, sed nec in vna specie nec in vno individuo.*

Diversæ res dicuntur quæ inter se differunt, sine omni pugna, vt *aurum & lapis.*

Tri-

Res quot modis dicantur diversæ.

Tripliciter verò res dicuntur diversæ	Realiter, Formaliter, Modaliter.

Realis distinctio quotuplex.

Realiter dicuntur differre, quæ se habent vt res separatæ, & à se invicē sejunctæ, vt *homo & arbor.*

Hæc autē realis distinctio est	Interna per internos terminos. Externa, per externos.

Interna.

Interna distinctio rursus est vel	Subordinata quæ fit per terminos subordinatos estq; vel	Generica, Specifica, Numerica.
	Coordinata quæ fit per terminos coordinatos.	

Generica.

Generica distinctio est eorum quę differunt genere vel proximo, vel remoto; vt *homo, & virtus.*

Specifica.

Specifica est eorū quæ ex vno genere orta per essentiales differentias separantur; vel quæ sub speciebus disparatis ponuntur, vt Individua diversa, sic *homo à bruto, Bucephalus ab Alexandro separatur.*

Numerica.

Individualis distinctio, est separatio duorum, aut plurium individuorū sub vna specie positorum, quæ numero differre dicuntur, vt *Petrus, & Paulus, hæc & illa arbor.*

Coordinata. Coordinata distinctio est quando res per suas causas, sive proximas, sive remotas, vel subjectum per sua accidentia, vel accidentia per subjecta distinguuntur, vt *loqui & balare subiecto. risus & fletus causa efficiente differunt.*

Externa. Externa differentia fit, quando res per objecta, adjuncta, circumstantias loci aut temporis distinguuntur; vt *si vnus ab altero per vestes, arma, aut loci distantiam seperetur.*

Modalis distinctio. Modalis distinctio est, cum duo entium modi ita distinguantur, vt Essentia, & Existenria; quarum hæc singularium est, illa vniversalium; sic etiam qualitatum gradus distinguuntur, vt *calor in primo gradu à calore in secũdo modaliter differt.*

Formalis distinctio. Formaliter dicuntur differre, quorum vnum sub alterius definitione sumitur; sic omnia quæ sibi invicem subordinantur inter se differunt, vt *homo & animal, animal & animatum.* His prælibatis ad oppositionem redeo.

Oppositio. Oppositio est duorum simplicium terminorum repugnantia, ita vt nec vnus alteri, nec vterque tertio possit secundum idem, eodemque modo, & tempore convenire: *idem enim, eodemq; respectu, simul pater non est, & filius.*

Di-

Dicuntur autem opposita quadrifariam { Relativè, Privativè, Contrariè, Contradictorie. *Opposita quadruplicia.*

Relativè opposita sunt quorum vnum consistit ratione alterius, vt *Pater & Filius.* Hæc ex iis quæ superius in Relatione dicta sunt planius elucescant.

Contraria sunt quæ sub eodem genere posita maximè à se invicem distant; & eidem susceptibili vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum eorum insit à naturâ. *Contraria.*

Ad contraria igitur tria requiruntur, primò vt sint sub eodem genere, scilicet qualitatis: nam solarum Qualitatum est contrarietas: secundo vt maxime à se invicem distent in natura positiva, id est, vt ambo extrema sint positiva: tertio vt se invicem expellant nisi alterum eorum insit à natura: *sic calor & frigus in aquâ, in pariete albedo & nigredo contrariantur.* *Quæ requiruntur ad contraria.*

Contraria sunt duplicia, Mediata, vel immediata. *Contraria duplicia.*

Mediata sunt quæ medium aliquod habent: *sic inter calidum, & frigidum admittitur tepidum, inter album, & nigrum, intervenit flavum.* *Mediata.*

Immediata sunt quæ nullũ admittunt *Immediata.*

tunt *medium, vt par,& impar; sanum,& ægrum.*

Triplex medium.

Notandnm verò quòd triplex est medium, Subjecti vel abnegationis, cui nullum oppositorum convenit; *sic lapis nec pater est, nec filius, nec cœcus, nec, videns*; hujusmodi medium habent relata,& privantia; vel medium proportionis inter excessum & defectum, *sic virtus moralis dicitur in medio consistere*, vel participationis, *sic color viridis est medium*: cujusmodi medium intelligimus quando contraria mediata nominamus.

Privativa.

Privatiua opposita sunt priuatio, & habitus; quorum hic præsentiam, illa rei absentiam denotat in subjecto capaci: *sic cœcitas est priuatio visus.*

Ad privationem tria requiruntur.

Ad privationem igitur tria requiruntur: primò, vt ambo opposita habeant fieri circa idem subjectum, *unde cœcitas non est auditus, sed visus privatio*, quia ambo habent fieri circa oculum: secundò vt fiant circa idem subjectũ ordine irregressibili: sic *à privatione ad habitum non datur regressus, si modo privatio illa sit totalis* : tertiò vt tempus sit à natura determinatum: *unde catulus ante diem decimum non dicatur cœcus.*

Privatio.

Privatio verò duplex est, Totalis,

vel-

vel Partialis.

Privatio totalis est privatio & actus,& potentiæ, vt *Si homo nascatur cæcus.* Hic verò primam potentiam non intelligo,quæ ab animâ sentiente fluit, & omnibus æqualiter inest; sed secundam,quæ à recta organi dispositione emanat, & potest demi. *Totalis.*

Privatio partialis seu actualis est, quæ actum tollit,sed non potentiam; vt *in connivente, aut dormiente est privatio visus, sed non totalis.* Atq; hæ duę species per regressum distinguuntur; à partiali enim, sed non à totali privatione cōcedendus est regressus: *vt à somno ad vigiliam, non a morte ad vitam.* *Partialis.* *Quomodo distinguũtur.*

Contradictoria oppositio est affirmatio & negatio ejusdem vocis simplicis;*vt homo non homo.* *Contradictoria.*

Hæc omnium est fortissima, quia caret cum participationis, tum abnegationis medio; *nihil enim datur, quod partim est homo, partim non homo; aut quod neque homo est, neque non homo.*

CAP. XV.

De modis Priorum & Simul.

QVinq; modis aliud alio dicatur priùs, qui omnes his versiculis com- *Quinque modi priorũ.*

comprehenduntur.

1 *Tempore*, 2 *Natura*, 3 *Prius ordine*, *dic &* 4 *Honore*.
5 *Causam causato dicimus esse prius.*

Tempore. Tempore prius dicitur, quod est altero antiquiùs, vt *senex puero*.

Natura. Naturâ prius, à quo non retro cõmeat consequutio, vt si vnum sit, non necesse est duo esse, sic genera speciebus priora sunt, & species individuis, *vt animal homine, & homo Socrate*.

Dignitate. Dignitate prius, quod altero excellentius dicitur, vt *miles armigero*.

Ordine. Ordine prius dicitur, quod prius disponitur: vt *exordium narratione*.

Causa. Causâ prius est, cum consequentia valet ab vno ad alterum, & vnum est alterius causa: *sic hominem esse convertitur cum hac propositione* homo est, quia enim homo revera est in rerum natura, ideo hæc propositio verificetur, *Homo est*.

Tres sunt modi simul.

1 Tempore, quorum generatio est in eodem tempore: vt *Hippocratis gemellorum*.

2 Natura quæcunque convertuntur secundum essendi consequutioné, & neutrum est causa alterius: vt *Pater & filius, Dominus & servus*.

3 Diui-

3 Divisione, cujusmodi sunt differentiæ & species idem genus condividentes: vt *rationale & irrationale, homo & brutum.*

CAP. XVI.

De Motu & Modis habendi.

Motus est successiva vel instantanea mutatio substantiæ aut accidentis, in potentia, ad aliam formam, sive internam, sive externam suscipiendam : vt *cum homo generatur mutatur substantia ad animam rationalem acquirendam, cum paries dealbetur, externa forma inducitur.* *Motus quid.*

Ejus sex sunt species, 1 Generatio, 2 Corruptio, 3 Argumentatio, 4 Diminutio, 5 Alteratio, 6 Latio : quę per terminos *à quibus* & *ad quos* moventur, definiuntur. *Sex species motus.*

Generatio est motus à Non esse, ad Esse: vt *quando ex semine patris quod est non ens tale, homo generatur.* 1 *Generatio.*

Corruptio est motus ab Esse , ad Non esse: vt *quando ex homine vivente, fit cadaver.* 2 *Corruptio.*

Augmentatio est motus à Minore, ad Maiorem quantitatem: vt *cum ex parvo* 3 *Augmentatio.*

parvo surculo, crescit arbor.

4 *Diminutio.* Diminutio est motus ex Majore, ad Minorem quantitatem; vt *quando homo pinguis, fit macilentus.*

5 *Alteratio.* Alteratio est motus ab Vna qualitate, ad Aliam; vt *si aqua frigida, fiat calida.*

Latio. Latio est motus ab Vno loco, ad alium; vt *si quis iter faciat ab Oxonio, aliòue loco, ad Londinum.*

Nota. Generatio & Corruptio versantur circa Substantiam, & fiunt in momento, Augmentatio & Diminutio circa Quantitatem, Alteratio circa Qualitatem, Latio circa Vbi & in tempore successivo perficiuntur.

Octo habendi modi. Octo sunt habendi modi, vel scilicet 1 Qualitatem, vt *Virtutem*; vel 2 Quantitatem, vt *Bicubitum*; vel 3 Vestimentum, vt *Tunicam*; vel 4 Aliquid in parte, vt *Annulum supra pollicem*; vel 5 Partem, vt *Oculum*; vel 6 Aliquid in vase. vt *Vinum in amphora*: vel 7 Possessionem, vt *Domum*, vel 8 Mulierem, vt *Vxorem*; sed iste habendi modus postremus ab Aristotele habetur pessimus. Hi octo modi his versiculis cõprehenduntur.

1 *Affectum*, 2 *Quantum*, 3 *Vestitum*, *dic velut* 4 *Aurum.*

5 *Mem-*

5 Membrum, 6 Contentum, 7 Possessio, 8 Vir Mulierem.

Plures forsan modi istis possunt addi, sed hi quos recensuimus sunt vulgares & præcipui.

Hactenus vox simplex nos protraxit: restat complexa proximo libro enucleanda.

LIBER

LIBER SECVNDVS

CAP. I.

De Divisione huius libri secundum partitionem vocis complexæ.

VOX cōplexa quæ est huius secundi libri subjectum, in tres partes (vt superiùs ostensum est) dividitur in complexam,
- Voce tantum.
- Re tantū
- Re & voce simul.

De complexâ voce tantū agemus in tractatu de Definitione & Divisione. Definitio enim, vt *animal rationale*, & divisio, vt *rationale & irrationale*, licet plures sint voces, vnam tamen rem designant, illa hominem, hæc autem animal.

De voce complexa re tantùm in tractatione de Distinctione & Limitatione loquemur: vbi docebimus quomodo Ambigua sunt distinguenda, aut Obscura limitanda & explicanda.

De

De voce complexa re & voce simul vltimò tractabimus in propositione, vbi primò eius partes, deinde essentiam, tertiò, divisiones multiplices, vltimo affectiones fusiùs declarabimus.

CAP. II.
De Definitione & Divisione.

DEfinitio est definiti explicatio, seu evolutio: sic nomen vnum per aliud explicatur: vt *Solstitium est solis statio*: item res vna per aliam priorem evolvitur, vt *Homo est animal rationale*. *Definitio definitionis.*

Hinc elicitur duplex definitio, Nominalis aut Realis. *Definitio duplex.*

Nominalis est quæ vocis significationem declarat, & fit duobus modis, vel cum ignotius vocabulum, notiori explicatur: vt si dicam, *Honestum est quod decet*; vel cum Etymologia seu origo nominis ostenditur: vt *si homo definiatur qui ex humo factus est*. *Nominalis.*

Realis definitio est, quæ rei essentiam & naturam declarat, de qua hoc loco potissimum agitur. *Realis.*

Re-

Realis hæc definitio est duplex vel { Germana & essentialis quæ propriè Definitio dicitur. Accidentalis, quæ vulgò descriptio appellatur.

Realis duplex.

Essentialis. Essentialis definitio est, quæ ex genere proximo, & differentia constitutiva conflatur; vt *Homo est animal rationale, Animal est corpus animatum sensile.*

Et quia ex genere constat, necesse est vt quicquid rectè definiatur sit species, quoniam verò differentiam constitutivam habet adjunctam, non potest non esse convertibilis cum Definito.

Accidentalis. Definitio accidentalis seu Descriptio est, quæ ex proprietatibus aut accidentibus cum genere vnitis conflatur: *vt Homo est animal bipes, loquendi potentia imbutum.*

Regula. In omni definitione observandum vt sit brevis, perspicua, & cum definito convertibilis.

Vt per Definitionem *quid sit*, ita per Diuisionem *quotuplex res sit* intelligatur.

Est

Est autem Divisio, totius in partes resolutio, vel (vt alii definiunt) est latiùs patentis in membra angustiora deductio: *vt si animal dividatur in rationale, & irrationale.* *Divisio quid.*

Divisio alia est { Perfecta, seu substantialis. / Imperfecta, seu accidentalis. } *Duplex est.*

Divisio perfecta seu substantialis est totius propriè dicti, & perfecti; in partes propriè dictas resolutio. *Substantialis*

Divisio substantialis tribus modis fiat. Primò quando totum vniversale dividitur in partes subiectivas, id est, cum genus in species, aut species in Individua distribuitur: *vt si animal dividatur in hominem, aut brutum, aut homo in Socratem, Platonem, Aristotelem, & reliqua individua.* *Tribus modis fit divisio substantialis.*

Secundò quum totum essentiale in partes essentiales discinditur; *vt homo in corpus, & animam rationalem.*

Tertiò quando totum integrale in partes integrantes secatur: *vt si equus dissecaretur in truncum, & artus, aut vrbs in domos, templa & plateas.*

Ex dictis divisionibus prima maximè omnium meretur Divisionis nomen: reliquæ magis Partitiones quã

Divisi-

Divisiones sunt appellandæ.

Imperfecta divisio est, cum totum per accidens in partes resolvitur.

Accidentalis quot modis fit,

Accidétalis divisio trifariam fiat, vel enim

- Subjectum per accidentia dividitur: vt *homines aut liberi sunt, aut servi.*
- Accidens per subjecta: vt *bonorum aliud est animi, aliud corporis.*
- Accidens per accidentia, vt *bonorum aliud honestũ est, aliud vtile.*

CAP. III.

De Distinctione & Limitatione.

VOX complexa re tantum est, vel Ambigvum, quod Distinctione, vel Obscurum, quod Limitatione indiget.

Distinctio. Distinctio est declaratio seu enodatio vocis ambiguæ in varia sua significata: vt *si lupum distinguamus in hominem rapacem, quadrupedem & piscem, aut taurum, in montem, animal, & sydus.*

Regula. Distinctio in omni rerum consideratione primùm est adhibenda.

Limitatio. Distinctioni affinis est Limitatio, quæ est determinatio alicujus vocabuli

buli, cum multa possunt simul ipsi attribui; *homini vita, sensus, & intellectus attribuuntur*; sed limitandum quomodo hæc accidentia huic subjecto conveniunt, *non enim homo quà homo vivit, sed quà corpus animatum, sentit quà animal, & quà homo intelligit.*

CAP. IIII.
De partibus propositionis.

VOX complexa re & voce, quæ ex pluribus vocibus conflatur, vocatur Oratio.

Oratio. Oratio est vox significans ex instituto, cujus partes aliquid seperatim significant, vt *Quæ te dementia cœpit?*

Duplex est. Estq; vel {
- Perfecta, quæ perfectum sensum in animo audientis gignit.
- Imperfecta, quæ sensum imperfectum parit: vt *homo bonus*.

Perfecta Oratio duplex. Perfecta rursus duplex est, vel non Enunciativa, quæ licet perfectum sensum in animo audientis gignat, non tamen verum quid aut falsum significat; *cuiusmodi sunt omnes orationes*

de

deprecatoriæ, optativæ, admirativæ, & imperatoriæ,vt Vive memor, quàm sis ævi brevis. Quid faciam Romę? vel Enunciativa,quæ à Logicis Enunciatio, seu Propositio dicitur.

Enuntiatio. Enunciatio autem est oratio indicativa,verum autem falsum significãs: vt *Homo est animal.*

Eius partes signatæ. Ejus partes sunt vel { Signantes. Signatæ.

Partes signatæ sunt Prædicatum, Subjectum, & vtrunque conjungens Copula.

Prædicatum. Prædicatum est totum illud quod sequitur Copulam.

Subiectum. Subjectum est illud quod præcedit *Copula.* Copula est verbum vtrasque partes connectens, vt *in hac propositione. homo est animal.*Homo *est subiectum,* Est *copula,* Animal *prædicatum.*

Observatio. In his sũmoperè observandũ,quod non semper vnum vocabulum,sed aliquando Oratio, nec quod scriptione seu locutione, sed quod ordine syntaxeos verbum præcedit, pro subjecto, & quod ipsum sequitur pro prędicato est habendum *: sic in hac propositione, Ardua ad virtutem via est,* via ad virtutem *est subiectum,* Est *copula,*ardua *prædicatum.*

Par-

Partes signantes sunt vel { Categorematicæ. / Syncategorematicæ. *Signantes.*

Partes categorematicæ seu per se aliquid significantes sunt nomen, & Verbum. *Nomen.*

Nomen est vox simplex ex instituto significans, cum nullo temporis discrimine, finita, recta, cujus nulla pars, quicquam separatim significat: vt *homo.*

Verbum est vox simplex, finita, recta, tempus adsignificans, cujus partes nihil sejunctim designant: Vt *curro non solum cursum significat, sed tempus præsens quo quis currit.* *Verbum.*

Nomen à verbo differt, quod illud sine tempore, hoc tempus adsignificat; ambo verò ab Oratione, quod Oratio est vox complexa, istæ verò voces simplices: Orationis partes aliquid seperatim significant, non autem Nominis aut Verbi.

Casus nominis & verbi, id est, omnes præter casum rectum, & modum Indicativum, sicut etiam nomina & verba infinita, enunciationem, imperfectam faciunt, vt Socratis est, *imperfectè aliquid enunciat, nisi addatur Domus, liber, aut aliquid tale, sic etiam non animal currit, nihil indicat, nisi explicamus*

quid ſit illud non animal.

Syncategorematicæ. Partes ſyncategorematicæ quæ nihil niſi aliis adjunctæ ſignificant, ſunt ſigna quæ non rem aliquam, ſed rei modum oſtendunt: vt *Omnis, nullus.*

Signa verò ſunt duplicia, vel { Vniverſalia, vt *Omnis, quilibet, vnuſquiſque.* Particularia, vt *Aliquis, quidam, non Omnis.* }

Notandum verò quòd adverbia, quandoque horum adjectivorum, & pronominum vicem ſupplent; *ſic nunquam idem ſonat, quod Nullus: Semper idem quod Omnis: Aliquando quod Aliquis.*

Obſervatio. Vltimo obſervandum, quod partes propoſitionis non ſemper expreſſæ repe, riuntur, ſed aliquandò implicitè includuntur; vnde duplex oritur propoſitio: Explicita, quandò quælibet pars explicatur, vt *Homo eſt Animal,* aut Implicita, vbi vna aut plures partes reticentur, vt *ningit, Cæſar venit,* quam reſolvimus addendo copulam, & tranſmutando verbum in participium: vt *Cœlum eſt ningens, Cæſar eſt veniens.*

CAP.

CAP. V.
De Prædicatione.

FVerunt propositionis partes, sequitur earum partium dispositio, quæ vulgò Prædicatio appellatur, in qua tota propositionis essentia consistit.

Prædicatio quid. Prædicatio est vera prædicati de subjecto affirmatio, aut negatio.

Quotuplex. Estq; duplex vel { Ordinata. / Inordinata.

Ordinata. Ordinata prædicatio propriè dicitur, quandò illud prædicatur, aut subjicitur, quod revera prædicari aut subjici debet: vt in hac propositione, *homo est Animal*, Animal naturaliter de homine prædicatur, quia supra eum ponitur in serie prędicamentali substantiæ.

Hæc ordinata prædicatio est duplex { Essentialis, / Accidentalis.

Essentialis. Essentialis prædicatio est, quandò prædicatum est de essentia subjecti, & quinque modis accidit. Vel cum genus remotum de specie prædicatur: *vt homo est corpus*, 1. vel genus proximū de sua specię: vt *homo est Animal*: 2. vel

 dis-

3 differenaia remota de ſpecie: vt *homo*
4 *eſt ſenſilis*: vel differentia proxima de ſpecie immediatè ſibi ſubjectâ: vt *Ho-*
5 *mo eſt rationalis*: vel denique ſpecies de ſuis individuis, vt *Plato eſt homo:* atque omnes hæ prædicationes dicuntur Vnivocæ, quia prædicatum dicitur de ſubjecto, & ſecundum nomen, & nominis rationem.

Accidentalis

Accidentalis prædicatio eſt quando prædicatum ad eſſentiam ſubjecti non ſpectat: vt *Cæſar eſt fortis.*

Triplici-ter hæc prædica-tio fiat, vel cum
- Proprium dicatur de ſuo ſubjecto: vt *homo eſt riſibilis.*
- Accidens de ſubſtantia cui ineſt prædicetur: vt *homo eſt albus.*
- Accidens accidenti attribuatur: vt *hoc albũ eſt dulce.*

Hæ prædicationes vocantur Paronymicæ ſeu Denominativæ, quia prædicatum de ſubjecto dicitur ſecundum nomen tantùm, & non ſecũdum nominis definitionem.

Inordinata prædicatio quid.

Inordinata prædicatio eſt vbi nullus ſervatur ordo naturalis in prædicando: vt *Animal eſt homo,* vbi *homo* qui eſt quid inferiùs, *de animali* prędicatur quod eſt ipſo ſuperiùs.

In-

Inordinata prædicatio est duplex { Præter / Contra } ordinem. *Quotuplex.*

Prædicatio contra ordinem est, quando inferius de superiore prædicatur, vt *animal est homo.*

Prædicatio præter ordinem est, quando idem prædicatur de seipso, vt *hic homo est Petrus.*

His inordinatis prædicationibus possumus addere falsas & figuratas, sed illæ ab omni arte, hæ à Logicâ sunt longissimè amovendæ.

CAP. VI.

De divisione propositionis secundum substantiam.

HActenùs de propositionis partibus & partiũ dispositione: sequuntur ejus divisiones tribus modis sumendæ, vel secundum.

- Substantiam, in Categoricam & Hypotheticam.
- Quantitatẽ, in { Vniversalẽ / Particularem, / Singularẽ, / Indefinitã. } *Divisio propositionis.*
- Qualitatem. in affirmantem & Negantem.

Iuxta communem versiculum. *Quæ ca. vel hyp. qualis. ne. vel aff. Vn. quanta? par. in. sin.*

Divisio propositionis secundum substantiam.

Primò autem de divisioee secundũ Substantiam, *Quæ? ca. vel hyp.* id est, si quæratur quænam sit hæc vel illa propositio, respõdere debemus, *Categorica vel Hypothetica:* vt quærẽti quænam sit hæc propositio, *Homo est animal,* respondendum est, *Categorica.*

Categorica.

Categorica seu simplex propositio est, quâ vnum prædicatum vni subjecto attribuitur, aut ab eodem adimitur, vt *homo est animal, homo non est lapis.*

Duplex.

Est duplex, Pura, vel Modalis.

Pura propositio est in qua prædicatum cum subiecto disponitur sine expresso dispositionis modo, vt *Homo est animal.* Hæc enim rursus subdividitur in Propositionem *secundi adiecti,* in quâ solum verbum substantivum [Est] subjecto additur: vt *Socrates est, Plato est:* quæ si resolvantur idem sonant, quod *Socrates est existens, Plato est existens:* & Propositionem *tertii adiecti,* vbi tres enunciationis partes simul explicantur, vt *Socrates est animal, Plato est animal.*

Modalis.

Modalis est quæ aliquo dispositionis modo afficitur.

Mo-

Modi verò sunt quatuor { Necesse, Possibile, Contingens, Impossibile. *Modi quatuor.*

Modus *Necesse* significat eiusmodi dispositionem quæ aliter se habere non potest, sive ea necessitas sit simplex & absoluta: vt *Necesse est hominem esse rationalem:* sive ex suppositione, vt *necesse fuit Messiam venire, scilicet ex suppositione promissionis divinæ.* *Necesse.*

Impossibile notat repugnantiam inter prædicatum & subjectum, sive ea sit absoluta, vt *Impossibile est Deum esse finitum*, sive ex suppositione, vt *Impossibile est nos Deum videre:* hoc supposito, quod in carne remanemus. *Impossibile.*

Possibile significat rem quæ nondũ est esse posse: vt *possibile est ludentem vincere.* *Possibile.*

Contingens notat rem quæ est, posse non esse: vt *Contingens est hominem stantem sedere.* *Contingens.*

In his verò propositionibus de *Possibili* & *Contingẽte* duplex sensus est observandus. { Compositus. Divisus.

Compositũ sensum voco ejusmodi sententiam, quâ res manens talis possit vno & eodem tempore contra- *Sensus. Compositus.*

ria ſuſcipere: vt *Poſſibile eſt calidum eſſe frigidum*, quaſi diceremus, *Poſſibile eſt calidum manens calidum, eſſe frigidum*, & ita ſenſus compoſitus eſt falſus.

Diviſo. Diviſum appello, quando affirmatur, rem, quæ nunc eſt talis, poſſe alio tempore fieri non talem; & ita *poſſibile eſt calidum eſſe frigidum, id eſt, aquam quæ nunc eſt calida, alio tempore frigidam fieri.*

Nota. In omnibus Modalibus, hoc generaliter notandum, quòd ex duabus partibus conſtant Dicto, & Modo: Modus præcedit, Dictum ſequitur copulam: vt *Neceſſe eſt hominem mori. Neceſſe* eſt modus. *Hominem mori* eſt dictum.

Hypothetica. Hypothetica ſeu compoſita propoſitio eſt, quæ conſtat ex pluribus propoſitionibus aliqua conjunctione vnitis: vt *ſi equus volet, habet pennas.*

Hypo-

Hypotheticæ propositionis quinq; sunt species.		vnitur notâ	
	Conditionalis quæ		Conditionali, vt *si ambulet, pedes habet.*
	Copulativa, quæ		Copulativa, vt *homo est animal, & est rationalis.*
	Disiunctiva, quæ		Disiunctiva, vt *vel nox est, vel dies.*
	Causalis, quæ		Causali, vt *Dies est, quiã sol lucet.*
	Temporalis, quæ		Temporali, vt *dū quis currit, movetur.*

Quinque species.

Omittitur nonnunquam nodus venustatis gratiâ : vt *obsequium amicos veritas odium parit.*

Nota.

CAP. VII.

De divisione propositionis secundum qualitatem.

SEcunda divisio propositionis est secundum Qualitatem, *Qualis, ne.* vel *aff.* id est, si interrogetur, qualis est aliqua propositio, respondere debemus: Est *affirmativa* aut *Negativa.*

Secunda propositionis divisio.

Affirmativa. Affirmativa propositio est, in quâ prædicatum cum subjecto conjungitur: vt *homo est animal.*

Negativa. Negativa est, quæ prædicatum à subjecto disiungit: vt *homo non est lapis.*

Vtraq; rursus est vel { Vera. / Falsa.

Vera. Vera id quod res est annunciat, vt *Socrates est homo.*

Falsa. Falsa aliter rem indicat, quàm revera est, vt *Socrates est Leo.*

Divisio propositionis secundum materiam. Et quia res in propositione aliquãdo necessariò veræ sunt, aliquando manifestè falsæ, nonnunquam verò nec planè veræ, nec omninò falsæ, hinc triplex oritur propositio, *Necessaria, Impossibilis, Contingens.*

Necessaria. Necessaria propositio est, in quâ attributum necessariò subjecto conjungitur, vt *Fortitudo est virtus.*

Impossibiliis. Impossibilis est, cum fieri non possit, vt ita se res habeat, ac ipsa oratio declarat, vt *lapis sentit.*

Contingens. Contingens est cujus extrema nulla necessitate cohærent; vt *Socrates est doctus.*

Obiter verò hic notandum discrimen inter propositionem Finitam, & Infinitam; atq; Affirmantem, & Negantem.

Ne-

Negans enim semper habet vel signum aliquod negativum, vt *Nullus, neuter*, toti propositioni præfixum; vt *Nullus homo est lapis*: vel notam negantem [*Non*] copulæ additam, vt *homo non est lapis*. *Nota.*

Ad propositionem verò infinitam constituendam sufficit, si [*Non*] subjecto, vel prædicato aut vtrisque addatur, non autem copulæ; sic *Non homo est animal*, est propositio Infinita, sed Affirmans, at *Homo non est animal*, est propositio Finita sed Negans.

CAP. VIII.

De Divisione Propositionis iuxta Quantitatem.

VLtima propositionis divisio est secundum Quantitatem. *Vn. quanta, par. ind. sing.* Quærenti enim quanta est propositio A assignata, respondemus est *universalis, particularis, singularis, & indefinita*. *Tertia divisio porpositionis.*

Vniversalis propositio est quæ habet vniuersale signum subjecto expressè additum: vt *Nullus homo est lapis, Omnis homo est animal*. *Vniversalis.*

Notandum verò quòd hoc signum Omnis *Omnis duobus modis sumitur.*

Omnis aliquando distributivè, aliquando collectivè sumatur.

Distributivè. Distributivè sumitur, quando significat prædicatum posse distribui in ea quæ subjecto continentur: sic hæc propositio, *Omnis homo est animal*, notat animalis naturam Socrati, Platoni & cuilibet particulari homini attribui posse.

Estq; iterùm Distributivum vel in { Genera singulorum, Singula generum.

Prædicatum in singula generum distribuitur, quando singulis individuis subjecto contentis potest communicari: *Omnis arbor est corpus animatum.*

Prædicatum in genera singulorum discinditur, quando non in singula individua, sed individuorum certos ordines & classes distribuitur: vt *Omnes homines salvabuntur*, est ac si diceres, *Homines ex omni ordine & genere erunt salvati.*

Collectivè. Collectivè sumitur [*Omnis*] quando subjectum sub collectione numericâ ita distribuitur, vt prædicatum in inferiora distribui non possit: vt *Omnes Planetæ sunt septem, Omnes Apostoli fuerunt duodecim.*

Sig-

Signum omnis *Collectivum*, vt & *Distributivum* in genera singulorum imperfectè & secundariò vniversalem propositionem facit. *Regula.*

Particularis propositio est quæ notam particularem subjecto addit; vt *Aliquid in hoc libro est difficile.* *Particularis.*

Singularis propositio est, cujus subjectum est singulare seu individuum; sive proprio nomine expressum, seu pronomine demonstrativo assignatum, vt *Socrates fuit insignis philosophus hic homo est egregius poeta.* *Singularis.*

Hæc à particulari propositione differt, quòd particularis semper notat Vagum, hæc Determinatum individuum.

Nota vniversalis singulari subjecto addita, nihil significat præter individuorum collectionem; *vt Omnes Herodes fuerunt crudeles.* *Reg.*

Indefinita propositio est quæ nullum signum subjecto expressè additũ habet; vt *Homo est animal, Lapis non sentit.* *Indefinita.*

Hæc in materia necessariâ æquipollet vniversali, in Contingenti Particulari, *vt Homo est animal idem sonat: quod Omnis homo est animal. Homo est doctus, idem quod aliquis homo est doctus.* *Reg.*

Ha-

Hactenùs de triplici propositionũ divisione: tres ejus affectiones proximè sequuntur.

CAP. IX.

De Oppositione Enunciationum.

Oppositio. TRes sunt propositionum affectiones, Oppositio, Æquipollentia, Conversio.

Oppositio est duarum propositionum pugna quæ ex eodem subjecto & prædicato constant.

Tribus modis fit. Tribus modis fit hæc pugna vel secundum
- Qualitatem solùm, vt *Contrariæ & subcontrariæ.*
- Quãtitatem solùm vt *Subalternæ.*
- Vtramq; simul, vt *Contradictoriæ.*

Contraria. Contrariæ sunt duę enuntiationes vniversales, quarum altera affirmat, altera negat; vt *Omnis homo est rationalis. Nullus homo est rationalis.*

Subcontraria. Subcontrariæ sunt duæ particulares, hæc aiens, illa negans; *vt Quidam homo est iustus, Quidã homo non est iustus*

Subalterna. Subalternæ sunt duæ propositiones vniversalis, scilicet & particularis pariter

riter aientes, aut paritèr negantes *vt omnis amor nescit modum*; *Aliquis amor nescit modum.*

Contradictoriæ constant ex vniversali & particulari, quarum altera affirmat, altera negat; *vt Omnia amicorum sunt communia. Quædam amicorum non sunt communia* : vel sunt duæ singulares; *vt Cæsar fuit tyrannus*, *Cæsar non fuit tyrannus.* — *Contradictoria.*

Regulæ.

1 Contrariæ ambæ possunt esse simul falsæ, *vt in materia contingenti*, nunquam simul veræ. v.g. *Omnis homo est albus*, Nullus homo est albus sunt propositiones simul veræ, illa apud Anglos hæc inter Æthiopes veritatem obtinet.

2 Subcontrariæ nunquàm simul falsæ reperiuntur, sed veræ quandoque in materiâ contingenti; vt *Aliquis homo est doctus, aliquis homo non est doctus.*

3 In subalternis si vniversalis propositio sit vera, vera etiam est ejus particularis.

4 Contradictoriæ non possunt esse simul veræ aut simul falsæ.

In totâ hac propositionum discordia diligentèr videndum, vt iidem termini eôdem modo significent, Primò

enim

enim cavendum, ne termini ſint ambigui, *vnde ex nihilo nihil fit, & ex nihilo aliquid ſit, non repugnant, quia fieri in priori propoſitione ſumitur pro generari, in poſteriori pro produci*; ſecundò adnitendũ, vt ſubjectum & prædicatum intelligãtur κατὰ τὸ αὐτὸ, ſecundum eandem partẽ vnde non opponuntur; *Minerua eſt glauca, Minerva non eſt glauca; glauca enim eſt ſecundum oculos, ſed non reliquas corporis partes.* Tertiò oppoſitio fiat πρὸς τὸ αὐτὸ, ſecundùm eundum reſpectum; *vnde Sol obſcuratur, Sol non obſcuratur, non ſunt oppoſitæ propoſitiones, quia obſcuratur reſpectu noſtri, non ſui ipſius.*

Quartò vt opponantur propoſitiones ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ratione ejuſdem temporis, *vt Paulus fuit Romæ, Paulus non fuit Romæ, non repugnant, quia vtrumq; verum eſt alio atq; alio tempore.*

Hactenus de oppoſitione propoſitionum; nam de terminorum oppoſitione priori libro tractavimus; quæ inter ſe differunt, quòd vna ſimplex, altera complexa oppoſitio dicitur.

CAP. X

De Æquipollentia propoſitionum.

Æqui-

ÆQuipollētia est propositionum verbis discrepantium convenientia in sensu; vt *Semper nocuit differre paratis, & nunquam non nocuit differre paratis.* *Æquipollentia.*

Tribus modis fit ęquipollentia pro triplici collocatione notæ negantis, *Non:* Nam *Præ contradict: Post contrar: prę, postq, subaltern.* *Tribus modis fit.*

1 *Præ contradict:* hoc est, si dentur duæ propositiones contradictoriæ, *v. c. Omnis homo est animal, Aliquis homo nō est animal*; statim æquipollent, si notā negativam signo vniversali pręponamus; *vt Non omnis homo est animal, aliquis homo non est animal.*

2 *Post contrar:* id est, si pronuncientur duæ contrariæ; vt *Omne animal sentit, Nullum animal sentit*, fiant æquipollentes, si post signum vniversale, nota *Non* ponatur, vt *Omne animal sentit, Nullum non animal sentit.*

3 *Præ postq, subaltern:* hoc est, si duę subalternē proferantur; *vt aliquis amor nescit modum, Omnis amor nescit modum*; statim ęquivalebunt, notam negativam ponendo ante & post signum; vt *Non omnis non amor nescit modum, Aliquis amor nescit modum.*

Has æquipollentias hisce versibus

ex-

exprimere conati sunt logici.

Non omnis, quidam; non omnis non, quasi nullus.

Nonnullus, quidam; sed nullus non, valet, omnis.

Nota. *Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis.*

Non alter, neuter : [illegible] neuter non præstat vterq;.

In æquipollentia præcipuè obseruandum, vt subjectum & prædicatum si non verbis, re tamen & sensu semper sint eadem.

CAP. XI.

De conversione propositionum.

Conversio. CONversio propositionis est permutatio subjecti in locum prædicati, & prædicati in locum subjecti, eâdem semper remanente qualitate vtriusq; propositionis.

In conversione duæ propositiones
Nota. occurrunt considerandæ, Prior Conversa, posterior Convertens appellatur, vt *Nulla ambitio est virtus, Nulla virtus est ambitio*: illa *conversa*, hæc *convertens* nuncupatur.

Con-

Conversio est duplex,	Inæqualis, seu per accidens in qua Quantitas mutatur.	Simplex.	
	Æqualis, in qua eadem in vtraq; propositione manet Quantitas, estq;	Per contrapositionem.	*Conversio duplex,*

Conversio simplex est, quando extremis commutatis eadem servatur Quantitas. Sic vertuntur. E. I. vniversalis negativa & particularis affirmativa: vt *Nullus lapis est homo, Nullus homo est lapis Aliqua largitio est vitium. Aliquod vitium est largitio.* *Simplex.*

Conversio per contrapositionem est, quando eadem manente Quantitate, termini finiti in infinitos mutātur, ita convertuntur *A. O.* vniversalis affirmativa & particularis negativa; vt *Omnis homo est animal, Omne non animal est non homo. Aliquod bellum non est vtile, Aliquod non vtile non est non bellum.* *Per contrapositionem.*

Conversio inæqualis seu per accidens, est quādo transpositis terminis minuitur quātitas, ita trāsponūtur *A. E.* vniversalis affirmans & negans, vt *Omnis homo est animal, Aliquod animal est homo* *Per accidens*

homo, Nulla perseverantia est pertinacia, Aliqua pertinacia non est perseverantia

Triplex hæc conversio hoc disticho comprehenditur.

E I simpliciter convertitur. E. A. per acci. A. O. per contra: sic fit conversio tota.

Quatuor hę vocales A E I O Qualitatem & Quantitatem propositionum indicant iuxta hos versiculos.

Asserit A, negat E, sed vniversaliter ambæ Asserit I, negat O, sed particulariter ambo.

Observatio. In cōversione hæc summoperè observanda. Primò vt nulla sit ambiguitas terminorum, *Ideò Christus est vitis. & homo est species*, non convertuntur, quia illa est figurata, hæc à vocibus primæ ad voces secundæ notionis procedit. Secundò vt totùm subjectū convertendæ fiat prædicatum convertentis. Ex cujus defectu non sequitur, *Mus rodit panem, ergo Panis rodit murem, sed aliquid rodens panem est mus.* Tertia, vt nominum casus & verborū tempora obliqua rectificentur, *Vnde aliqua arbor est in agro non sic convertitur, Ergo aliquis ager est in arbore, sed aliquid existens in agro est arbor, ita non sequitur, Senex fuit puer, ergo puer fuit senex, sed quidam qui fuit puer est senex.*

Verùm satis à me dictum puto de es-

essentiâ, divisionibus & affectionibus enunciationis: vltimò restat Discursus postremo libro pertractandus.

LIBER

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De natura & Divisione Discursus cuius ratione hic liber in varias partes secatur.

N primo libro de vocibus simplicibus, in secundo de complexis egimus quatenus per illas prima, per has secunda mentis operatio dirigitur: restat jam tertia Logicæ pars tertiam mentis operationem dirigens, quæ vocatur Discursus.

Discursus. Discursus est actus humanæ mentis, per quem à noto ad ignoti cognitionem pervenimus. Est duplex inferens, & Ordinans.

Ordinans. Ordinans est cum intellectus humanus ab vna parte doctrinæ ad aliã procedit, adminiculo præceptorum Ordinis, & Methodi.

Infe-

Inferens est quando vna proposi- tio ex alia probatur: & vocatur Argu- mentatio. *Sect. I. Inferens.*

Argumētatio vero ista duobus mo- dis consideratur à Logico, vel quoad formam seu optimam singularū par- tium connexionem, vt inde fiat bona consequentia, atq; ita in quatuor spe- cies dividitur, *Syllogismum, Inductionem Enthymema, & Exemplū*, vel quoad ma teriam quæ concluditur: & sic in tres partes distribuitur: *Apodicticam* cujus materia est necessaria, *Topicam* quæ concludit ex probabilibus, *Sophisticam* quæ ex materia fallaci & captiosa ar- gumentatur. *Argumentationis duplex consideratio.*

Hinc est quod tertium hunc librū in tres partes distribuimus, prima a- get de Argumētatione quoad formā, secunda de Argumentatione quoad materiam, tertia de Methodo & Or- dine, totidem à nobis sectionibus suo quæq; loco petractanda. *Generalis divisio huius libri.*

CAP. II.

De Argumentatione & eius formali divisione.

ARgumentatio est oratio quá quis rei de qua loquitur fidem facere *Argumentatio.*

co-

Sect. I.

conatur, *vt Homo futilis tacere nequit, ergo non est ad consilium vocandus.*

Tria in argumentatione connotanda.

Tria sunt in Argumentatione cõsideranda *Antecedens, Nota illativa, Consequens.*

Antecedens notam illationis præcedit, & quandoq, ex duabus propositionibus constat, vt in Syllogismo, quandoq, ex vna, vt in *Enthymemate.*

Consequens est posterior pars argumentationis notam subsequens, & vocatur Conclusio.

Nota illationis est nodus quidam vtrasq, partes conjungens Hujusmodi sunt, *Ergo, igitur proinde, itaq,* quę propter cõcinniorem orationis structuram nonnunquam reticentur, *vt Vim vi repellendo occidere licet. Milo vim vi repellendo Clodium occidit,*] *Miloni Clodium occidere licuit.* Hic *vim vi repellendo occidere licet, Milo vim vi repellendo Clodium occidit,* sunt duę propositiones, quæ vnũ antecedens constituunt, *Milone Clodium occidere licet,* est consequens, & sequitur *Ergo* illationis notam subauditam.

Divisio argumentationis.

Quatuor vt iamiam diximus sunt argumentandi formulæ { Syllogismus, Enthymema, Inductio, Exemplum.

His

His addunt alij Soritem, Diléma, Violentum, quæ licet argumentationes propriè nõ dicantur, quia medio carent, quoniam tamen multùm suadent non sunt omnimodò negligendæ; & proinde quatuor perfectiorib⁹ argumentandi formulis peractis, in fine hujus sectionis de istis paucula dicemus. *Sect. I.*

Harum omnium Argumentationis specierum perfectissima est *Syllogismus*, *Enthymema* verò perfectius *Inductione*, *Inductio exemplo*. De istis omnibus suo ordine.

CAP. III.

De Syllogismi partibus & Divisione.

SYllogismus est oratio, in qua quibusdam ritè positis, & concessis, aliquid diversum ab ijs quæ posita sunt necessariò sequitur, propter ea quæ fuerunt posita. *Syllogismus.*

Ita his duabus præmissis positis { *Omne turpe est fugiendum.* / *Omnis voluptas est turpis.* }

Necessariò sequitur concludendũ, *Ergo quædam voluptas est fugienda.*

Sect. I. In syllogismo primò principia ex quibus formetur, inde divisionem ejus considerabimus.

Principia Syllogismi. Principia syllogismi sunt vel { Interna, vt Termini & Propositiones. Externa, vt dictum de Omni, & de Nullo.

Terminus. Termini sunt ex quibus propositiones syllogisticæ conficiuntur, & in quos Syllogismus vltimò resolvitur.

Tres verò sunt termini { Duo extremi, quorum vnus major, alter Minor dicitur. Vnus Medius, qui vulgò Medium appellatur.

Maior. Major terminus est prædicatum conclusionis, & in Majore propositione cum Medio ponitur.

Minor. Minor terminus est subjectum cōclusionis & in Minori vnà cum Medio collocatur.

Medius. Medius terminus in vtraque præmissâ capitur, & nunquàm ingreditur Conclusionem.

Quare medium necessario requiritur. Sine medio nihil potest concludi: cum enim omnis quæstio duabus partibus constat, re de qua quæritur, quę *Subiectum* quæstionis vocatur, & re quæ de subjecto quæritur quæ appellatur *Prædicatum* quæstionis; & cum nihil

nihil seipsum probare possit, hinc est quòd tertio opus est termino, qui vtrosq; priores conjungat & copulet; ideoq; à Logicis Medium nuncupatur. v.g. *Ad probandum omnem libidinem esse malam*, medium aliquod sumerem, puta *ingratum esse Deo*, quod primò cũ prædicato quæstionis conjungerem, dicendo *Omne ingratum Deo, est malum*, deinde cum subjecto, addendo *Omnis libido est ingrata Deo*, quæ ita secũ concordantia facilè hanc conclusionem elicerent, *Ergo libido est mala*. *Sect. 1.*

Cautio prima

In terminis syllogismorum inprimis observandum, vt nec plures nec pauciores sint quàm tres; non pauciores, quia sic nulla foret connexio, quùm extrema non possint per semet ipsa disponi, nec plures, quia quartus necessariò perturbat dispositionem; medium enim qua medium semper refertur ad duo.

Sunt autem quatuor termini vel expressè, quùm totidem suo ordine in syllogismo disponantur, vel implicitè, quandò vnus trium terminorum est ambiguus.

Cautio secunda.

Secundò cavendum ne isti termini manci sint aut mutulati, sed vt eodem modo inferantur in Conclusionem;

quo ſumpti fuerunt in præmiſſis;non igitur termini abſtracti cum concretis,obliqui caſus cum rectis,notiones ſecundæ cum primis cōfundi debent. Vnde hæ concluſiones non rectè ſequuntur, *Iuſtitia eſt qualitas,homo eſt iuſtus,Ergo homo eſt qualitas. Animal eſt genus,Homo eſt animal,Ergo homo eſt genus.*

Propoſitio. Propoſitio ſyllogiſtica eſt oratio affirmans,aut negans aliquid de aliquo,in ratiocinatione.

Differt ab Enunciatione priori libro explicatâ nō re ſed ratione,quòd hæc eſt oratio extra argumentationem, illa in argumentatione aliquid affirmat aut negat.

Tres ſunt ſyllogiſmi propoſitiones Major,Minor, Concluſio.

Maior. Major propoſitio eſt prima ſyllogiſmi propoſitio,orta ex connexione Medij cum majori extremo; appellatur κατ' ἐξοχὴν *Propoſitio* à proponendo quoniam in argumentatione primò proponitur,& præ cęteris pręfigitur.

Minor. Minor eſt ſecunda propoſitio,orta ex cōnexione medij cum minori extremo;vocatur à Cicerone *Aſſumptio*, quia ad majorem in probando aſſumitur.

Concluſio. Concluſio eſt vltima propoſitio ſyl-

syllogismum concludens, orta ex cō-nexione majoris & minoris extremi. Appellatur inde *Cōplexio*, quia vtraq; extrema complectitur.

Hæc si probetur, appellatur *Conclusio*, si probanda proponatur, *Quæstio* seu Problema dicitur.

Observatio. In his propositionibus, primò observandum, vt omnes non sint negantes, secundò vt non sint simul particulares, tertiò vt si altera præmissarū particularis sit aut negativa, eodem modo Conclusio deteriorem partem semper sequens, colligatur: quartò, vt Medium nunquam conclusionem ingrediatur: quas leges Logici his versibus complexi sunt.

Syllogizari non est ex particulari.
Neue negativis, rectè concludere si vis.
Si qua præit partis, sequitur conclusio partis.
Si qua negata præit, Cōclusio sitq; negata.
Lex generalis erit, medium concludere nescit.

Principia externa. Principia externa syllogismi sunt duo Canones certitudinis, quorum alter respicit syllogismos affirmātes, & vocatur *Dictum de Omni*; alter negātes concernit, & appellatur *dictum de Nullo.*

Sect. 1.

Dictum de Omni.

Dictum de omni est, quando quicquid de aliquo subjecto vniversalitèr affirmatur, etiam ei de quo illud subjectū dicitur, attribui potest. *Vt Omne animal est substantia, Omnis homo est animal*, ergo, *omnis homo est substantia*, est syllogismus in quo *Dictum de Omni* evidentèr cernitur, quia *Substantia* quæ attribuitur *animali, de homine* quoque prædicatur, propterea quòd *animal* sub se *hominem* comprehendit.

Dictum de Nullo.

Dictum de Nullo est, quando prędicatum vniversalitèr de subjecto negatur, & ita removetur ab omnibus ijs quæ subejctum in sua latitudine comprehendit: Sic iste syllogismus, *Nullus lapis est animal, Omnis adamas est lapis*, Ergo, *Nullus adamas est animal*, habet manifestum *dictum de Nullo*; nam prædicatum majoris *Animal*, vniversaliter à subjecto removetur, subjectum verò *scilicet lapis* in se *adamantem* continet; *ergo*, de illo quoq; *Animal* rectè negatur.

Syllogismi divisio.

Syllogismus dividitur in { Categoricum. / Hypotheticum.

Categoricus.

Categoricus est, qui ex utrâq; propositione categoricâ constat.

Hypotheticus.

Hypotheticus consistit ex alterâ, vel vtraq; propositione hypothetica.

His

Sect. 1.

His aliæ syllogismi divisiones possunt addi in *affirmativum & negativum*, *universalem & expositorium*, *directum & indirectum*: sed prima illa divisio quam adduximus est maximi mométi, scilicet *in categoricum*, & *hypotheticum*; ceteris igitur divisionibus omissis de *Categorico & hypothetico* syllogismo loquemur, & primò de *Categorico*, quia ex illo Syllogismi fiunt hypothetici.

CAP. IIII.

De modis & figuris Syllogismi.

SYllogismus Categoricus formaliter consideratus ad Figuras & Modos tanquam ad certos quosdam cancellos & classes redigitur.

Figura est debita medij dispositio cum extremis. *Figura.*

Modus est index Qualitatis & Quãtitatis propositionum. A Figura differt, quòd Figura notat terminorum, modus propositionum dispositioné. *Modus.*

Tres sunt figuræ quæ oriuntur ex triplici medij dispositione: vel enim medium est subjectum majoris, & prędicatum minoris propositionis & fit *Prima figura*, vel in vtrâque præmissa *Figuræ tres.*

Sect. 1. prædicatum, & fit *Secunda*, vel in vtraque subjectum, & oritur *Tertia* juxta istos versiculos.

Sub. præ. prima.
Bis præ secunda.
Tertia bis sub.

Modi. 14. Modi verò sunt quatuordecim, quatuor primæ figuræ, & totidem secundæ, sex autem tertiæ, qui omnes his Versibus comprehenduntur.

Barbara, Celarent, Primę, *Darij, Ferioq;*.
Cęsare, Camestres, Festino, Baroco Secūdę.
Tertia *grāde sonans; edit Darapti, Felaptō*
Adiungens Disamis, Datisi, Bocardo, Ferisō.

In quolibet horum modorum tres reperiuntur vocales, totidem propositionibus in syllogismo respondentes, earum qualitatem & quantitatem propalàm ostendentes, iuxta versus prius habitos: *Asserit A, negat E.* &c. Sic A in omni syllaba in *Barbara* reperta notat quamlibet propositionē in illo modo vniversaliter affirmare.

Prima figura Prima figura est, quando medius terminus medio loco collocatur, vt subjectum sit maioris, & minoris prędicatum. Hujus quatuor sunt modi directè concludentes.

Bar *Omne animal sentit.*
ba *Omnis homo est animal*. Ergo

ra

ra *Omnis homo ſentit.*
Ce *Nullum animal eſt lapis.*
la *Omnis homo eſt animal.*
rent *Ergo nullus homo eſt lapis.*
Da *Omne turpe eſt fugiendum.*
ri *Aliqua voluptas eſt turpis.* Ergo
j *Aliqua voluptas eſt fugienda.*
Fe *Nulli laſcivi ſunt legendi.*
ri *Aliquis poeta eſt laſcivus.* Ergo,
o *Aliquis poeta non eſt legendus.*

Hujus figuræ maior ſemper eſt vniverſalis, minor vbiq; affirmans. *Regula.*

Secunda figura eſt in quâ medius terminus in vtraq; præmiſſâ prædicatur. Ejus quatuor ſunt modi. *Secunda*

Ceſ *Nemo liberalis cupit aliena.*
ſa *Omnis avarus cupit aliena:* Ergo
re *Nullus avarus eſt liberalis.*
Cam *Omnis prudens eſt temperans.*
meſ *Nullus laſcivus eſt temperans.* ergo
tres *Nullus laſcivus eſt prudens.*
Feſ *Nullum ſcelus eſt excuſabile,*
ſti *Aliqua culpa eſt excuſabilis.* Ergo,
no *Aliqua culpa non eſt ſcelus.*
Ba *Omnis fraus eſt prohibita.*
roc *Quedã mercatura non prohibetur.* Ergo,
co *Quedam mercatura non eſt fraus.*

Maior huius figuræ ſemper eſt vni-

Sect. 1. niversalis; major aut minor semper affirmans.

Tertia figura habet medium in vtraq; præmissa subjectum. Ejus sex sunt modi.

Da *Omnis homo est rationalis.*
rap *Omnis homo est animal* Ergo
ti *Quoddam animal est rationale.*
Fe *Nulli electi damnantur.*
lap *Omnes electi peccant.* Ergo
ton *Quidam peccatores non damnātur.*
Bo *Aliquod bellum non est fugiendum.*
car *Omne bellum est cruentum.* Ergo.
do *Quoddam cruentū non est fugiendū*
Dis *Quidam vocati salvantur*
am *Omnes vocati peccant* Ergo
is *Quidam peccatores salvantur.*
Da *Omnis sapiens est beatus.*
tis *Quidam sapiens cruciatur dolore.* Ergo,
i *Quidam cruciatus dolore est beatus*
Fe *Nulla severitas placet.*
ris *Aliqua severitas est bona.* Ergo,
son *Aliquod bonum non placet.*

Reg. Minor huius figuræ semper est affirmans, conclusio semper particularis.

Nota. Modales syllogismi eodem modo conficiuntur quo isti puri, si *Necesse* pro *Omnis*, *Impossibile* pro *Nullus*, *Contin-*

tingens pro *Aliquis* in concludendo substituatur.

CAP. V.

De Reductione.

QVoniam inter syllogismos jam enumeratos alij aliis sunt imperfectiores, & propterea reductione egent de istis & istorum reductione paucula addemus.

Reductio est mutatio syllogismi secundæ aut tertiæ figuræ in syllogismum primæ. *Reductio.*

Duplex est reductio, Ostensiva, & Reductio per impossibile. *Duplex est.*

Ostensiva est quando vel conversione tantùm, vel conversione & trāsmutatione simul præmissarum, syllogismus aliquis secundæ vel tertiæ figuræ reducitur ad syllogismum primæ, eâdem conclusione vel ejus Cōversâ remanente.

Reductio per impossibile est ostēdere valorem syllogismi. cogendo adversarium ad absurdum; sumptâ conclusionis contradictione cum altera præmissarum. *Reductio per impossibile.*

Modum reductionis literæ initia-

les

*Sect.*1. les,& intermediæ oſtendunt, nam B. C.D.F.in modorum initio indicant ad quem modum primæ figuræ quilibet imperfectus modus eſt reducendus C.M.P.S.in medio & fine monſtrant,quomodo hæc reductio ſit perficienda,C.enim reductioné per impoſſibile. M.propoſitionum tranſmutationem,P.attenuatam, & S.ſimplicem converſionem deſignant juxta hos verſiculos.

S.vult ſimpliciter verti. P. verò per acci:
M.vult tranſponi.C.per impoſſibile duci.

Exempli gratia. B.in *Baroco* & *Bocardo* princip o notat hos modos ad *Barbara* eſſe reducendos; eandemq; reductionem per impoſſibile fieri C. in medio monſtrat;& proinde neceſſe eſt,vt alicuius propoſitionis contradictio ſubſtituatur. Exempli gratiâ formetur hic ſyllogiſmus in

Ba *Omnis homo eſt animal.*
ro *Aliqua planta non eſt animal.*Ergo
co *Aliqua planta non eſt homo.*

Hujus ſyllogiſmi maior maneat, & concluſionis contradictio fiat minor, & minoris concluſio, ad hunc modum;

Om-

Bar *Omnis homo est animal*
ba *Omnis planta est homo.* Ergo
ra *Omnis planta est animal.*

Bocardo eodē modo est reducendus, nisi quòd in hoc minor, vt in superiore major propositio sēper est servāda, & proinde cōtradictio conclusionis fiat major, & majoris conclusio.

Hi duo modi solùm *per impossibile* reducuntur, reliqui omnes *per ostensivam reductionem*. Reductio verò per impossibile ideò fit, vt eorum ignorātia omnibus patefiat, qui conclusionē probabilem in his modis non admittunt: vt si protervus quisquam non admiserit, *Aliquam plantam non esse hominem*, illud quod est omnium absurdissimum, reductione factâ, necesse est vt admittat, dum ejus contradictoriū concedat, nimirùm *omnem plantam esse hominem* quippe aut hoc aut illud in contradictoriis necessariò verum est.

Reliqui syllogismi *per reductionem ostensivam* juxta literarum ordinem sunt reducendi.

Ita in *Ca-mes-tres* C. notat ipsum reduci debere ad *Celarent*, M. indicat propositionum transpositionem, S. in medio ostendit fieri debere simplicē conversionem, vt in hoc exemplo patet.

Ca-

Sect. I.

Ca *Omnis homo est animal.*
mes *Nullus lapis est animal.* Ergo
tres *Nullus lapis est homo.*
Ce *Nullum animal est lapis.*
la *Omnis homo est animal.* Ergo
rent *Nullus homo est lapis.*

Ita in conversione *Darapti* D. notat i. sum ad Darii esse reducendum. P. in medio designat minoris conversionem per accidens, vt

Da *Omnis pius est felix.*
rap *Omnis pius est exosus.* Ergo
ti *Aliquis exosus est felix.*
Da *Omnis pius est felix*
ri *Quidam exosus est pius.* Ergo
j *Quidam exosus est felix.*

Ex his quæ diximus facilè patet, quomodo reliqui modi secundæ & tertiæ figuræ ad primum possunt reduci, modò discentes id fideliter in memoria teneant, quòd priùs in propositionum Conversione didicerunt.

CAP. VI.

De Syllogismo hypothetico.

HActenus de syllogismi categorici modis & figuris loquuti sumus, proximè ad hypotheticum deveniendum,

dum, qui ita à Categorico dependet, vt nisi ad eum reducatur omninò vitiosus est habendus. *Sect.* 1.

Syllogismus hypotheticus est duplex vel { *Pure hypotheticus.* / *Hypotheticus ex parte.* } *Syllogismus hypotheticus duplex.*

Syllogismus merè hypotheticus est, qui habet omnes propositiones hypotheticas, vt { *Si animal sit, est etiam substantia.* *Si leo sit, est animal.* Ergo *Si leo sit, est substantia.* }

Syllogismus ex parte hypotheticus est qui constat ex majori propositione hypothetica, & minore categorica.

Estq; vel { Conditionalis. / Disjunctivus. }

Conditionalis est qui constat majori propositione conditionali, vt *si sol luceat dies est sol lucet*, Ergo *dies est.* *Conditionalis.*

Tota vis hujus syllogismi dependet à connexione antecedentis & cõsequentis.

Notandum igitur est, quòd ab assumptione antecedentis, ad assumptionem consequentis valet illatio; sed non á positione consequentis, ad positionem antecedentis nisi termini *Nota.* *Reg.* 1.

sunt

Sect. 1. sunt reciproci, vnde non valet, *Si homo est, animal est ; sed animal est,* ergo *homo est.* Sed potius dicendum, *homo est,* ergo *animal est.*

Reg. 2. A remotione consequentis ad remotionem antecedentis valet illatio, non autem à remotione antecedentis, ad remotionem consequentis, nisi in terminis reciprocis : vnde invalidus est iste syllogismus, *Si homo sit, animal est. sed non est homo,* ergo *non est animal:* valet autem iste, *Si homo* sit, *rationalis est, sed est rationalis,* ergo *est homo :* hujus enim syllogismi termini sunt reciproci & convertibiles.

Reductio ejus ad categoricum. Hic syllogismus ad Categoricum reduci potest, si vis consequentiæ loco majoris ponatur, vt *si Animal est sentit,* in Categoricum resolvitur, dicendo, *Omne animal sentit, homo est animal,* ergo *homo sentit.*

Quod si in majore plures termini se offerunt, ad pauciores sunt reducēdi: vt *si Deus irascatur peccatis, Gentiles non sunt iusti,* sic reducitur *Quibus Deus irascitur, ii non sunt iusti, at Gentilibus propter peccata irascitur,* ergo *Gentiles non sunt iusti.*

Disiunctivus. Hypotheticus disjunctivus est, qui loco majoris propositionem disjunctivam

ctivam habet: vt *aut dies est, aut nox,* *Sect. I.*
dies est, ergo *nox non est.*

Tota ejus vis consistit in membrorum disjunctione & oppositione, non enim possunt esse subordinata nec mutilata, sed plena esset eorum repetitio.

Valet hic syllogismus quatuor modis.

Quando ponitur antecedens, vt tollatur consequens: vt *iustus est, aut iniustus*, sed *iustus est*, ergo *non iniustus.*

2 Quando consequens tollitur, ut ponatur antecedens: vt *Dies est aut nox, non est nox*, ergo *est dies.*

3 Quando negatur antecedens, vt ponatur consequens: vt *aut dies aut nox est, non est dies*, ergo *est nox.*

4 Quando ponitur consequens, vt negetur antecedens: ut *Aut homo est aut brutum: sed est brutum*, ergo *non est homo.*

Hi syllogismi disjunctivi in conditionales resolvuntur & ipsi demùm in Categoricos: *sic, aut nox est aut dies*, resolvitur in hanc propositionem, *Si dies est, nox non est*, vnde rursus Categoricè concludimus.

Nullum tempus nocturnum, est diurnũ
Hoc tempus est nocturnum, Ergo,

Hoc

Sect. 1.

Hoc tempus est diurnum.

His addi potest conjunctivus syllogismus, vbi major est propositio hypothetica conjunctiva; sed quia in affirmantibus mera est nugatio, vt *si quis dicat, Socrates est Philosophus, & bonus vir*, quid subsumendum? *num hoc quòd sit Philosophus, vel illud quòd sit bonus vir?* quorum vtrumq; antea concessum est, & obinde copulativi syllogismi tantùm sunt negativi. Sed quia negativa argumentatio ex copulativis constans, idem infert quod disjunctiva, potiùs ad disjunctivam ipsam retulimus, quàm distinctam tractationem extrueremus.

CAP. VII.

De Enthymemate.

Enthymema. SEcunda argumentationis species est Enthymema, quod est syllogismus imperfectus, in quo alterutra præmissarum reticetur, vt *Homo est animal*, ergo *est corpus*. *Eius partes.* In Enthymemate prior propositio dicitur Antecedens, posterior consequens.

Quæ verò præmissarum sit adjungenda, ex antecedentis & consequentis terminorum inspectione cognoscatur

Sect. I.

catur: si enim in antecedente & consequente idem sit subjectum; deest major, si idem prædicatum, minor abest; vt *Temeritas est vitium*, ergo *temeritas est fugiendi*, majore caret, quia idem est subjectum vtriusque præmissæ; quòd si propositionem addamus illam, *Omne vitium est fugiendum*, hoc imperfectum Enthymema perfectus fiet syllogismus. Ita, *Homo est animal*, ergo *Socrates est animal*, est enthymema, in quo minor deest, scilicet *Socrates est homo*.

Quomodo perficiatur.

Si enthymema sit falsum, accidit vel quoniam vna præmissarum est falsa, vel quòd consequens non rectè ab antecedente dependet, sic si quispiam argumétaretur, *Homo est animal*, ergo *Homo volat*: argumentum ejus est negandum, quia consequens non rectè ab antecedente dependet, nisi concederemus *omne animal volare*.

Vnde enthymema falsum fit.

Hoc argumentandi genere præcipuè vtimur vel brevitatis causa cum propositio suppressa est euidens, vel fallendi spe quando propositio quam reticemus est falsa.

Sect. I.
Nota.

CAP. VIII.
De Inductione.

Tertia ſpecies eſt Inductio, quæ fit cum ex pluribus ſingularibus elicitur generalis concluſio.

Per ſingularia verò hic intelligo & individua, & Partes, vnde evenit, quòd Inductio duobus modis fiat, quando procedimus vel à ſingularibus ad vniverſale, vel à partibus ad totum.

Quod ſi ſingularium aut partium enumeratio ſit valdè prolixa, addenda eſt aliqua forma ſolennis, vt ſunt, *ſic in alius, non datur aliquid diſſimile, ſic in cæteris.*

A ſingularibus ad vniverſale.

Malè periit Dionyſius, malè Phalaris, malè Nero, malè Caligula, nec datur aliquod diſſimile exemplum, ergo *omnes tyranni malè perierunt.*

A partibus ad totum.

Plebs Romana optimè de Milone ſentit, equeſter ordo optimè ſentit, Senatus optimè ſentit, idem de cæteris civibus eſt dicendum, ergo *totus populus Romanus optimè de Milone ſentit.*

In

In hac argumentatione summo operè cavendum, vt enumeratio singulorum plena sit & perfecta, & ne quâ partium dissimilitudo reperiatur: vndè hæc Inductio non valet, *Socrates, Plato & Themistius fuerunt docti*, ergo *omnes homines sunt docti*: Secus enim res se habet in Corydone, & Gryllo. *Sect. 1.* *Cautio.*

Inductio ad syllogismum primæ figuræ reducitur, posita loco majoris tali propositione, in quâ prædicatum conclusionis de particularibus seu singularibus omnibus, siue enumeratis, siue intellectis tanquam de medio dicatur; & addatur minor in quâ de subjecto conclusionis, eadem singularia dicantur, vt *Dionysius, Phalaris, Nero, Caligula, male perierunt.* *Quomodo ad Syllogismum reducitur.*

Sed omnes isti fuerunt tyranni, Ergo *omnes tyranni malè perierunt.* *Inductionis vsus.*

Inductionis vsus præcipuè cernitur in probandis principiis, quæ per alia priora non possunt demonstrari: vt si quis neget quod *omne totum sit maius sua parte*, ad hujus compositionis cognitionem ipsum inducimus repetendo & ostendendo singularia, vt *hoc & illud totum est maius sua parte*, ergo *omne totum est maius sua parte.*

CAP.

CAP. IX.
De Exemplo.

Exemplum. QVarta ratiocinandi forma est Exemplum, quando vnum singulare per aliud probatur, vt *Catilina dedit pœnam motæ seditionis*, ergo *iste seditiosus puniri debet.*

Quomodo ab Inductione & syllogismo differt. Differt ab Inductione & Syllogismo, quod syllogismus ab vniversalibus ad particulare, Inductio à particulari ad vniversale, Exemplum ab vno particulari ad aliud ejusdem naturę procedit.

Dissoluimus exemplum ostendendo partium dissimilitudinem, *sic Laterensis fuit accusatus, quia consulatum affectavit*, ergo *Cicero est accusandus* non valet. quia alter per ambitum, alter citra ambitum affectavit.

Quomodo dissoluendum. Exemplum ad vnum syllogismum nullo modo reducitur, quia ex quatuor terminis constat; v.g. si propositum fuerat probare, *Periculi plenum esse, Anglos cum Scotis bellum gerere*, *adferendo simile exemplum de Thebanis & Atheniensibus, qui finitimi erant, & infeliciter bellum gesserunt*; necesse est si syllo-

Reductio exempli ad syllogismum.

gisticè

gisticè concluderetur, vt quatuor *Sect. 1.* sumerentur termini, ex quibus duplicem syllogismum extrueremus.

Bellum gerere cum finitimis est medius terminus. *Periculi plenum*, major. Minor est *bellum Anglorum cum Scotis*. Quartus terminus est similis tertio & est *bellum Thebanorum cum Atheniensibus*. Ex his terminis duo efficiuntur syllogismi, quorum prior vocatur Prosyllogismus, posterior Syllogismus principalis. v.c.

Prosyllogismus.

Bellum Thebanorum contra Athenienses fuit malum.

Bellum Thebanorum contra Athenienses fuit contra vicinos. Ergo

Bellum contra vicinos est malum.

Syllogismus principalis.

Bellum contra vicinos est malum.

Bellum Scotorum contra Anglos est bellum contra vicinos. Ergo

Bellum Scotorum contra Anglos est malum.

Hi duo syllogismi ad hunc modum in vnum Ethymema rediguntur.

Bellum Thebanorum contra Athenienses fuit malum, Ergo *etiam Scotorum contra Anglos*: hujus consequentiæ ratio est, quia vtrumq; fuit contra finitimos

Sect. 1. mos qualia bella solent esse mala.

Exemplorum efficacia pręcipuè cernitur in Rhetoricorum amplificationibus, suadent enim magis quam probant, proinde hanc argumentandi formulam leviter pertransibo.

CAP. X.

De aliis minus perfectis argumentandi formulis.

QVatuor istæ de quibus egimus argumentandi formulæ sunt magis principales, restant jam aliæ imperfectæ, quæ ratione materiæ magis quam formæ concludunt.

Sorites quid. Inter has primò occurrit Sorites, quæ est concatenatio propositionũ, & series coacervata, quâ prædicatum prioris propositionis fit subjectum sequentis, donec postremum prædicatum cum primo subjecto componatur: ita ratiocinatur D., Paulus. *Quos præcognovit prædestinavit, quos prædestinavit vocavit, quos vocavit iustificavit, quos iustificavit glorificavit.* Ergo *quos præcognovit glorificavit.*

Nota. Hæc argumentatio ex paucioribus quam quatuor propositionibus non constat,

Sect. I.

constat, & valet quando ab imâ specie ad summum genus per intermedia ascendimus; vel à causis ad effectus proximos, qui rursùs sunt aliorum effectuum causæ.

Quando vitiosa. Vitiosa est, quando termini diversarum categoriarum confunduntur, vel causæ per accidens confunduntur cum causis per se, vel vna propositio sit negativa, vel propositio particularis in secundo aut tertio loco ponatur, vel quando peccat contra vnam limitationem primæ regulæ antepredicamentalis, supra quam hoc argumentandi genus fundatur.

Quomodo ad Syllogismum reducitur. In Sorite multi latent syllogismi, quorum vnus principalis dicitur, cujus major terminus est prædicatum, minor est subjectum conclusionis in Sorite, medium vero est subjectum propositionis conclusionẽ antecedẽtis; reliqui vocantur prosyllogismi, qui fiunt ex terminis intercedentibus: quot enim termini, tot media reperiuntur ad syllogismos minus principales conficiendos, vt in prædictâ Sorite principalis Syllogismus est,

Qui iustificantur glorificantur.
Qui præcognoscũtur iustificãtur. ergo

Sect. 1.

etiam glorificantur.

Prosyllogismi verò ex intermediis terminis ad hunc modum colligũtur.

Qui vocantur iustificantur.

Omnes præsciti vocantur, Ergo

Omnes præsciti iustificantur.

Item,

Omnes prædestinati vocantur.

*Omnes præsciti sunt prædestinati.*Ergo

Omnes præsciti vocantur.

In Sorite observandum, vt syllogismi in quos resolvitur sint in prima figura, quòd in illa ejus consequentiæ ratio potissimè demonstretur.

Dilemma.

Post Soritem adjungamus Dilemma, quæ est argumentandi forma, in qua sic confirmamus nostra, aut impugnamus aliena, vt quamcunq; interrogationis partem aduersarius accipit, causa cadit; vt *si animus est corporeus, quomodo percipit incorporea? si incorporeus, cur senio contabescit?*

Optimum est Dilemma quod constat ex contrariis, inter quæ nullum est medium.

Quando vitiosum.

Vitiosum est, si disiunctio non sit plena, sed detur tertium, aut quartum membrum, vel si vtraque aut omnes partes adversarium non feriunt, vel si idem Dilemma contorqueri possit in

in adversarium. *Sect. I.*

Dilemma in vnum syllogismum hypotheticum & duos categoricos resolvitur, in illum propter majoré, quæ constat ex propositione hypothetica, in hos propter minorem bifurcatam: exempli gratia; *Si detur animus, tum est corporeus vel incorporeus; sed non est corporeus, nec incorporeus.* Ergo *non datur animus.* *Quomodo reducitur.*

Hujus syllogismi minor, quoniam bimembris est, in duos Categoricos ita resolvitur.

Quod percipit incorporea non est corporeum.

Animus percipit incorporea.

Ergo *Animus non est corporeus.*

Item.

Nullum incorporeum senio contabescit.

Omnis animus senio contabescit, Ergo

Nullus animus est incorporeus.

His adjiciamus Violentum, quod est concludendi modus, in quo ex aduersariorum ratione, non quod ipsi volunt, sed quod nobiscum facit sequi demonstramus, vt *Nolo Philosophiæ operam daré, quia sum filius regis;* retorqueri enim potest, *Imò eo magis Philosophiæ insudandum. quoniam ex regali stirpe natus.* *Violentum.*

Sect. I. Hactenùs de Formali consideratione argumentationis: sequitur materialis sequenti sectione enucleanda.

SEC-

SECTIO SECVNDA libri tertij.

CAP. I.

De Divisione argumentationis.

Argumétatio quoad materiā dividitur in	necessariā seu Apodicticam	quæ concludit ex materia	necessaria.
	Probabilé seu Dialecticam.		probabili.
	Fallacem seu Sophisticam		Captiosa.

Argumentationis divisio.

Inter has argumentationes de apodictica pro materiæ necessitate primò dicemus.

Argumentatio necessaria quid, quotuplex.

Argumentatio necessaria est, quæ in scientiis & artibus ex propriis earum principiis conclusionem probat.

Quum enim disciplinarum aliæ sunt Theoreticæ, quæ cognitione veritatis consistunt, aliæ practicæ quæ in rerum actione aut effectione ver-

Sect. 2. ſantur ; vtræque autem probandi ac docendi ea quæ ipſis ſubjiciuntur, ex propriis principiis, vim, facultatemq; habeant, hinc fit quòd duplex oritur Argumentatio neceſſaria, vnam Demonſtrativam, alteram Didaſcalicam appellamus.

Demonſtrativa. Demonſtrativa eſt, quam ad ſcientiam comparandam accommodamus, vt *ſi probemus in naturali Philoſophia, hominem eſſe riſibilem, quia eſt rationalis, aut lunam pati eclipſim, quia terra interponitur.*

Didaſcalica. Didaſcalica eſt, quâ in arte aliqua vtimur ad certum aliquid confirmandum, *vt ſi concludamus in Medicina dulcia calidis naturis non competere, quia citò vertuntur in bilem.*

Quomodo inter ſe differunt. Et licet hæ duæ argumentationes quadam generali materia, quia ambæ fiunt ex propoſitionibus neceſſariis & propriis, & fine generali, quia ſimul firmam cognitionem pariunt, cōſentire videantur: ſi tamen impenſiùs conſideremus, videbimus eaſdem δὶς διὰ πασῶν diſſentire; nam principia propria ſcientiarum ex quibus demonſtrativè concludimus ſunt res neceſſariæ, artium verò principia vel hominis induſtriâ generantur, aut ſi ſunt

Sect. 2.

ſunt neceſſaria in ſua naturâ, ratione tamen vſus & applicationis in artiſicis manu ſunt poſita; præterea finis Demonſtrationis eſt certa cognitio in qua mens acquieſcit, at Didaſcalicæ argumentationis finis ad actioné aut effectionem dirigitur. Medicus enim non acquieſcit in morbi cognitione per ſuas cauſas & ſymptomata, ſed procedit ad expulſionem morbi cum ſuâ cauſâ.

Nos priori loco de argumentatione demonſtrativâ, & in illa primò de ejus definitione, ſecundò de illius diviſione, vltimò de affectionibus breviter, & quantum res patitur apertè agemus.

CAP. II.

De definitione prima demonſtrationis.

DEmonſtrationis definitio petitur aut à fine ejus ad quem collimat, vel à materia ex qua conſtituitur.

Finis ejus eſt Scientia, vnde Demonſtratio ab *Ariſtotele* dicitur ſyllogiſmus, qui ſcientiam parit.

Prima definitio demonſtrationis.

In quâ definitione primò quid ſcientia eſt, inde quomodò acquiritur oſtendemus.

Sect. 2.
Scire quid.

Scire est causam cognoscere, propter quam res est, quòd illius causa sit, & quod aliter se habere nequit.

Eius conditiones.

Ad scientiam igitur quatuor requiruntur, primò vt causa cognoscatur, secundò vt illa causa sit proxima, tertiò vt cognoscatur, quatenus est illius rei causa, id est, vt connexionem causæ cum effectu cognitam habeamus: quartò, vt certus sit animus rem aliter se habere non posse.

Duplex scientiæ certitudo.

Ex his colligimus duplicem esse Scientiæ certitudinem, vnam ratione *obiecti seu rei scibilis*, quando causā ejus proximam apprehendimus: alteram ratione *subiecti seu animi scientis*, vt scilicet certus sit, rem aliter se habere non posse, certus autem est, quia causam cognoscit, quâ cognitâ necessariò cognoscitur effectus.

Tria ad scientiam necessaria.

Prætereà quòd ad scientiæ acquisitionē attinet cognoscendū est tria ad omnē scientiam necessariò requiri { Subjectum, Principia, Affectiones.

Subjectum cujuslibet scientiæ quatuor conditiones requirit. primò vt

Subiecti conditiones 4.

sit ens per se, secundò vt sit præcognitum, tertiò vt affectiones & propria

pria principia habeat: quartò vt ejus consideratio nulla alia sit , quàm vt his omnibus substernatur, *sic corpus naturale est subiectum physiologiæ , & in eo omnes hæ conditiones simul concurrunt.* Sect. 2.

Per subjectum autem scientiæ substantiam solam non intelligo ; sæpenumerò enim accidentia sunt variarum scientiarum subjecta, vt *numerus Arithmeticæ, magnitudo Geometriæ*, quæ licet in alia scientia possunt demonstrari, vt in Physicâ; in propriis tamẽ scientiis nunquam demonstrantur, sed præcognoscuntur & *quod* sint, & *quid* significant. Nota.

In quolibet subjecto duo occurrunt consideranda. { Res considerata. Modus considerandi.

Vna res considerata pluribus scientiis potest communicari, at modus considerandi in iisdem alius est atque alius, *sic in scientia naturali naturale corpus est subiectum, & res cõsiderata; modus verò ipsum considerandi est quà naturale ; idem etiam est res considerata in Medicinâ, nõ autẽ quà naturale, sed quà sanabile.* *Reg.* 1.

Scientia subalternans & subalternata habent eandem rem consideratam, & eundem modũ considerandi ; in hoc solum differunt, quòd scientia *Reg.* 2.

Sect. 2. subalternans subjectum considerat ab omni materia & sensibili qualitate sejunctum, sed subalternata idē cōtrahit ad materiam sensibilem; vt *Arithmetica de numero agit nullam habente sensibilem qualitatem, Musica in eodem sonis adiuncto versatur, quare Musica subordinata dicitur & veluti filia, Arithmetica subalternans & tanquam mater.* Hoc autem si ita se habet, talem subalternationem in solis Mathematicis reperire necesse est, quòd in iis tantùm res cum sensibili materiâ, nonnunquam existunt; nonnunquam mente & cogitatione separatur.

Principia quae. Principia scientiæ sunt ea quibus in aliquâ disciplinâ nihil est prius.

Sunt duplicia, Essendi vel Cognoscendi.

Essendi. Essendi principia sunt, quæ dant esse rei, *sic materia & forma sunt principia, essendi in corpore naturali.*

Cognoscendi. Cognoscendi principia sunt, quæ non ad essentiam, sed ad cognitionem rei conducunt.

Quomodo differunt. Differunt quòd principia essendi sunt principia cognoscendi, sed non contra. Præterea essendi principia sunt res simplices, neq; semper cognoscuntur, sed aliquandò demonstrātur

tur à posteriori; vt *hominem rationalem* Sect. 2.
esse demonstramus, eo quòd est risibilis.

Cognoscendi verò principia sunt voces complexæ seu propositiones, quæ sine vlla probatione in suâ scientiâ accipiuntur, aut si probanda sunt in alia scientia probantur.

Hæc cognoscendi principia sunt duplicia: Propria, vel Communia.

Cognoscendi principia duplicia.

Principia communia sunt quæ omnibus aut pluribus artibus & sciẽtiis communicantur: sic principium illud contradictionis, *Quidlibet est vel non est*, vbiq; veritatem obtinet, & omnibus disciplinis accommodatur; Itẽ, *si ab æqualibus æqualia demus, ea quæ remanent erunt æqualia*, est principium cùm Arithmeticum tùm Geometricũ magnitudinibus & numeris commune. Hæc vulgo ἀξιώματα & Dignitates appellantur.

Communia.

Principia propria sunt, quę ad vnã duntaxat scientiam spectant; vt sunt in Geometria, *A quolibet pũcto ad quodlibet punctum lineam rectam duci posse*; in Medicina, *Contraria contrariis sanantur*, in Physicâ, *Ex nihilo nihil generatur*. Hęc pro diversâ ratione Hypothesis, Postulata, & Definitiones vocantur.

Propria.

Principia communia ad Topicam, *Nota.*

non

Sect. 2. non Demonstrativam argumentationem spectant, nisi quatenùs extrà demonstrantibus inserviant, ad principia propria confirmanda.

Affectio. Affectio est accidens proprium, quòd per se & essentialiter subjecto scientiæ inhæret.

Tres sunt ejus conditiones: primò vt inhæreant: secundò vt per se inhæreat, id est, vt naturam & essentiam propriam subjecti cōsequatur. Tertiò vt præcognoscatur, *quid* ejus nomen significat, *Quod*, autem & *Cur sit* per demonstrationem innotescat.

Nota. Quod in vna scientia est affectio, in alia potest esse subjectum; *sic Magnitudines & numeri accidentia sunt in Physiologiâ, sed in Mathematicis subiecti locum tenent.*

His tribus partibus scientiæ respōdent, totidē partes demonstrationis, Subjectū de quo demonstratur: Principia per quæ fit demonstratio, & Affectio quæ demonstratur: vt *si demonstremus risibilitatem esse affectionem, quæ homini vt primo subiecto inhæret per rationalitatem, tanquam per causam proximam*; tum enim veram risibilitatis scientiam acquisivimus, & hac ratione Demonstratio dicatur syllogismus scientificus.

CAP.

CAP. III.

De secunda definitione Demonstrationis.

FIne demonstrationis exposito, dicendum est de mediis, quæ ad finē conducunt, seu de materia ex quâ demonstratio conficitur, vt scientiam pariat.

Materia ejus quinq; notis insignitur, quas omnes Aristoteles in hac secunda definitione sigillatim enumerat.

Materia demonstrationis syllogismi quinq; notis constat.

Demonstratio est syllogismus scientificus, qui constat ex veris, primis, immediatis, notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.

Prima conditio.

Prima cōditio est vt constet ex veris *seu vt alij addunt*, necessariò veris. Veræ autem propositiones dicuntur, quarum prædicata verè dicantur dę subjecto, & quo arctiori vinculo prędicatum cum subjecto vnitur, eo magis elucescit veritas. Quum igitur istę propositiones debent esse summoperè veræ, inde est, qùod haberentur apprimè necessariæ. Hinc est quod Aristo-

Sect. 2. *Tres Grus ad necessitatis.*

ristoteles tres necessitatis gradus enumerat, { κατὰ παντὸς, seu de Omni; καθ' αὑτὸ seu per se. καθόλου πρῶτον, seu Quatenus ipsum.

Primus Gradus.

Κατὰ παντὸς, De omni est quod omni semperq; convenit; Duæ igitur requiruntur conditiones, vt propositio sit de omni; Vniversalitas subjecti, vt prædicetur de omnibus subjecto cõtentis, *vt in vere verum est quòd omnis arbor viret.* Vniversalitas temporis, vt prædicatum subjecto attribuatur, sine vllâ temporis aut loci exceptione, *vt Omnis homo est animal*, si prior conditio solùm adsit, vocatur, *De omni prioristicũ*, si addatur posterior dicitur, *de Omni posterioristicum.* Hoc κατὰ παντὸς differt à dicto de Omni in syllogismi regulis, quòd istud ad vnam propositionem, sed *Dictum de Omni* ad totum syllogismum refertur; præterea *Dictum de Omni* solùm subjecti vniversalitatem requirit, sed Κατὰ παντὸς vniversalitati subjecti perpetuitatem temporis addit.

Eius conditiones.

Secundus Gradus. Primus & secundus modus dicendi per se.

Καθ' αὑτὸ, seu per se quadrifariã dicitur. Primus mod⁹ est quãdo prædicatũ est de subiecti definitione, *vt Homo est rationalis.* Huius quinq; statuuntur prædicata Genus, 1 Remotũ, & 2 Proximum

ximum, differentia 3 Remota, & 4 Proxima, & deniq; 5 Definitio.

Secundus modus est, quando subjectum est de definitione prædicati; vt *Homo est risibilis.* Huc spectant omnes propositiones quarum prædicata sunt propriæ affectiones.

Duæ conditiones.

Vtriq; modi duas conditiones requirunt, prima vtrisq; communis est, vt scilicet nexus sit essentialis inter prædicatum & subiectum; secunda facit ipsos à se mutuò differre; nam ad primum modum requiritur, vt prędicatum sit de essentia subjecti, ad secũdum, vt subjectum sit de essentia prædicati.

Primus modus dicendi per accidens.

His duobus modis *per se* opponitur vnus modus dicendi *per accidens*, quãdo scilicet nullus est essentialis nexus inter prædicatum & subiectum; *vt Omnis corvus est niger.*

Hæc enim propositio est κατ' ἄλλο, non autem καθ' αὑτὸ, seu per se.

Tertius modus dicendi per se.

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia de substantia dicitur; *vt Socrates est.*

Secundus modus dicendi per accidens.

Huic opponitur secũdus modus dicendi per accidens, cum existentia de accidente enunciatur; *vt Albedo est.*

Sed iste tertius modus ad demon-

stran-

Sect. 2.

ſtrandum eſt invtilis, quòd illius termini non ſint realitèr diſtincti. *Exiſtentia* enim non eſt res diſtincta *à re exiſtente*, nec eſt accidens reale, ſed intentionale.

Quartus modus dicendi per ſe, & tertius per accidens.

Quartus modus dicendi per ſe eſt, cum cauſa efficiens aut finalis de effectu, aut effectus de iiſdem cauſis, prædicatur; *vt Iugulatus interyt.* Huic opponitur modus tertius prædicādi per accidens, in quo cauſa fortuita vel valdè remota, de effectu prædicatur, *vt me ambulante coruſcavit.*

Tertius Gradus neceſſitatis.

Καθόλου πρῶτον, quatenus ipſum eſt, in quâ attributum de ſubiecto non tantùm vniverſalitèr, & per ſe, ſed etiam primò, immediatè, & reciprocè prædicatur; *vt Omne vivens nutritur.*

Hæc neceſſitas tum reperitur cum prædicatum ſubjecto conveniat quatenus ſubiectum eſt tale, ſeu cum reduplicatione ſubiecti; *ſic corvo ſimul conveniunt volatus & crocitatio. ſed volatus, vt eſt avis, crocitatio vt eſt corvus;* quocirca *corvus crocitat,* eſt quatenus ipſum, non autem *corvus volat.*

Quæ ſunt in tertio neceſſitatis gradu.

Tria ſunt prædicatorum genera in hoc neceſſitatis gradu. Primum eſt propriorum accidentium, *vt homo eſt riſibilis;* ſecundum eſt ſpecificarum dif-

fe-

ferentiarum, *vt homo est rationalis*, Ter- Sect. 2.
tium est proximarum causarum, vt *quod vivit, nutritur.*

Inter dictos necessitatis gradus posterior est semper priori perfectior; primus enim solùm subiecti vniversalitatem notat, cum perpetuitate temporis; secundus addit nexum essentialem, tertius reciprocationem Quum autem Aristoteles dicat, quòd *per se, et quatenus ipsum* idem sunt, illud intelligendum est de *per se* strictè sumpto, & verum est in primo modo, non nisi differētia proxima, aut tota definitio sit prædicatum; in secundo verò modo semper veritatem obtinet, quòd ibidem affectio de proprio subiecto dicitur; nonnunquam etiam in quarto reperitur, si modo sit nexus definitivus inter causam & causatum, *vt inter eclypsin & terræ obiectionem*, cum eclypsis, sine terræ obiectionis mentione causalitèr definiri nequeat. Reg. 1.

Primus gradus necessitatis in omni propositione cujuslibet demonstrationis cernitur. Reg. 2.

Secundus etiam & tertius vbiquè reperitur, si medium demonstrationis sit causa vtriusque extremi; vt *Omne rationale est risibile, omnis homo est ratio-*

Sect. 2.

nalis; Ergo, *omnis homo est risibilis*; vbi *rationale*, non *risibilitatis* solùm, sed etiam *hominis* causa est quod si mediū sit causa solius majoris extremi, & non minoris, Propositio & conclusio sunt *Quatenus ipsum*; minor verò tantùm abest, vt *Quatenus ipsum* habeatur, vt aliquando non sit *per se*. v. g. *Omne corpus sphæricum recipit lumen per incrementum*: *sed luna est corpus sphæricum*, Ergo, *Luna recipit lumen per incrementum*. Hic *luna est sphærica*, est de *Omni* non autem *per se*, nec *quatenus ipsum*, vera tamen est demonstratio.

Secunda conditio. Secunda conditio demonstrationis est, vt constet ex primis & immediatis. Prima autem seu immediata propositio dicitur, quando inter eius prædicatum & subiectum nullum intercedit medium, quod sit causa inhęrentiæ prædicati in subiecto; *vt Omnis homo est risibilis.*

Immedietas duplex. Propositio duobus modis dicitur prima seu immediata, vel ratione causæ, quæ nullam habet mediam causam, per quam demonstrari potest; vel ratione subiecti, quandò prædicatum non inest alteri subjecto priori.

Nota. Potest autem propositio esse prima ratione subjecti, quæ non est prima rati-

Sect. 2.

ratione causæ; sic *homo est risibilis*, est prima ratione subjecti, quia *risibilitas* primò *homini* inest, non autem ratione causæ, quia *risibilitas homini inest per rationalitatem*: nam *rationalitas* in causando est *risibilitate* prior; sed *homo est rationalis*, vtroque modo est propositio prima, non solùm ratione subiecti sed etiam causæ.

Regula.

In omni demonstratione major est immediata ratione causæ, quòd in illa medius terminus cum maiore extremo (cuius causa est) coniungitur: cõclusio autem immediata est immedietate subiecti, quoniam in illâ affectio de subiecto dicitur cui primariò convenit. Minor vero immediata est, si medius terminus vtriusque extremi sit causa, aliàs mediatâ est actu, licet immediata sit potentiâ, quatenus scilicet resolvi potest in vnam immediatam, quæ est definitio subiecti, & indemonstrabilis, vt posteà patebit. Hęc clariùs elucescent, si exemplum subjungamus.

Omne rationale est risibile. Est immediata ratione causæ.

Omnis

Sect. 2.

Omnis homo est rationalis { Est immediata ratione causę & subjecti, quia *rationale* est vtriusq; extremi, *hominis*, scilicet & *risibilitatis*, causa.

Ergo *omnis homo est risibilis*, immediata est ratione subiecti, quia *risibilitas homini primò inest.*

Quod si *receptio luminis per incrementum* de lunâ probetur *per sphęricam figuram*, vt superiùs demonstravimus, minor erit, *Luna est sphærica*, quæ neutro modo est immediata, nec ratione causæ, nec respectu subiecti.

Tertia conditio. Tertia conditio est, vt constet ex notioribus. Ignotum enim per notius semper demonstratur; quocirca necesse est, vt termini sint præcogniti. quod vt meliùs intelligatur notandū est, quòd quatuor apud Aristotelem recensentur quæsita, duo simplicia, *An sit, & Quid sit*; duo complexa: *Quod sit, & Cur sit.*

Quatuor quæstiones. *An sit.* Quæstio *An sit* inquirit, τὸ εἶναι vel subiecti, vel prædicati, *vt An sit Luna, An sit Eclypsis.*

Quæstio Quid sit naturam, prædicati aut subjecti seorsim investigat: *vt Quid est Luna, Quid est Eclypsis.* Estque vel *Quid nominis*, vel *quid rei*. Quid nominis declarat, Quid nomen impor-

Quid sit.

tat

tat: *ut quid significat Eclypsis?* Quid rei naturam & essentiam quæsiti investigat: *Quid est Luna? Quid est Eclypsis?* Sect. 2.

Hæ duæ vocantur Quæstiones simplices, quia de terminis simplicibus quærunt.

Quod sit. Quæstio *Quod seu utrum sit* investigat, utrùm prædicatum subiecto insit: *ut utrum luna eclypsin patiatur.*

Cur sit. Quæstio *propter Quid*, seu *cur sit*, inquirit ob quam causam prædicatum subiecto tribuitur: *ut Cur luna eclypsin patiatur.*

Hæ duæ vocantur complexæ, quia de integris propositionibus quęrunt.

Quomodo sunt duæ tantum. Quatuor istæ quæstiones ad duas reduci possunt: nam sub *Quid sit*, continetur, *An sit.* sub *Cur sit*, *Quid sit*, proinde *Quod sit & Cur sit* sunt perfectæ quæstiones, *An sit & Quid sit* imperfectæ.

Reg. Subiectũ & Principia in omni demonstratione præcognoscenda sunt, & *quid nomen significat, & quod sint.* Affectio solùm pręcognoscitur, *Quid nomẽ significat: Quod enim & Cur sit* demonstratione probantur. Atque hinc est quòd Aristoteles dicit demonstrationem à notioribus procedere: non solùm quòd propositiones sunt cõclusione

Sect. 2. ſione notiores, ſed quia ſubjectum de quo demonſtratur, & principia per quæ demonſtratur ſimul ſunt affectione notiora.

Quarta conditio. Quarta conditio cum tertiâ concurrit, & ex illa conſequitur, quia enim principia ſive cauſæ ſunt notiores, ideò priores ſunt concluſione.

Prius dicitur dupliciter. Prius autẽ & notius aliud alio duobus modis dicitur, *vel nobis*, vt ſunt omnia ſingularia, quæ ſenſibus objiciuntur; *vel naturâ*, vt vniverſalia, quæ intellectui ſolùm ſunt obvia, *ſic cauſæ naturâ*, ſed *effectus nobis ſunt notiores.*

Demonſtratio primariò & præcipuè ex notioribus naturâ procedit, quia concluſionis proximam cauſam oſtendit, & ex conſequenti à notioribus nobis: quia omnis demonſtratio ob noſtram cognitionem fit; quando enim cauſa ſemel nobis innoteſcit, melius apprehendimus effecta. Hinc eſt quod demonſtrationes aliæ procedunt à notioribus nobis ordinem naturæ ſervantibus, aliæ ex notioribꝰ nobis ordine naturæ contrario vtentibus; illæ procedunt à cauſis ad effecta, hæ ab effectis ad cauſas, illæ ſunt διότι, hæ autem ὅτι.

Quinta conditio. Vltima conditio eſt, vt conſtet ex cau-

caußis conclusionis, id est, vt medius terminus sit causa affectionis, quæ in conclusione de subiecto prædicatur.

Quatuor causarum genera.

Causarũ verò quatuor sunt genera; duo sũt	Interna	Materia, Forma	queę rẽ intrinsecùs cõstituũt.
	Externa	Efficiens, Finis,	quæ extrinsec⁹ ad subjecti naturam cõducunt.

Materialis.

Causa materialis est, ex quâ aliquid fit.

Formalis.

Formalis est, quæ dat intrinsecam essentiam substantiis & accidentibus. *Sic quando ranæ fiunt ex terræ putredine,* putredo terræ materialis, & ranę forma formalis causa dicitur.

Efficiens.

Causa efficiens est, quæ sua actione aliquem producit effectum; Estq; vel externa, quæ semper cum actione aut passione agit, *vt quando ignis aquam calefacit*; vel interna, quæ solâ emanatione effectum producit, *vt rationalitas risibilitatem.*

Finis.

Finis est, cujus gratiâ res fit.

Quomodo omnes causæ demonstrationem ingrediuntur.

Omnia hæc quatuor causarum genera demõstrationem ingrediuntur, sed duo externa primariò, & eorum ratione interna. Materia demonstratio-

Sect. I. tionem illam ingreditur, in qua accidens per causam internam demõstratur, quia medium tale est, quale requirat materialem necessitatem cum formâ vnitam, vnde affectio emanaret; vnde materia dicatur *conditio sine qua non* formam concomitans. Forma verò est medium, quatenùs est causa efficiens interna, quę per fluxionem efficit aliquid. Restat igitur quòd efficiens & finis propriè & primariò sint media demonstrationis: vtriusq; nos exempla ponemus.

Inter quod & solem terra interponitur, id lumine deficit.
Inter lunam & solem terra interponitur, lumine igitur *luna deficit.*

Item, *Qui vult esse sanus, is non vult cibum ad os ventriculi fluitare.*
Ambulans post cœnam vult esse sanus, nō vult igitur *fluitare cibum.*

Prior demonstratio pro suo medio habet causam efficientem, posterior finalem.

Corollaria. Ex his quæ de vtrâque definitione diximus, hæc colligenda sunt corollaria.

Primò quod ad terminos attinet. Subjectum in demonstratione semper est minor terminus, & aliquandò est sub-

substantia, *vt homo*, aliquando accidens *vt numerus*.

2 Affectio seu propria passio sẽper est major terminus, & accidens, aut ab internâ, aut ab externâ causâ constitutum; nunquam verò substantia potest demonstrari: vt enim res demonstretur, requiritur primò, vt causam extra essentiam habeat; secũdò, ut per se & necessariò substantiæ insit; per vtramque conditionem excluditur substantia, & per secundam accidens commune, solum igitur relinquitur proprium accidens, quod dicatur demonstrabile. *Quid est demonstrabile.*

3 Principium in demonstratione potissimâ est proximâ causa affectionis, & nonnunquam minoris extremi est causa, quando nimirùm affectio demonstranda ab internâ causâ per emanationem fluit; semper verò majoris, qualiscunq; fuerit affectio.

4 Quod autem ad propositiones quæ demonstrationem ingrediuntur spectat, hoc solùm in iis observandum majorem & conclusionem semper esse immediatam, illam primitate causę hanc primitate subiecti; minorem verò, tunc temporis reperiri immediatam cum medium est subjecti forma,

Sect.2. & vtriusq; extremi causa, aliàs semper esse mediatam.

CAP. IIII.

De divisione Demonstrationis.

Demonstrationis prima divisio. DEmonstratio non vt vnivocum, sed vt analogum genus primo dividitur in demonstrationem propter Quid, & demonstrationem Quod.

Demonstratio propter quid. Demonstratio propter Quid, est prima & principalis species quam superiori capite definivimus.

Demonstratio quod. Demonstratio quod, est quâ res quidem esse ostenditur, causa tamen ejus non indicatur, sed effectus.

Quomodo differunt. Hæ duæ species conveniunt, quod ambæ fiunt à propositionibus veris, prioribus & notioribus conclusione; sed differunt quòd διότι procedit à prioribus secundum naturam, & causis proximis conclusionis; at ὅτι, vel ab effectu procedit, & sic non erit à causâ; vel si à causa procedat, erit remota non proxima, & sic non constabit ex immediatis.

Demonstratio propter quid duplex. Demonstratio propter quid subdividitur in { Simplicem. Compositã.

Simplex demonstratio est, cujus ambæ

ambæ propositiones sunt indemonstrabiles; vt sunt omnes illæ demonstrationes, quarum medium est pars essentialis subjecti; vt *cum risibile de homine per rationale demonstretur.* *Simplex.*

Composita est cujus minor propositio est mediata, ideoq; eget prosyllogisticâ demonstratione, donec ad ambas propositiones indemonstrabiles pervenimus: vt *si quis probaret ignem tendere sursum, propter summam eius levitatem, tanquam per causam proximam* huiusmodi esset ejus demonstratio. *Composita.*

Quodcunq; leve est, tendit sursum; Ignis levis est, ergo, *tendit sursum.* Sed quia hæc minor propositio, non est per se immediata, ideo priori aliquâ probatione opus est, quam vocant prosyllogisticam, quâ *levitatem de igne* demõstremus: vt quod *summè calidum est*, est *summè leve, Ignis est summè calidus*; ergo *est summè levis.* Atqui cum ad primam causam adhuc non sit perventum, vlterior probatio est introducenda, in quâ caliditatem de igne per suam formam nobis ignotam demonstremus: vt *Quod formam ignis habet est summè calidum. Elementum ignis habet formã ignis*, Ergo, *Elementum ignis est summè calidum.* Cujus demonstrationis minor

Sect. 2. cum ſit immediata vlteriùs demonſtrari non poteſt,& proinde acquieſcendum eſt in ipſa, tanquam in primâ cauſa jam inventâ.

Inter hos ſyllogiſmos, primus vocatur ſyllogiſmus principalis, reliqui dicãtur proſyllogiſmi ſeu Epagogici, qui ducunt nos ad primum & principalem ſyllogiſmum ritè intelligendũ. Atq; hinc apparet quomodò omnes demonſtrationes ex immediatis conſtant, vel ſcilicet actu, vt Simplex; vel poteſtate, ut Compoſita, cujus minor per multas reſolutiones tandem evadit immediata.

Nota.

Demonſtratio quòd duplex eſt, vel enim procedit à { Cauſa remotâ ab effectum. / Effectu ad cauſam. }

Demonſtratio quod duplex.

A cauſa remota.

Demonſtratio à cauſa remotâ, plerúmq; negativa eſt, & extruitur in ſecunda figurâ in *Cameſtres*, cujus ratio eſt, quoniam cauſa remota vt plurimùm, eſt amplior ſuo effectu, quare eâ poſitâ non neceſſariò ponitur effectus, ſed ablatâ tollitur.

In hac demonſtratione, effectus eſt major extremitas, qui cum cauſa remotâ in majori propoſitione conjũgitur, ſubjectum eſt minor, qui in minori

Sect. 2.

nori à causa remotâ, amovetur, ut ab ipsa non constitutus. v.g. si probandũ esset *Parietem non respirare*, quia *non est animal*, ad hunc modum extrueretur syllogismus.

Ca *Omne quod respirat est animal.*
mes *Nullus paries est animal.* Ergo
tres *Nullus paries respirat.*

Fieri tamen potest, vt affirmativè in prima figura concludatur, nempe si contingat causam remotam cum effectu reciprocari, vt *Quæcunq; animam habent nutriuntur, Planta habet animam.* Ergo, *planta nutritur.* Anima enim non est causa proxima nutritionis, sed potentia vegetativa ab anima dimanans. Sed quia hoc raro contingit, hujusmodi syllogismos Aristoteles non respexit.

Quando demonstratio ab effectu locum habet.

Demonstratio ab effectu ad causam locum habet, quando effectus est notior, & causa ignotior: tunc enim ostendimus inesse alicui causam, eo quod eidem inest effectus, vt *in naturali corpore probamus materiam inesse, quia eidem inest generatio, & naturale corpus motorem habere æternum, quod æterno cietur motu.*

Quomodo extruitur.

Hæc demonstratio potest extrui in prima figura & affirmativa, quia po-

Sect. 2.

sito effectu ponitur causa; potest etiam fieri negativa, & in secunda si alicui subjecto causam non inesse ostẽdimus, eo quòd eidem non inest effectus.

Ex his quæ de prima divisione demonstrationis secundum materiam diximus, iampridem elucescat quid de secunda ejus divisione quoad formam dicendum sit.

Secunda divisio demonstrationis.

Bifariam enim dividitur vel
- Secundũ Qualitatem in { Affirmantem. / Negantem.
- Secundu Quantitatem in { Vniversalẽ. / Particularem.

Vniversalis demonstratio Particularis.

Vniversalis demonstratio est quæ affectionem ostendit de vniverso subiecto, cui primo inest.

Particularis demonstratio est, quâ ostenditur prædicatum non de toto subiecto sed de aliqua ejus parte. Hinc patet quod vniversalis & particularis demonstratio longè differunt ab vniversali & particulari syllogismo, in prioribus Analyticis. Demonstratio enim vniversalis dicitur non à subjecto sed à prædicato vniversali, quando scilicet prædicatum inest

Quomodo à particulari syllogismo differt.

pri-

Sect. 2.

primo & immediato subjecto, quòd si affectio quæ demonstratur toti generi competat & demonstretur de specie, aut speciei conveniat, & demonstretur de Individuo, vocatur particularis quia affectio de parte sui subiecti demonstratur & non de toto. Exemplo res fiet clarior.

Omne quod habet in se principium motus est mobile.

Omne corpus naturale habet in se principium motus. Ergo,

Omne corpus naturale est mobile.

Hæc demonstratio est vniversalis, quia mobile de *corpore naturali* demōstratur, tanquam de subjecto proprio & immediato.

Quod si dicam,

Quod habet in se principium motus est mobile:

Omnis homo habet in se principium motus. Ergo, *Omnis homo est mobilis.* hic syllogismus licet in Prioribus Analyticis pro vniversali habeatur, quoniam conclusionis subiectum est vniversale, cuilibet enim homini cōpetit vt sit mobilis, tamen in Posterioribus dicitur particularis, quia affectio illa mobilitatis homini non cōpetit, vt primo subiecto; *non enim ho-*

Sect. 2. *mo quà homo, sed quà corpus movetur.*

Reg. Demonstrationes particulares primò falsæ sunt, quia propria affectio primo subiecto in illis non attribuitur; secundò sunt supervacaneæ, qui enim novit affectionem suo primo subjecto convenire novit etiam ipsam omnibus illius subiecti speciebus attribui posse; & proinde demonstrationes particulares sub vniversalibus continentur.

Affirmans. Affirmans demonstratio est, in qua propria affectio affirmatur de suo primo subiecto.

Negans Negans est, in qua propria affectio removetur ab eo, quod neq; est proprium subiectum, nec illius species.

Reg. 1. Affirmativæ demonstrationes pręstantiores sunt negativis: non enim propriæ affectiones de ijs rebus quibus non insunt, sed potius quibus insunt, demonstrari solent & debent.

Reg. 2. Demonstratio potissima, seu *propter Quid* semper esset vniversalis & affirmativa, & proinde aptissimus concludendi modus est Barbara: nam causa quatenus causa semper respicit effectum, cum quo pręsdicationē non faciat nisi vniversalem affirmativam.

Nota. Fiat etiam demonstratio propter Quid

Quid, in secunda figura & in *Camestres* quando effectum non inesse ostendimus, quia ejus causa non inest vt *bestiam non esse risibilē, quia non est rationalis*, sed hæc minus in vsu est & cadit a perfectione demonstrationis; sic enim distrahitur accidens à proprio subiecto, & alii apponitur, cui neque per se est, nec vllo modo inesse potest. Sect. 2.

Demonstratio *Quod* à causa remota est negativa; ab effectu vel affirmativa esse potest vel negativa. Hæc ex iis quæ prius statuimus sat manifestò apparent. *Reg. 1.*

CAP. V.

De affectionibus Demonstrationis.

DVæ sunt affectiones demōstrationis { Regressus. Cōversio in definitionem. *Affectiones duæ.*

Regressus est illa demonstrandi ratio, qua prius causam ignotam ex effectu notiore colligimus; postea verò regredientes ex eadem causâ eundē effectum demonstramus. *Regressus.*

Quū enim semper à notioribꝰ nobis sit progrediendum, effectus verò sæ-

Sect. 2. penumero elucescit, quando causa est incognita, id eò cum quandoque sumimus, vt levem cognitionem causæ habeamus, causâ autem semel inventâ de ea discurrit intellectus, vt exquisitam ejus notitiam haberet, quâ partâ regredimur rursus ad effectum per eam causam demonstrandum.

Tria in regressu consideranda. Tria igitur in regressu sunt ordine consideranda, primo demonstratio causæ ab effectu: secundò inventæ causæ accurata consideratio, tertiò demonstratio effectus ex illâ causâ, *vt cum demonstretur materiam esse in corporibus naturalibus, quia in iisdam reperitur generatio : per Generationem* quæ est materiæ effectus ad *materiam cognoscendam* pervenimus; sed quia *materia confusè* tantum adhuc cognoscitur, ideò secundo loco in eius consideratione paululū insistimus investigando *quid illa materia sit? num à privatione differt? quomodo nulli formę particulari sit addicta.* Vltimò quidditate ejus cognitâ, exploramus tandem essentialem nexum inter causam & effectum, & regrediendo inquirimus quomodo hæc materia generationem producit, atque ita causa & effectus, quæ primò aspectu confuso quodam modo fuerunt cog-

cognita, hoc progressu & regressu distinctè nobis innotescunt.

Exempli gratia.

Ab effectu ad causam.

Quod non scintillat id propè est.
Planetæ non scintillat: ergo *propè sunt.*

A causa ad effectum.

Quod propè est, id non scintillat.
Planetæ propè sunt, ergo *nō scintillant*

Vbi notandum quod in hoc regressu, sicut in quolibet alio, major propositio simpliciter convertitur, vnde necesse est mediam quandam intervenire considerationem causæ, vtrū nimirum proxima sit & immediata: nam si effectu latiùs pateret, cum ipso non converteretur, minor verò prioris syllogismi est posterioris conclusio, & conclusio eius minor: atque ita perficitur regressus. Regressus enim propriè cernitur in posteriori demonstratione, quādo à causa ad effectum regredimur, sed quia regredi non possumus, nisi priori modo progres-

Quomodo regressus existit.

Sect. 2.

gressum faceremus, vtriusq; demonstrationis respectu regressus dicitur.

Affectio. 2. Cōversio demonstrationis in definitionem.

Conversio Demonstrationis in definitionem est transpositio terminorum syllogismi demonstrativi in verā causalem definitionē accidentis. Dico [in definitionem accidentis] quia ea definitio quę est demonstratio positione differens non est *Substantiæ*, siquidem eius nulla habetur demonstratio, sed *Accidens* tantum; idcircò de ejus definitione dicendum est.

Triplex definitio Nominalis.

Definitio verò accidentis est triplex.

Nominalis quæ genere & subiecto constat, vt *eclypsis est defectus luminis in luna, tonitru est sonus in nubibus.* Vocatur nominalis quia causam rei non continet, licet alio sensu appelletur essētialis, quatenus subiectum differentię seu formæ locum tenet, quod cum genere adiunctum essentialem definitionem constituit,

Causalis.

Causalis, quæ accidentis causam declarat, *vt eclypsis est interpositio terræ*, & hæc impropriè dicitur definitio, quia non ipsam quidditatem, sed quidditatis causam declarat. Tertia definitio est quæ ex nominalis, & causalis vnione oritur, *vt Eclypsis est defectus luminis*

in

in luna ortus ex terræ interpositione. Tonitru est sonus in nubibus propter ignis extinctionem. *Sect. 2. Ex vtrisq; conflata.*

Prima definitio est demonstrationis conclusio, secunda est ejus principium, tertia est ipsa demonstratio situ terminorum differens v.g.

Inter quod & Solem terra interponitur, illud deficit lumine.

Inter Lunam & Solem terra interponitur. Ergo

Luna deficit lumine.

Hujus demonstrationis Conclusio est definitio nominalis eclypseos. Medius terminus est ejusdem definitio causalis, tota demonstratio est perfecta ejus definitio ex vtrisque cōflata. *Circulus quid.*

His duabus effectionibus alij Circulum addunt, Syllogismus verò circularis est, quando ex conclusione & alterâ propositione conversa colligimus reliquam propositionem, nempè ex majore conversâ & conclusione minorem colligimus, & similiter ex minore conversâ, & eadem conclusione majorem, sic enim ex propositionibus conclusionem, & vicissim ex cōclusione propositiones ostendimus, Vt

Omnes illi quos Deus absolvit, sunt absoluti à peccato. Omnes

Sect. 2.

Omnes eos qui sunt in Christo Deus absolvit.

Ergo, *Omnes qui sunt in Christo, sunt absoluti à peccato.*

Iste syllogismus ad hunc modum in orbem reducitur convertendo minorem & dicendo.

Quos Deus absolvit, ii sunt in Christo:
Qui absoluti sunt à peccato, Deus absolvit.
Ergo *Qui absoluti sunt à peccato, sunt in Christo.*

Quomodo à regressu differt.

Circulus à regressu differt quod in regressu est processus, primò à notioribus secundum nos deindè à notioribus secundum naturam: sed Circulus est quandò vterque processus est à causa proxima, quod impossibile est, propterea quod sequeretur idem respectu ejusdem causam esse & effectũ notius & ignotius, prius & posterius secundum naturam. Licet igitur regressum inter affectiones admittimus, Circulum tamen vt idem per idem probantem rejicimus & respuimus.

Cur improbandus.

CAP. VI.

De Inductione Demonstrativa.

Finito syllogismo Demõstrativo ad Inductionem procedo, tum quia est ar-

argumentationis demonstrativæ species, tum quod ad syllogismum demonstrativum ritè intelligendum maximè confert. *Sect. 2.*

Inductio est proprium instrumentum, quo principia scientiarum quæ per se nota dicuntur nobis, innotescunt: vt si quis dubitet *vtrum totum sit maius sua parte*, visibili aliquo objecto ostendimus, *hoc totum esse maius sua parte, itemq; aliud, eodemque modo tertium, & proinde omne totum esse sua parte maius.* *Inductio quid.*

Ad Inductionem tria præcipuè requiruntur: primò vt materia sit necessaria: secundò vt sit essentialis cōnexus subjecti cum prædicato: tertiò vt principia Inductione probanda sint naturaliter nota per se, & levi probatione egeant. *Quæ ad ipsā requiruntur.*

Per duas priores conditiones Inductio demonstrativa distinguitur à Dialectica, cuius materia non est necessaria, & terminorum nexus est tantum accidentalis, & probabilis: vnde ad principium dialecticū confirmandum multæ Inductiones vix sufficiāt, ad Demonstrativum verò vna aut altera satis supèrque est propter maximum & evidentem terminorum nexum. Per vltimam conditionem Indu- *Quomodo differt ab inductione.*

Sect. 2. ductio demonstrativa à demonstratione ab effectu differt; cujus officium est demonstrare principia naturaliter ignota, ad quorum inventionem Inductio parum habet efficaciæ, quia forsan res invenienda non est per se sensilis, *vt materia prima quæ per Generationẽ invenitur*, Inductione verò inveniuntur ea principia, quæ sunt nota secundum naturã, & proinde percipiuntur, vt primùm ostenduntur.

Quomodo à demonstratione ab effectu.

CAP. VII.

De Syllogismo Didascalico.

Quis est vsus syllogismi didascalici.

VT Syllogismo Demonstrativo vtimur in scientiis, ita didascalico in artibus & practicis disciplinis, quãdo in ipsis aliquid probamus ex propria rei de quâ agitur naturâ, & per causam; in iis enim, sicut in scientiis, propria principia & reperiri possunt & explicari; & licet ars res singulares efficit, vtitur tamen principiis vniversalibus per experientiam collectis in operando. *Sic in Medicina, quæ est ars factiva; probo hæc dulcia huic febricitanti non cõvenire, quia omnia dulcia vertun-*

t antur in bilem, item in Ethicis probo fœlicitatem esse in numero honorabilium, quia principium est cuius gratia omnes omnia agunt, item, virtutem moralem esse laudabilem, quia in mediocritate est posita.

Differt à Syllogismo Dialectico, quia Didascalici principia sunt propria, Dialectici verò cōmunia; à Demonstrativo quia alter circa artes, alter circa scientias versatur: alias Demonstrativus & Didascalicus per omnia conveniunt, & proinde ab vberiori tractatione abstineo, quoniã quæ de Didascalico sunt dicenda dilucidò satis apparent in iis quæ de Demonstratione jampridem diximus.

Quomodo differt à Demonstrativo, quomodo à Dialectico.

CAP. VIII.

De Syllogismo Topico & locorum divisione imprimis verò de locis Personarum.

ARgumentatio τοπικὴ seu probabilis est, quæ in vtranq; contradictionis partem ex principiis communibus opinionem parit.

Argumentatio probabilis

Communia principia voco vel axiomata topica, quæ per omnes di'ci-pilnas

Communia principia quæ dicantur.

Sect. 2.

plinas se expandunt, vt *Cui convenit vnum coniugatorum, eidem convenit alterũ; Cui competit Definitio, eidem competit Definitum*, vel sunt propositiones probabiles, quæ omnium aut plurimorum hominum judiciis consentiunt, quæ ideo dicuntur Communia principia, quia non ex ipsarum rerum de quibus agitur natura sed ex communi opinione trahuntur, vel deniq; sunt propositiones quæ vni quidem disciplinæ propriæ sunt, sed pluribus quæstionibus in eadem disciplina sunt cõmunes, v. g. *Omne corpus vi sentiendi præditum est animal, ad naturalem Philosophiã proprie spectat, sed quia probationi plurium quæstionum inservit, vt quando quæratur de homine, leone, equo, an sint animalia*, non injuria inter probationes Dialecticas enumeretur.

Opinionem parere.

Opinionem verò parere est producere incertam & debilẽ cognitionẽ eorum, quæ aliter se habere possunt.

Quomodo argumentatio probabilis differt à necessaria.

Tribus modis argumentatio probabilis à necessaria differt, necessaria vnam contradictionis partem statuit & confirmat: probabilis circa vtramvis ejus partẽ æqualiter versatur, necessaria cõstat ex principiis propriis, probabilis ex communibus, necessa-

ria

ria firmam cognitionem parit, probabilis solummodò opinionem.

Hæc autem opinio per certas rationes hominum animis infunditur, quæ vulgò appellantur, *τόπικα*, seu probabilia argumenta.

Argumentum est quod ad aliquid arguendum est affectum. *Argumentū.*

Arguere autem est vim quandam habere, quâ alterum accipiat aliquam lucem, vt appareat quale sit & quomodo ejus ratio se habeat. *Arguere.*

Hæc argumenta ex Locis Topicis depromuntur.

Locus verò topicus est sedes argumenti, seu index, demonstrans ex quo fonte sumendum sit argumentū, quo confirmanda est propositio, de quâ dubitatur. *Locus Topicus quid?*

Loci sunt duplices. Personarum, aut Rerum. *Quotuplex.*

Loci Personarū sunt, quibus vtimur in laudationibus aut vituperationibus personarū, & licet hi loci Rhetorici appellentur, & pertineant ad demōstrativum genus, obiter tamen Dialecticis materiis nonnunquam intexuntur, & proinde levi penicillo hic breviter sunt delineandi.

Vndecim sunt personarum loci, à qui- *Loci personarū vndecim.*

Sect. 2. quibus ad earum laudationem aut vituperationem argumentemur.

1 A nomine, *vt ex Verris nomine Cicero ostendit eius rapacitatem, à Chrysogoni eius avaritiam.*

2 A Natura, in qua primò spectamus ejus nationem, vt *Germanus est, ergo ferox, Pœnus ergo fœdifragus.* Secundò sexum, *A natura enim comparata est opera mulieris ad domesticam diligentiam, viri autem ad forensem.* Tertiò ætatem, *ætatem enim aliam aliud factum decet*, vt *inquit Plautus: temerè eum fecisse non est mirandum, Puer enim est.*

3 A victu, in quo consideramus primò parentes, *quorum mores plerunq; in sobolem propagantur*: postea præceptores, *Magna est enim vis disciplinæ & studiorum* vltimò socios, *nam bonus vir bonorum consuetudine gaudet.*

4 A fortuna sub qua comprehenditur tum vitæ genus, *vtrum in ocio an in negotio vixit*, tum mors ipsa, *nam qualis vita, finis ita.*

5 Ab habitu corporis consuetudine laboris comparato.

6 Ab affectione animi, vtrùm in literis progressum fecit.

7 A studiis quibus maximè versatus est.

8 A

8 A Consiliis, vtrum nullam inhonestam rem voluit. *Sect. 2.*

9 A Factis, quæ plerunq; cum vitæ genere conveniunt.

10 A Casu, Honestæ enim causæ ornantur secundis eventibus.

11 Ab oratione, quæ studiorum & consiliorũ est index, vt si dicamus; *Optimè sensit & loquutus est de religione, quamobrem bonis viris nihil ab eo periculi est pertimescendum.*

Loci rerum ostendunt, quid in rebus ipsis sit considerandum, suntque trium generum. *Loci rerum tres.*

1 Interni, qui argumenta subministrant, vel ad naturam rei de qua quæritur: vel ad ea quæ ipsam comitantur pertinentia. *Interni.*

Loci à substantia rei desumpti sunt. A definitione, A genere, A Differentia, A Materia, A Forma, A Toto & Parte.

Loci substantiam concomitantes sunt quinq; à Generatione, à Corruptione, ab vsu, à Proprio, à communiter accidentibus.

2 Externi qui continent argumẽta, quæ à natura rei, de qua quæritur, omnino separata sunt; suntq; vndecem. 1. A Causa efficiente, 2 A Causa fi- *Externi.*

Sect. 2. finali. 3 ab Oppositis, 4 à Disparatis, 5 à Comparatis, 6 à Circumstantiis, 7 à Signis, 8 ab Antecedentibus & Consequentibus, 9 à Necessario & Impossibili, 10 ab Exemplis, 11 ab Authoritate.

Medii. 3 Medii qui continent argumenta, quæ partim conveniunt cum re de qua quæstio est, partim differunt: suntq; duo A Coniugatis, à Divisione. Loci igitur viginti quatuor sunt; vndecim Interni, & totidem Externi, duo autem medii inter quos Exemplum & Authoritas Inartificiales habentur, quia in sua arte vim arguendi non habent, sed extra ipsam in testantis auctoritate omnes eorum vires sitæ sunt; cæteri omnes artificiales, quia ex insita vi & propria quasi arte arguunt.

Observatio. Deniq; vbiq; hoc observandum, quod Locus topicus nonnunquam sumitur pro notatione seu titulo axiomatis, sic alius est locus á Definitione, alius à Genere, alius à Toto: quandoq; pro præcepto Maxima seu problemate dialectico, quod ex *loco* illo Topico colligitur, & in eodem fundatur: vt *Cui convenit definitio, eidem convenit definitum. Posito proprio ponitur*

eius

eius subiectum, sunt duo axiomata, quorum alterum petitur à Loco seu titulo definitionis, alterum à loco proprii.

Nos in hac tractatiuncula primò titulum proponemus, inde ostendemus quæ Maximę, seu problemata, ex eodem titulo sunt exhaurienda: à locis internis exordium sumentes, per medios transibimus, & tandem in externis terminabitur hæc tractatio.

CAP. IX.

De locis internis ad rei essentiam spectantibus, scilicet à Definitione, Genere & Specie, Differentia, Materia, Forma, Toto & Parte.

Loco à definitione vtimur, quando indagare volumus definitionem alterius extremorum, hoc est, subjecti aut prædicati quæstionis, quæ inventa ponitur loco medij, vt cognoscatur, vtrum extrema illa cõjungi aut separari debent: *sic Petrum hominem esse probamus, quia est animal rationale.* Hu- 1 *A definitione.*

Sect. 2.

Huius maxima est.

A definitione ad definitum & vicissim à definito ad definitionem argumentamur & affirmativè & negativè [nam] cui tribuitur vel adimitur definitio, eidem etiam tribuitur & adimitur definitum, *vt homo est corpus animatum sensile*, ergo, *est animal : Simia non est animal rationale*, ergo, *non est homo.*

Definitioni affinis est Descriptio, quando enim rei essentia nos latet, sufficit ipsam quandòque describere, & rudi Minerva accidentali aliqua delineatione depingere.

Maxima.

A Descriptione ad descriptum, & à descripto ad descriptionem tum affirmativè tum negativè cõcludi potest: vt *Mansuetudo est habitus laudabilis, est igitur virtus. Nullus habitus laudabilis vilescere facit possidentem:* Ergo, *non virtus.*

Definitioni & Descriptioni addamus Notationem nominis, seu Etymologiam, quæ vt in omni verbo non reperitur (plurima enim sunt vocabula primitiva) ita eodẽ modo nõ sẽper deducitur, sed aliquandò à causa, *vt homo ab humo*, aliquandò ab effectu *vt terra dicitur Vesta, quia vi stat*, aliquãdò

do à dissentaneis, vt *lucus à non lucendo,* nonnunquam à comparatis, vt *Pyropus, quia flammas imitatur.* *Sect. 2.*

Maxima

A notatione affirmativè aut negativè cõcludimus: nam, cum quocunq; convenit notatio cum eodem convenit notatum, & cum quocunque non convenit, nec istud conveniet: vt *Studio sapientiæ non incumbit*, ergo *non est philosophus. Incumbit*, ergo *est philosophus.*

2 *A Genere.*

A Genere argumentamur, & à specie, quando probamus aliquod generi non competere, quia speciei non competit, aut Speciei non convenire, quia Generi non convenit.

Maxima

1 Quicquid removetur à Genere removetur à Specie, vt *Nullum animal est incorporeum*, ergo, *nec homo est incorporeus*, quod autem de Specie negatur non necessariò de genere negatur, vt *homo non latrat*, non sequitur, ergo, *Nullum animal latrat*, quia Species est genere angustior.

2 Quodcunque attribuitur generi, non statim attribuitur speciei, nisi vniversale signum sit appositum, vt *Datur animal rationale*: ergo *datur brutũ*

Sect. 2. *rationale*, non rectè sequitur quia, *omne animal non est rationale.* Quod si nota vniuersalis addatur, statim sequetur argumentum, vt *Omne animal est sensile:* ergo, *brutum sentit: Sensibilitas enim cuilibet animali convenit.*

3 Quod non alicui speciei convenit, illud generi non competit: *vt nec ruta, nec salvia, nec aliqua alia species plantarum videt,* ergo *nulla planta videt.*

4 Quod vni aut alteri speciei convenit, illud etiam generi competit, sed particulariter. *Temperantia versatur circa voluptates moderandas,* ergo *aliqua virtus moderatur voluptates.*

Hujus loci limitationes vide in prima regula antepraedicamentali.

3 *A Differētia*

LOcus à Differentia petendus est, quando probaremus speciem de re aliqua affirmari posse, aut negari, quia de eadem verificatur aut negatur ejus differentia specifica.

Maxima.

Cui tribuitur differentia specifica, eidem attribuitur species, à quo verò separatur ab eodem separatur species, vt *rationale est, igitur homo est. Non est homo, ergo non est rationale.*

4. *A Materia.*

A Materia argumentum ducitur, quando probamus aliquid fieri posse

posse, quia præsto est materia ex qua conficiatur.

Maxima.

1 Posito & affirmato materiato, ponitur & affirmatur materia.

Notandum autem est quod duplex est materia, vel Permanens, quæ in re materiata seu effecta permanet, *vt lapides & ligna sunt materia domus*, vel Transiens quæ non manet in re effecta, sed mutatur, *ita farina & aqua sunt materia panis*: In permanente causa valet argumentum ab esse materiati ad esse materiæ, vt *annuli aurei sunt*, ergo *aurum est*, in transeunte verò valet ab esse materiati, ad fuisse materiæ, vt *Panis est, ergo farina fuit.*

2 Sublato materiato non tollitur meteria: vndè non sequitur, *Aurei non reperiuntur annuli, ergo nec aurum. Panis non est, ergo non est farina.*

Ratio à Forma ducitur, quandò probatur Formatum actu non dari, quia eius forma non potest assignari, 5 *A Forma.*

Maxima.

1 Posita forma substantiali res ipsa ponitur & sublata tollitur. *Vt Terra non vivit, quia non habet animam vegetativam.*

Sect. 2. *tivam. Homo est, quia anima rationali est præditus.*

2 Posita forma accidentali ponitur res ipsa quæ denominatur, & sublata tollitur; *vt hoc signum habet formam mensæ*, ergo *est mensa, non habet figuram navis*, ergo *non est navis.*

3 Tantum vnaquæque res potest, quantum eius forma permittit: *Ignis enim calefacit mediante calore, quo cessante desinit operatio.*

6 *A Toto & Parte.*

A Toto & parte ducuntur argumẽta, quum probaremus aliquid parti inesse, quia toti subjecto idem inest, aut toti non inesse, quia nulli parti communicatur.

Maxima.

1 Positis omnibus partibus integralibus & essentialibus, totum integrale & essentiale sigillatim ponitur; vna verò principali parte destructa, totum concidit; *vt si fundamenta sint iacta, paries sit structus & tectum impositum, Domus extruitur. Quod si corpori humano semel præcisum sit caput, aut euolavit anima, non amplius est homo.*

2 Quod essentialiter toti subjecto inest, illud partibus inesse dicitur quod autem nullis partibus insit, nec toti

toti inerit simpliciter, *vt Augmentatio essentialiter corpori vegetanti inest*, ergo *cuilibet parti inest. Nec Judæi, nec Gentes iustificantur per legem*, ergo, *Nullus homo iustificatur operibus legis.*

CAP. X.

De locis substantiam concomitantibus, ductis à Generatione, à corruptione, ab vsu, à proprio, à communiter accidentibus.

A Generatione rei locum petimus, quando probaremus rem aliquā bonam esse vel malam, quia ejus ortus bonus erat vel malus. 7 *A Generatione.*

Maxima,

1 Quorum ortus est bonus, ea etiā sunt bona, sin ortus per se sit malus, ea semper sunt mala: *vt Institutio & ordinatio coniugii est bona, ergo ipsum quoq; coniugium est bonum. Aliena bona vi detrahere est simpliciter malum, ergo opes eo modo acquisitę sunt simpliciter malæ.*

Intelligenda autem est hæc maxima de ortu per se, non per accidens: *Cautio.* *vt Generatio hominis est per se bona, per accidens tamen fiat mala, si nimirū sit illegitima, vel hominē improbū, Ecclesiæ pestē*

Sect. 2. *aut reipub. labem producat.*

2 Si genita sint bona, ipsorum generatio est bona, sin mala, malus erat ortus, *vt Eruditio est bona, ergo literis invigilare, doctos praeceptores audire, studiis incumbere est bonum, quia his mediis acquiritur eruditio.*

8 *A Corruptione.*

A Corruptione pari ratione argumentamur ac à Generatione, quádo nimirum res bonas aut malas fuisse ab earum exitu probemus.

Maxima.

1 Quorum corruptio vel interitus malus est ea sunt bona, quorum verò corruptio est bona ea sunt mala. *Vt Oblivio literarum est mala,* ergo *literae sunt bonae. Carnis & veteris hominis crucifixio est bona*, ergo *vetus homo est quid malum.*

2 Si corrumpenda sint mala, corruptio est bona; sin corrupta sint bona, corruptiones malae sunt. *Vt Imago Dei in homine fuit quid bonum,* ergo *corruptio eius mala est, peccata sunt mala,* ergo *eorum abolitio est bona.*

9 *De Vsu.*

AB vsu rerum, argumentum frequens est & vtile, dum ex vniuscuiusq; rei vsu, ipsius bonitatem aut ma-

malitiam inquirimus.

Maxima.

Quod bonum vsum habet idipsum bonum est & è contra, cuius verò malus est vsus idipsum est malum. *Cognitio Philosophiæ bonum habet vsum, ergo Philosophia bona est Venenorum malus est vsus, ergo Venena mala sunt.* Quãdo verò rerum vsus ab vtentium voluntate dependet, non semper vera est hęc maxima, *nam miserias & calamitates quidam ad bonũ vsum vertuntur. Philosophiam item alii ad errores suos incrustandos pessime exercent.* *Cautio.*

10 *A Proprio.*

LOco à proprio vtimur, quandò probaremus rem, quæ in controversia est, non esse hanc aut illam substantiam, quia ejusdem proprietas assignato subiecto non rectè accommodetur.

Maxima.

Cui tribuitur vel adimitur accidens proprium, ei quoq; subjectum tribui vel adimi necesse est. *Vt Christus est ab æterno,* ergo *non est homo.*

11 *A communiter occidentibus.*

A Communibus accidentibus argumentamur, probando subjectũ illud de quo agitur ita se habere vt di-

Sect. 1. dicimus, quoniam iisdem accidétibus imbuitur, quibus imbui solet.

Maxima.

Posito accidente inseparabili ponitur ejus subjectum, & reipsâ sublato tollitur, separabili autem accidente negato, non tollitur subjectum; nec posito subjecto, ponitur illud accidens. *Vt Carbones isti sunt summè calidi,* ergo *sunt igniti* : non autem sequitur, *purpuratus est,* ergo *est rex,* nisi aliorum accidentium congeriem adjiciamus, *vt quod in solio sedeat, sceptrum teneat, satellites ipsum tueantur, subditi aperto capite ipsum circumstent.*

CAP. XI.

De locis mediis, Coniugatis, & Divisione.

12 *A Coniugatis.* LOco à Conjugatis & Casibus vtimur, quando ostenderemus abstractum alicui subjecto non inesse, quia concretum non inest, *vt nigredinem in nive non inesse, quia nix non denominetur nigra, sed coniugatio hæc magis in rebus quam in verbis est obseruanda.*

Maximæ.

2 Posito vno conjugatorum ponitur alterum, & sublato tollitur : *vt iuste*

iuste agit, ergo *est iustus, ignavè pugnat,* ergo *est ignavus* : ſed limitatio hujus regulæ ex morali Philoſophia eſt petenda; niſi enim quis ſcienter, volenter, & conſtanter actiones eas edat quæ ad habitum requiruntur improprie denominetur ſecundum illũ habitum agere; *vt iuste agit*, ergo *est iustus* recte concludit, quia juſte agere eſt ſcienter, volenter & conſtanter ſecũdum juſtitiam agere: ſed *iusta agit*, ergo *est iustus*, non ſequitur, quia quiſpiam vnam aut aliam actionem temere & inconſultò agat, idcirco ab ea actione non eſt denominandus juſtus. *Sect. 2 Limitatio.*

3 Si conjugatorum vnum vni conveniat: alterum etiam conveniet alteri, *vt si album sit coloratum , albedo est color.*

1 Sed hic ſummoperè cavendum, vt prædicatio ſit per ſe, id eſt, vt prædicatum & ſubjectum ſint ejuſdem naturæ: nam ſi duo concreta per accidens de ſe invicem prædicentur, *vt album est dulce, & dulce est album*, eorũ abſtracta de ſe invicem ſimiliter non prædicantur: non enim dicimus, *albedo est dulcedo, nec dulcedo est albedo*, quia prædicabantur per accidens, nec naturam ſuam communicant, *vt color al-* *Limitationes*

Sect. 2. *bedini*, aut *sapor dulcedini.*

2 Secundò observandum, vt vera assignentur denominativa secundum rem & significationem. Non enim sequitur *Somnolentus est vitiosus*, ergo *somnus est malus*, somnolentus enim non est somni, sed somnolentiæ denominativum; vndè potiùs ratiocinandum est, *Somnus est bonus, igitur dormire est bonum.* Nihil enim refert vtrū significatione tantum, an voce & significatione simul denominatio fiat; quòd enim præcipuè hic quæritur est significatio.

13 *A Divisione.* LOcus à divisione vim obtinet, quandò aliquid membris dividentibus competere ostenderemus, quia Diviso convenit, aut Diviso non cōvenire quoniam nullis membris dividentibus conveniat.

Maximæ.

1 Quicquid affirmatur vel negatur de omnibus membris dividentibus, id quoq; de diviso similiter affirmari aut negari oportet, & contrà, quicquid de diviso materialiter negatur, illud de membris dividentibus affirmari debet aut negari; vt *si omnia gressilia, reptilia, volatilia, natatilia moveantur,*

antur, animal ipsum moveri necesse est; & si animal ipsum non sit insensile, nec aquatilia, nec volatilia, nec reptilia sunt insensibilia.

2 Condividentium vno aut altero sublato manet reliquum, positoq; vno aut altero reliquum tollitur; vt *Animalium aliud sanum est aliud ægrum, hoc animal sanum est,* ergo *non est ægrum; aut ægrum est,* ergo *non est sanum.*

Hujus canonis ratio est, quia mébra dividentia non possunt coincidere.

CAP. XII.

De locis externis. A causa efficiente & finali, ab oppositis, à disparatis, à Comparatis Circumstantiis, à Signis, ab antecedetibus, & consequentibus, à necessario, & impossibili, ab Exemplis, ab autoritate.

Locus ab efficiente principali & per se probat effectum actu existere. 14 *A causa efficiente.*

Maximæ.

1 Posita causa efficiente proxima & sufficiente ponitur effectus; vt *posito Sole supra horizontem ponitur dies.*

2 Posita causa remota non ponitur

Sect. 2. tur necessario effectus; sublata vero tollitur.

3 Quidquid efficit tale est magis tale, *vt ignis efficit aquam calidam*, ergo *est magis calidus*, sed requiritur primò, *vt affectio vtriq; subiecto inesset*, vnde non
Conditiones. sequitur, *vinum facit hominem ebrium*, ergo *est magis ebrium*: secundò vt causa sit per se: tertio vt sit susceptibilis graduum, vnde non valet, *lutum à Sole calet*, ergo *Sol magis calet*: quartò, vt causa sit permanens, vnde non sequitur Architectus *est mortuus*, ergo *eius ædificium non potest stare.*

15
A causa finali. CAusa finalis ostendit & mediorum & destinatorum naturam, juxta finem ad quem pręcipuè tendunt, & in quo acquiescunt.

Maximæ.

1 Qualis est finis, talia sunt ea quæ tendunt ad finem, & propter finem suscipiuntur, vt *si Princeps florentem omnibus rebus velit esse suam provinciam necesse est vt synceros & fideles Ecclesiæ præficiat ministros, leges sanciat bonas, præmia bonis, & improbis supplicia decernat.*

2 Posito fine ponuntur media ad finem *vt posita scientia, ponitur demonstratio*, sed remoto fine cessant media, *vt Qui non cupit eruditionem consequi, nõ emet libros.*

Ex

EX oppositis argumentamur, quũ probaremus vnum oppositorum subjecto non inesse, quia alterum inest, aut contrariam eorum rationem esse, quia sunt contraria. Sect. 2. 16 *Ab Oppositis.*

Opposita sunt quadruplicia vt superiùs demonstravimus; Contraria. Privantia, Relativa, Contradictoria, & singula habẽt suos proprios Canones

Maximæ.

1 Posito vno relatorum ponitur alterum, & sublato tollitur, vt *Pater est*, ergo *habet filium, habet filium*, ergo *est Pater*.

Sed hæc maxima tenet solummodò in relatis secundum esse, non secundum Dici. *Nota.*

2 Posito vno contrariorum removentur reliqua omnia, vt *aqua est calida* ergo *non est frigida*, hoc verum est in gradibus intensis non remissis.

3 Remoto vno contrariorum immediatorum ponitur alterum in subiecto capaci, in mediatis verò posito vno tantum negatur alterum; vt *hic homo est liberalis*, ergo *non est avarus*, *Non est sanus*, ergo *est æger*.

4 Posito habitu in subjecto capaci tollitur privatio & contrà, vt *Socrates cæcus est*, ergo *non videt*; *Videt*, ergo *non est cæcus*.

5 Posi-

Sect. 2. 5 Posito vno contradicentium tollitur alterum, *vt homo est doctus*, ergo *non potest esse non doctus*.

17 *A Disparatis* LOcus à disparatis est petendus, quum probaremus res non confundi, sed in sua natura dissimiles esse & differentes.

Maxima.

Posito vno disparatorum removêtur reliqua, remoto verò vno nõ statim removentur reliqua; *vt hæc scientia est logica*, ergo *non est Metaphysica*: non autem sequitur, *Bucephalus non est Bos*, ergo *non est Equus*.

Nota. Canon verò iste obtinet suam veritatem, quando in abstracto loquimur & non in concreto, vnde non sequitur, *Petrus est Grammaticus*, ergo *non est Logicus cum vtrq; esse possit*.

18 *A Cõparatis.* A Comparatis argumentum petimus, cum rerum similitudinem aut dissimilitudinem, quam habent ad se invicem ostenderemus.

Comparata dicuntur vel ratione { Quantitatis, *vt par vel impar*, quę sub se maius & minus comprehendunt. | Qualitatis, *vt simile & dissimile*, quibus proportio & disproportio referantur. }

Pa-

Paria sunt in quibus quantitas qua comparantur, neq; major, neq; minor est; sed quanta est in vno tanta est in alio; vt *si stultus cum luna sit conferendus in inconstãtia, si ea tanta est, in stulto, quanta est in luna, ratione mensuræ illius inconstantiæ, stultus & luna sunt paria.* Sect. 2. *Paria.*

Maxima.

Si duo sint æque paria & vnũ erit tale, alterum erit tale, si vnum non erit tale, alterum non erit tale, *vt si ratio & experientia sint Medico æque necessaria, experientia verò maximè est necessaria, necessaria etiam erit ratio.*

Imparia sunt quorum quantitas non est vna. *Imparia.*

Maxima.

Si quod minus videtur inesse inest, quod magis videtur inesse magis inest, sin quod magis videtur inesse non inest, nec id quod minus videtur inesse inerit. Vt *si ingratitudo erga præceptorẽ pœnam mereatur, maiori supplicio vindicandus est contumax eorum contemptus.* Item, *Quod Demostenes non persuasit, multo minus persuadebit Grillus.*

Similia sunt quæ cõveniunt Qualitate. Dissimilia quæ differunt. *Similia & dissimilia.*

Maximæ.

1 Quod in vno similium valet aut non

Sect. 2. non valet, illud cæteris convenire, aut non convenire dicatur, vt *Iobannes est mortalis,* ergo *Petrus est mortalis, in vtroq; enim est eadem verisimilitudo.*

2 Dissimilibus dissimilia conveniunt, vt *anima rationalis & anima bruti dissimiliter informant,* ergo *hæc mortalis est, illa immortalis.*

Proportio & disproportio. Sub his contineri videntur loci à proportione & disproportione, qui tamen à prioribus differunt, quod illic vna res vni cuilibet alij comparatur, hic verò non est rerum similitudo, sed quædam habitudinis comparatio.

Maximæ.

1 De proportionalibus est idẽ judicium: vt *Quomodo se habet lumen oculi in corpore, sic rationis lumen in anima, oculus verò corpus dirigit,* ergo *ratio diriget animam.*

2 De iis inter quæ non est eadem proportio, non idem erit iudicium, *Anima in homine, non est vt nauta in naui, nauta vero non vivificat navem,* ergo *anima hominem informat.*

19 *A circumstantijs.* A Circumstantiis ducitur argumentum quando à loco, aut tempore rem ita esse, aut nõ fuisse colligimus.

Maxi-

Sect. 2.

Maximæ.

1 Posito corpore aut alia quacunq; re necesse est ei tempus attribui, & remoto tempore vniversaliter res ipsa removetur, vt *Pythagoras nondum natus fuit Numæ tempore*, ergo *Numam non docuit.*

2 Posito corpore aut aliqua alia re finita necesse est locum poni, neq; absentis membra aliquid agunt in eo loco vnde absunt: vt *Cicero non fuit Romæ, cum interficeretur Iulius*, ergo *Iulium non interfecit.*

A Signis argumentamur quando probamus aliquid esse, quod huic aut illi signo est conjunctum. Signa verò sunt vel necessaria, vt *lux astri ortus, lac conceptionis*, vel non necessaria sed quæ sæpe eveniunt, vt *cometa est signum pestis.* 20 *A Signis.*

Maxima.

A signis necessarijs valet consequentia perpetuò, & quandoq; a non necessariis, præsertim si multa signa simul concurrant.

AB antecedentibus & consequentibus concludimus, quando probamus essentiam posterioris per prioris essentiam. 21 *Ab antecedentibus & consequentibus.*

Maxi-

Sect, 2.

Maxima.

Posito antecedente ponitur consequens, & sublato tollitur. *Vt Sol est ortus*, Ergo, *terra est illuminata. Mulier non fuit gravida*, Ergo, *non peperit.*

Quando valet. Valet hæc Maxima si antecedens sit causa proxima, reciproca, perfecta, totalis & immediata seu cum effectu conjuncta: item si antecedens sit subjectum vniversale, primum, aut signũ necessarium.

22 *A necessario & impossibili*

A Necessario & impossibili argumentamur, quando rem nullo modo se aliter habere ostendimus.

Maxima

Cognita necessitate, aut impossibilitate in artibus & consiliis, sublatâ dubitatione mens assentitur & obtéperat necessarijs, reiicit verò impossibilia. *Vt Flumen non potest ponte aut vado transiri, necesse est igitur illud navigio tranare.*

23 *Ab exemplis.*

AB exemplis aliquid confirmamus, quando ex aliorum factis hoc licitum aut illicitum esse declaramus.

Maxima

Valet consequentia ab exemplis, cum ratio similis appareat, nõ autem quando

quando est dissimilis: vnde nó sequitur, *Moses recte fecit spoliando Ægyptios, quorum hospitio longe vsi fuerunt Israelitę*: Ergo, *& nobis fas est spoliare hospites*.

DIsputatur ex testimonio, quando cóclusioni fidem facere conamur ab auctoritate alicuius ponderis. 24 *Ab auctoritate.*

Testimonia vero sunt vel { Divina. / Humana.

Maximæ.

Testimonia divina valent tum affirmativè tum negativè; vnde sequitur *credo & baptizatus sum*, Ergo, *æterna vita fruar Sacræ literæ nihil tradunt de invocatione sanctorũ*: Ergo, *sancti non sunt in vocandi*, sed negativè solum argumétamur in dogmatibus fidei.

Testimonia humana affirmativè valent, si à doctis, & artificib⁹ procedũt, non autem negative, vt *Cicero dixit sapientia est nihil melius*, ergo, *fides est ipsi damda*: non autem valet, *Aristotel s nihil docuit de vita ęterna*, ergo, *post hanc mortalem non datur vita aliqua immortalis*.

CAP. XIII.

De Syllogismi Sophistici seu fallacis Divisione.

FInita tractatione de syllogismo tã necessario quam probabili, ad sophisti-

Sect. 2. phiſticum ſeu fallacem procedendum eſt.

Fallax verò ſeu captioſa argumentatio eſt, quæ ſpeciem & apparentiam veræ rationis habet cum tamen non ſit vera.

Et quia contingit nos tribus modis decipi poſſe, vel cum argumentatio falſò concludatur ratione formę, vel quando videtur neceſſariò ratione materiæ concludere & non cõcludit, vel quando probabilis apparet cũ ſit falſa.

Secundum triplicem hunc errorẽ, captioſum ſyllogiſmum triplicem eſſe volumus { Paralogiſmũ. Pſeudographum. Sophiſticum.

Paralogiſmus eſt, qui falſò concludit ratione formæ, vt ex merè negantibus, aut particularibus, aut affirmativè in ſecunda figura.

Pſeudographus eſt, qui ex propriis alicujus diſciplinę principiis non autem veris ratiocinatur, vt ſiquis ita argumentetur *Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto ad idem ſunt æquales, linea recta & linea curva tendunt ab eodẽ puncto in idem*. Ergo, *ſunt æquales*; hic ſyllogiſmus eſt Pſeudographus, quoniã malè vtitur principio geometrico, verum enim

enim est illud principium de lineis ductis per idem spatium, sed non per diversum.

Sophisticus syllogismus est, qui fit ex communibus propositionibus specie probabilitatis animos ferientibus quando in sua natura nō sunt verę, vt

Nulla opposita sunt simul vera,

Subcontraria sunt opposita, Ergo, *non sunt simul vera.* Major enim videtur vera & probabilis, eò quod multa opposita vtpote contraria, & contradictoria, non possunt esse simul vera; absolutè tamen vera non est, quia aliter se res habet in subalternis.

Sed quia tyronibus, in cujus vsum hanc tractatiunculam conscripsimus, acuta nimis hæc videatur fallaciarum distinctio, vt eorum captui nosmetipsos applicemus, fallacias omnes ex vulgari opinione in duas partes distribuemus, quarum aliæ sunt in Dictione, aliæ extra dictionem, de vtrisque pauca adjiciemus.

CAP. XIIII.
De Fallaciis in Dictione.

FAllaciæ in dictione sunt, vbi ambiguitas

Sect. 2. guitas magis in verbis quàm in rebus hæret.

Earum sunt sex, Æquivocatio, Amphibolia, Compositio, Divisio, Prosodia, Figura dictionis.

Fallacia æquivocationis, Æquivocatio est quando vocabulum ambiguum diversas significationes habens, aliter in vna, aliter in alia syllogismi parte accipitur.

Solutio. Accidit hoc trifariam vel quando vnum vocabulum habet plura significata æque principalia, vt, *Omnis canis est animal, Sidus cæleste est canis*, Ergo, *Sidus cæleste est animal.* vel quando terminus habet plura significata non æque principalia, vnum tamen pro altero sumitur, vt *Omne quod sanum est, est animal, Vrina est sana*, Ergo, *Vrina est animal.* Vel quando dictio aliqua acquirit plura significata ex parte compositionis, vt *Deus est invisus ergo est exosus* Vox enim illa *invisus* sumitur nónunquam pro eo quod non videtur, nonnunquam vero pro eo quod odio habetur.

Solutio. Solvitur per distinctionem vocabuli æquivoci in suas diversas significationes; vt si aliquis ita argumentaretur.

Qui credunt salvantur,

Diaboli

Diaboli credunt & contremiscunt, Ergo *salvantur.*

Neganda esset consequentia, quia in majori propositione verbum illud *credit* implicat *fidem salvificam*, in minore includit *fidem historicam*, & proinde quatuor sunt termini in hoc syllogismo.

Fallacia amphiboliæ.

Fallacia Amphiboliæ est quando ex orationis nō vocis multiplici sensu oritur deceptio.

Hæc Bifariam accidit: primò quando oratio plures sensus admittit proprios, vt,

Quicquid est Aristotelis possidetur ab Aristotele,

Hic liber est Aristotelis; Ergo *possidetur ab Aristotele.*

Est enim ambiguum & anceps, vtrū qui sic loquitur, significat librū hunc esse Aristotelici ingenij fœtum, an ab eo possideri. Secundò cum oratio aliū habeat sensum proprium, alium Metaphoricum & improprium; ut.

Quisquis arat littus, littus proscindit aratro

Ast operam perdens, littus perhibetur arare;

Ergo *operam perdens, littus proscindit aratro.*

Littus

Sect. 2.

Littus enim arare, principaliter significat, *terrā quę iuxta mare est arare*, vt apta fiat suscipiendo semini; Secundariò autem & minus principaliter significat, *operam perdere vel frustra laborare*, propter quandam similitudinem, eo quod frustra fiat labor ille, qui impenditur arando littori.

Solutio.

Solvenda sunt hujusmodi argumēta monstrando diversam totius orationis significationem, & exponendo propriam loquendi formulam.

Fallacia cōpositionis.

Fallacia compositionis est quando conjunguntur ea quæ non sunt conjūgenda, vel vt alij planius definiunt, est quando ex propositione vera in sensu diviso, & falso in sensu composito, infertur conclusio falsa, quæ ex eo antecedente non rectè colligitur, nisi sumpta in sensu diviso. v.g.

Humilis potest esse superbus:
Petrus est humilis: Ergo, *Petrus est humilis & superbus.*
Adam fuit iustus & peccator: Ergo *fuit iustus peccator.*

Hæc dubitatio solvitur ostendendo perversam compositionem.

Solutio.

Fallacia divisionis.

Fallacia divisionis est, quando ea quæ disiungenda non sunt, in conclusione separantur: vel, quando ex propositi-

Sect. 2.

poſitione vera in ſenſu compoſito,&c, falſa in ſenſu diviſo, infertur concluſio falſa,quæ ex eo antecedente non rectè colligitur:vt,

Impoſſibile eſt ſedentem ſtare:
Petrus ſedet;ergo impoſſibile eſt vt ſtet.

Item,

Duo & tria ſunt paria & imparia
*Quinq́ſunt duo & tria;*Ergo,*ſunt paria,& imparia.*

Monſtratur hæc fallacia, quando ea quæ dividenda ſunt dividuntur, & ſenſus compoſitus à diviſo diſtinguitur. *Solutio.*

Fallacia Proſodiæ ſeu accẽtus eſt, quando ex vocabulis ſcripturam aut pronunciationem ſimilem habentibus oritur deceptio. *Fallacia Proſodiæ tribus modis oritur.*

1 Tribus modis hæc fallacia oritur, vel ratione Quantitatis, vt quando eadem vox variis ſcripta aut pronunciata accentibus, varium efficit ſenſum: vt,

Omnia mala ſunt deteſtanda,
*Poma ſunt mala;*Ergo,*Poma ſunt deteſtanda.*

2 Vel ratione aſpirationis, quando in vno loco vocabulum cum tenui Spiritu proferatur, in altero cum aſperato: vt,

Sect. 2. *Omnis ara est in templo:*
Porcorum stabulum est hara; Ergo,
Porcorum stabulum est in templo.

3\. Vel ratione distinctionis, seu distractionis, cum simplex verbum in duo aut plura dividatur: vt,
Omnis incuria est reprehendenda;
Senatus est in curia; Ergo, *est reprehendendus.*

Quomodo differt ab aequivocatione Differt à fallacia æquivocationis, quia æquivoca sunt vocabula omninò vna, hæc verò diversum tonũ habent.

Solvitur hæc fallacia, quando verus accentus pro falso, vera scriptura pro notha ponitur.

Fallacia figuræ dictionis. Fallacia figuræ dictionis est, quando ex similitudine terminationis aut generis eiusdem vocis falsa colligitur eadem significandi ratio, vt si dicam, *penna est primæ declinationis ergo & pœna. Habeo est secundæ coniugationis*, ergo *& abeo*, quia eundem finalem terminum habent.

Huc etiam referuntur errores, qui oriuntur aut ex variatione casuum: vt
Telum est neutrius generis;
Sagitta est telum: Ergo, *Sagitta est neutrius generis.*

Aut ex variatione prędicaměti: vt

Quicquid emisti, comedisti; Sect. 2.
Crudum emisti : Ergo *crudum comedisti.*

Hic enim de vna categoria in aliã fit transitus, nam prima propositio facit mentionem substantiæ, vt illam substantiam ederet, quam emerat, secunda Qualitatis, vt scilicet ederet, eodem modo quo emerat.

Solvenda est hæc fallacia cum distinctione rerum & prædicamentorum, tum reductione casuum obliquorum ad rectos. *Solutio.*

CAP. XV.
De Fallaciis extra dictionem.

FAllaciæ extra dictionem sunt quę non in nudis vocibus, sed in rebus ipsis extra voces latent; & sunt septẽ. Fallacia accidentis, A dicto secundum quid ad dictum simpliciter, Secundũ non causam vt causam, Fallacia consequentis, Petitio principii, Ignoratio Elenchi, A pluribus interrogationibus.

Fallacia accidentis tribus modis cõmittitur, primò quando illud quod substantiæ soli convenit, attribuitur

Sect. 2.

accidenti, aut contra: vt,

Omnis homo est Substantia;

Hoc album est homo; Ergo, *hoc album est substantia.*

Secundo quando procedimus à negatione alicuius singularis, quod vni tantùm convenire potest ad negationem alterius, quod commune est pluribus: vt,

Quod ego sum tu non es;

Ego autem homo sum; Ergo, *tu non es homo.*

Tertiò quando mutatur genus suppositionis, vt *Animal est genus*, *Homo est animal*, Ergo *Homo est genus.*

Solutio.

Solvitur hic decipiendi modus per distinctionem, ubi demonstratur alia per se, alia per accidens, alia generaliter, alia specialiter, alia secundum primam, alia secundum secundam notionem convenire.

Fallacia à dicto secũdum quid ad dictũ simpliciter.

Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter committitur, cum ex propositione vera tantùm aliquo respectu, parte, aut tempore, aliquid tanquam simpliciter dictum infertur; vt *Cadaver est homo mortuus;* Ergo *est homo.* *Merces eiiciendæ sunt in mare, tempestate vrgente;* Ergo *merces in mare sunt eiiciendæ.* Huc etiam refertur illud Sophisma

phisma quod tam multos vexat. *Qui dicit Socratem esse animal, verum dicit, qui dicit Socratem esse asinum dicit Socratem esse animal*; Ergo, *qui dicit Socratem esse asinum verè dicit.* Hujus Syllogismi maior est limitanda, nam qui dicit Socratem esse animal non quodvis in specie, sed vel in genere, vel certa differentia, vt rationali limitatum dicit verum, & sic minor erit falsa. Huc pertinent fallaciæ à negatione dicti simpliciter, ad dictum secundum quid vt *Æthiops non est albus*; Ergo *non est albus secundum dentes.*

Solutio.

Solvitur hæc fallacia ostendendo diversam propositionum acceptionem, quomodo altera absolutè, & simpliciter est intelligenda, altera limitatè & respectu loci, temporis aut alterius certæ considerationis.

Fallacia ex ignoratione Elenchi.

Fallacia ex ignoratione elenchi seu contradictionis est, qua quis ex eo fallitur, quod malè redarguat, sive quòd conclusionem syllogismi contra se pugnantis suæ quæstioni contradicere falsò existimet.

Elenchus quid?

Elenchus enim sive redargutio *ab Aristotele* definitur Syllogismus cum contradictione conclusionis, id est colligens contradictoriam alicuius

Sect. 2. enunciationis certæ; vt si teneremus *idem non posse dici æquale & inæquale* & aliquis hoc redargueret, exemplo à lignis ducto, v g.

Duo hæc ligna sunt æqualia secundum longitudinem, & inæqualia secundum crassitudinem; Ergo *eadem possunt esse æqualia & inæqualia*: committitur fallacia ignorationis elenchi, quia putamus hanc argumentationem nostræ sententiæ contradicere; duo *enim ligna diversâ ratione æqualia possunt esse, & inæqualia,* sed non *respectu eiusdem dimensionis*: non enim rectè instituitur contradictio, nisi sit ad idem, secundum idem, & eodem tempore, vt superius demonstravimus

Solutio. Solvitur hæc fallacia distinguendo inter vnam & alteram rei considerationem, quòd vel tempus non est idē, vel respectus est diversus, vel quòd de eadem parte, vtraq; conditionis membra non intelliguntur.

Fallacia non causæ, vt causæ. Fallacia non causæ vt causæ oritur ex causarum inscitia, quando scilicet causæ aut falsæ, aut per accidens pro veris ponuntur: aut cum causæ non sufficientes enumerantur, vel etiam remotæ, ambientes. partiales, aut minùs principales, & quæ stolidæ vocantur

cantur; item cum à voluntaria causa ad necessitatem effectus. deniq, cum à fine improprio, seu abusu, ad causæ pravitatem argumentamur, & cum vitia personæ imputantur rei, vt *Male sunt divitiæ quoniam iis abutuntur mali. Vinum malum est quoniam ebrios facit; aqua mala est, quoniam eâ suffocantur multi.*

Solvitur negando falsam causam & adducendo veram. **Solutio.**

Fallacia consequentis est quando putatur consequens inferri ex antecedente cum non infertur; vt *Flavum est; ergo mel; quia mel est flavum.* **Fallacia consequentis.**

Duobus modis infertur mala consequentia, vel generaliter, quando negliguntur syllogismorum præcepta; vel specialiter cum argumentatio procedat à genere ad speciem affirmatiuè, vt *Civitas est, igitur Athenæ,* à specie ad genus negativè; vt *Socrates non est brutum;* Ergo, *non est animal,* A causa adiuvante ad effectum, vt *Machinas bellicas fecit, ergo ad bellum est paratus,* ab *effectu ad causam adiuvantem,* vt *Doctus est, ergo Athenis fuit.* A partibus ad totum partitione plena non facta, vt *Alexander Persas & Indos vicit, totum igitur terrarum orbem subegit.*

Solvitur vel ostendendo, quod di- **Solutio.**

Sect. 2. rectè Syllogismus non rectè secundũ formam concludit, vel demonstrando quòd consequentia debilis est ratione materiæ secundum quam concludit.

Fallacia à petitione principij.

Fallacia à petitione principii cernitur, quando idipsum quod est in quæstione, ad sui ipsius probationem assumitur, verbis forsan ad fraudem paululùm immutatis: vel quando ad quæstionem probandam præmissæ adducuntur tam incertæ, vel etiam ignotiores, quàm res ipsa controversa, vt *Anima est immortalis quoniam est mortis expers. Omnis homo est risibilis, quia aliquis homo est risibilis.*

Solutio.

Solvitur ostensa propositionum identitate & nugatione.

Fallacia plurium interrogationum.

Fallacia plurium interrogationum est, quotiescunq; duę aut plures interrogationes, ita indigestæ & confusæ proponuntur, vt speciem vnius tantùm præferant. Hæc duobus modis committitur, primò cum plura sunt prædicata, vt *Sitne homo animal rationis particeps, immortale & disciplinæ capax*? secundò quando plura proferuntur subjecta, vt *Nonne Virgilius, Propertius, Ovidius* fuerunt Poetæ turpissimi?

In

In solutione hujus fallaciæ distinctè ad quamlibet quæstionis partem respondendum est; sic enim vt alios non fallas impediat tua integritas, ita vt ab aliis fallaris non permittet tua solertia. *Sect. 2. Solutio.*

Discursu illativo plenè & perfectè his duabus sectionibus absoluto, ad ordinativum procedam, quem in hac postrema sectione breviter expediam.

SEC-

SECTIO TERTIA
libri tertij. Vno capite absoluenda.

De Ordine.

Discursus ordinatiuus.

SIcut discursus illatiuus aliud ex alio probare docet, ita ordinatiuus ostendit, quomodo definitiones, divisiones & reliquæ partes cujuslibet artis aut scientiæ rectè inter se connectantur, vt aliæ pręcedant, aliæ consequantur.

Hic vulgò Ordo aut Methodus vocatur: ambo enim vocabula nos promiscuè vsurpamus, quatenus per illa res disponuntur, vt faciliùs eas cognoscamus.

Quoniam verò contingit vt aliud alio duobus modis notius & ignotius dicatur vel naturâ, vel nobis, hinc dubitatio nõ levis oritur, vtrum iste ordo magis à natura, quam à nobis, notis procederet: Hanc controversiã nos duplici hac distinctione solvemus.

Notius aliud alio duobus modis dicitur.

Quãdo dicimus quòd aliud alio in rerum natura est notius, Illa rerum natura duobus modis potest intelligi vel

Sect, 3.

vel vt est rerum ipsarum natura extra omnem nostram cogitationem positarum, vel vt res ipsæ ad nos cognoscentes referuntur: *sic Principia in Philosophia naturali dicuntur compositis notiora secundum naturam,* & quia *nobis non cogitantibus ex iis composita constituuntur,* & *quòd nos ducunt in cognitionem naturæ compositorum.*

Notius nobis duplex.

Secundò Notius nobis etiam (vt prius notavimus) bifariam intelligatur, vel vt servamus naturæ ordinem, vel vt ordine naturæ contrario vtimur; ita *in cognitione nostra confusa effectum primò cognoscimus, & per effectum ducimur in cognitionem causæ:* sed hæc cognitio adhuc est confusa, dum contra naturæ ordinem procedimus; in cognitione verò distinctá secundum naturam progreditur intellectus, primò apprehendendo causã, vt per causam tandẽ in distinctã effectus cognitionem perveniamus; *ita generatio materiã primã, & prima materia generatione alio atq; alio respectu nobis notior Generatio est materia prima notior confusã nostrã cognitione, dum causam per effectũ intelligimus, & materia prima cognitione distincta est generatione notior, quia est eius causa, qua cognita effectũ cognoscimus.*

His

Sect. 3.

His distinctionibus pro fundamento jactis, hæc extruenda sunt corollaria.

1 Tota ordinis ratio à meliore & faciliore materię cognitione depēdet.

Ratio est, quia ordo instrumentum est ad cognitionem non ad rerum generationem conferens: Ideoq; in ordine commoditas & facilitas cognitionis maximè est quærenda; quod fit si progrediamur ab iis, quæ nobis sunt notiora, ad ea quæ nobis sunt ignotiora.

2 Ordinandi ratio non procederet à notioribus quoad naturam, nisi quatenus ea sunt nobis notiora; ita enim sequeretur nullum alium esse ordinem præter analyticum. Et licet Aristoteles nonnunquam ab vniversalibus ad particularia, & proinde à naturâ ad nobis nota procedere quibusdam videatur, vt *in principio physicorum à principiis ad cōposita; non tamen ita intelligendus est Aristoteles, quasi natura notiora primo ordine sunt collocanda, sed potius quia ea quæ sunt notiora natura, in sua nuda existentia, nobis etiam ordinem naturæ sequētibus in cognitione distincta prius se offerunt cognoscenda.* Ita enim Aristoteles *in primo physicorū* exordiū sumpsit

Sect. 3.

fit à principiis, non quia natura priora sunt effectis, sed quoniam aliorum cognitionem assequi non possumus, nisi ex principiorum cognitione, itaque ex nostra cognitione rationem illius ordinis accepit & non ex rerum natura.

Ordo (cum sit cognitionis instrumentum) ex fine diversarum disciplinarum est dividendus, quum enim inter disciplinas aut earum cognitioné propter seipsas quærimus, & eam adepti quiescimus, quod evenit in scientiis contemplativis; aut ipsam cognitionem propter se non quærimus, sed vt acquisitam ad operationem dirigamus quòd in practicis artibus cõtingit; pro diversitate harum cognitionum ordo in duas partes diversas dividitur.

Ordo in duas partes dividitur.

Omnis enim ordo qualiscunq; ille sit vel est { Συνθετικὸς seu compositivus. / Ἀναλυτικὸς seu resolutivus.

Ordo Syntheticus.

Ordo syntheticus seu compositivus est, qui à principiis progreditur ad ea, quæ constant ex principiis, vt fiat perfecta rerum cognitio. Iste in scientiis solis solus cernitur: cũ enim resolutivus semper à fine auspicatur,

qui

Sect. 3.

qui in disciplinis contemplativis nihil est nisi ipsa rerum scientia, quæ à rebus sciendis reipsa non differt, certè in iisdem nullum habeat locum, vndè relinquitur quòd solus ordo syntheticus ad quaslibet scientias tradendas est necessarius. *Ita physica scientia quoniam ad contemplationem solùm inseruit, secundum ordinem syntheticũ, primò de communibus rerum naturaliũ principiis materia forma, & privatione, vnà cum communibus rerum naturalium affectionibus agit, Ab his ad magis composita, nimirum ad corpora simplicia progreditur, ab his ad mixta, perfecta, imperfecta, animata, inanimata, donec omnium rerum cognitionem habeat in qua acquiescit.*

Vbi observandus.

Ordo Analyticus.

Ordo analyticus est qui à proposito vltimo fine siue agendo siue à nobis efficiendo progreditur, ad prima principia investiganda, quibus finis perficiatur.

Vbi reperiendus.

Hic in artibus practicis solùm cernitur: licet enim artes operantes ordine compositivo vtentes à principiis initium sumunt, & ad compositũ procedunt, vt *in arte ædificatoria, à lapidibus, & lignis comparandis, ad domum extruendam progredimur; in artibus tamẽ docentibus ordine planè contrario vtimur,* *cum*

cum enim in ipsis finis semper proponitur Sect. 3.
tertius, de quo fiat nulla consultatio, vt *finis exercitus est victoria*. sequitur quòd tota consultatio esset de mediis ad finem ducentibus, & proinde à fine qui nobis notus est ad ignota media progredi non possumus nisi ordine resolutivo. Hujus ordinis euidentem instantiam nobis præbet *ars Ethica seu moralis, quæ à felicitate vt à fine ad virtutes quæ sunt media ad felicitatem ducentia ἀναλυτικῶς progreditur.*

In vtroq; tam resolutivo quàm compositivo ordine summoperè videndum, primò ne qua pars desit, secundò ne qua supersit, tertiò ne qua inutiliter repetatur, vltimò vt omnes partes aptis transitionibus sint connectendæ.

LECTORIBVS DOCTIS ET INDOCTIS.

IN docti non damnent, quod ipsi nesciunt; docti non invideant, quod ipsi novum putãt; ab vtrisq; peto, si alicubi erratum sit, illud castigent, non culpent, si quid ab illis merui, vt Deo, non mihi gratias rependerent. Valete.

FINIS.

C.

uod
un.
um
cu.
nt,
ne.
ias